

Jaarverslag 2015



lezen

STICHTING LEZEN

lezen.nl

Inhoud

Inleiding 4

1 | Samenvatting: Beleid en activiteiten 2015 op hoofdlijnen 5

1.1 | Beleid 5

1.2 | Kenniscentrum 6

1.3 | Netwerk en samenwerking 7

1.4 | Projectaanvragen 8

1.5 | Doelgroepen 9

1.6 | Financieel 11

2 | Onderzoek en kenniscentrum 13

2.1 | Bijzondere leerstoelen 13

2.2 | Onderzoeksaanvragen 14

2.3 | Onderzoeksprojecten 14

2.4 | Onderzoekspublicaties 17

2.5 | Overige onderzoeksactiviteiten 18

3 | Communicatie 20

3.1 | Brochures 20

3.2 | Symposia 22

3.3 | Expertbijeenkomsten 27

3.4 | Online communicatie 27

3.5 | Stichting Lezen in de pers 28

4 | Samenwerking 29

4.1 | Nationale samenwerking 29

4.2 | Kunst van Lezen 30

4.3 | Leesbevordering in het Fries 31

4.4 | Internationale samenwerking 31

4.5 | Overzicht van samenwerkingspartners 32

5 | Digitalisering 34

6 | Structurele aanpak leesbevordering: gerealiseerde projecten 37

6.1 | Gerealiseerde projecten voor de leeftijdsgroep 0-6 jaar 37

6.2 | Gerealiseerde projecten voor de leeftijdsgroep 6-12 jaar 40

6.3 | Gerealiseerde projecten voor de leeftijdsgroep 12-18 jaar 44

6.4 | Gerealiseerde projecten voor het mbo 48

6.5 | Gerealiseerde projecten voor de pabo 48

6.6 | Gerealiseerde projecten doelgroepoverstijgend, 0-18 jaar 49

7 | Organisatie 50

8 | Schema kernactiviteiten Stichting Lezen 2015 52

Bijlage 1 | Inhoudelijk verslag Kunst van Lezen 2015 55

Bijlage 2 | Inhoudelijk verslag Vaders Voor Lezen 2014-2015 90

Colofon

© Stichting Lezen 2016

Fotografie Koos Breukel, Janiek Dam, Merlijn Doomernik, Sjoerd Hucht, Jochem Jurgens, Chris van Houts, Robert Elsing, Gerlinde de Geus, Jørgen Koopmanschap, Kathleen Michiels, Ender Ozcati, Desirée Schippers

Vormgeving Lijn 1, Haarlem

Inleiding



Aandacht voor het bevorderen van lezen blijft onverminderd belangrijk. Niet alleen omdat lezen in de kennissamenleving voor iedereen een essentiële basisvaardigheid is, maar misschien wel vooral omdat leesbevordering in toenemende mate zijn vruchten afwerpt voor het verwerven en onderhouden van die vaardigheid. Dat weten we van initiatieven, zoals *De Nationale Voorleesdagen* en *De Nationale Voorleeswedstrijd*, die al langer lopen en die vele ouders, peuters en basisschoolleerlingen leren genieten van boeken. En dat weten we van recente initiatieven. Zo is *BoekStart*, blijkens wetenschappelijk onderzoek, goed voor de leesopvoeding door ouders en de taal- en leesontwikkeling van kinderen. Het programma *de Bibliotheek op school* versterkt leesplezier en leesvaardigheid.

In dit jaarverslag laten wij u graag zien wat Stichting Lezen het afgelopen jaar, al dan niet in samenwerking met andere organisaties, heeft gedaan om de leescultuur te versterken.

Het eerste hoofdstuk van dit jaarverslag is een samenvatting op hoofdlijnen van het beleid en de activiteiten in 2015. De hoofdstukken 2 tot en met 6 bieden een nadere toelichting op de stand van zaken en ontwikkelingen in het verslagjaar: kenniscentrum en onderzoek, het projectbeleid, communicatie, strategische inzet, (inter)nationale samenwerking, digitalisering en gerealiseerde projecten in het kader van de structurele aanpak van leesbevordering. Hoofdstuk 7 gaat in op organisatie-aspecten en hoofdstuk 8, ten slotte, vat de kernactiviteiten van 2015 samen in een schema. *Kunst van Lezen* komt eveneens aan bod. Voor de overzichtelijkheid is ervoor gekozen om de uitgebreide toelichting op dit programma in een bijlage op te nemen, net als het verslag van de Leescoalitie-campagne *Vaders Voor Lezen* 2014-2015.

Gerlien van Dalen, *directeur*

1 | Samenvatting: Beleid en activiteiten 2015 op hoofdlijnen

1.1 BELEID

Ter versterking van de leescultuur zet Stichting Lezen in de huidige cultuurplanperiode 2013-2016 in op een structurele, integrale aanpak van leesbevordering voor de hele doelgroep van 0 tot 18 jaar.

Het doel van leesbevordering is: versterking van de leescultuur, en van kinderen en jongeren gemotiveerde lezers maken. Voor alle kinderen dient er in het dagelijkse leven thuis en gedurende hun hele onderwijs carrière, hoe die er ook uitziet, ononderbroken aandacht te zijn voor lezen, via een aanbod van (educatieve) activiteiten die bijdragen aan leesplezier en literaire vorming. Zo kunnen ze uitgroeien tot blijvende lezers.

De 'doorgaande leeslijn 0-18 jaar' is sinds 2005 uitgangspunt van het beleid van Stichting Lezen. Maar de aanpak is veranderd: kennis van lezen en effectieve leesbevordering (succesfactoren) vormen de basis van het beleid en het werk van Stichting Lezen. Diezelfde succesfactoren liggen ook ten grondslag aan de Kunst van Lezen-aanpak, waardoor de doorgaande leeslijn verder uitgewerkt en ingebed raakt. Alle aspecten die van kinderen blijvende lezers kunnen maken, moeten bekend zijn bij de ouders en professionals die met kinderen werken. Ze moeten opgenomen zijn in beleid en praktijk van betrokken instanties. Centraal daarbij staan lokale leesbevorderingsnetwerken op uitvoerend, beleidsmatig en strategisch niveau. Structureel beleid, randvoorwaarden en succesfactoren zijn ook leidend in leesbevorderingsprojecten. Vanzelfsprekend geldt dat in een dynamisch werkveld onderzoek nodig blijft om het beleid te actualiseren en de kennis van succesfactoren te verfijnen.

Conform de beleidsvoornemens is in 2015 ingezet op:

- bewustwording van het belang van lezen;
- versterking van kenniscentrum en onderzoek (inclusief monitoring en effectmeting);
- deskundigheidsbevordering bij intermediairs en (aankomend) leerkrachten;
- onderzoek naar en stimuleren van digitaal lezen;
- versterking van (inter)nationale samenwerking;
- uitbouw en bestendiging van de diverse onderdelen van *Kunst van Lezen* (*BoekStart*, *BoekStart in de kinderopvang*, *de Bibliotheek op school basis*- en *voortgezet onderwijs*);
- de realisatie van strategische leesbevorderingsnetwerken van bibliotheek, kinderopvang, jeugdgezondheidszorg en onderwijs op landelijk, provinciaal en lokaal niveau. (Stichting Lezen stimuleert boekhandels om zich bij lokale leesbevorderingsnetwerken aan te sluiten. Dit is succesvol gebeurd bij het project *Lezen is leuk!*)



1.2 KENNISCENTRUM



De afgelopen jaren is er flink geïnvesteerd in het verzamelen van kennis, en dat werpt zijn vruchten af. Het onderzoeksnetwerk van Stichting Lezen is versterkt.

Stichting Lezen wordt steeds vaker door onderzoekers gevraagd om als inhoudelijk betrokken maatschappelijke partner (met een relatief bescheiden financiële rol) betrokken te zijn bij onderzoeksaanvragen.

De aanstelling van bijzonder hoogleraar Leesgedrag Dick Schram aan de Vrije Universiteit Amsterdam eindigde eind 2014. In 2015 is in samenwerking met de VU de werving van een opvolger gestart.

Met een tweede bijzondere leerstoel, op het gebied van lezen en de digitale cultuur, aan de Universiteit Twente, wil Stichting Lezen haar netwerk en het onderzoek naar lezen en digitale media uitbreiden. Hierover zijn in 2015 definitieve afspraken met de UT gemaakt. De werving is inmiddels bij zowel de VU als de UT afgerond en beide bijzonder hoogleraren zullen naar verwachting in 2016 officieel worden benoemd.



Stichting Lezen wil gezien worden als dé expert op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie. Om dat te bereiken wordt ingezet op kennisverwerving, onderzoek en kennisdeling. Ook worden doelgroepen actief benaderd. Inhoud en communicatie versterken elkaar meer en meer.

In 2015 is er vanuit het bureau onderzoek gedaan naar de stand van zaken op het gebied van digitaal lezen en naar de ouderlijke leesopvoeding in Nederland. Verder zijn literatuurstudies uitgevoerd op de thema's ouderbetrokkenheid, differentiatie (verschillen jongens/meisjes) en intermediale geletterdheid. Dit heeft geleid tot onderzoeks- en beleidspublicaties en brochures over onder andere leesverschillen tussen jongens en meisjes, verschillen in leesopvoeding tussen vaders en moeders, voorlezen in meertalige gezinnen en een literatuurstudie naar multimediale geletterdheid en de rol van boeken en het lezen in de 21ste eeuw. Deze laatste studie zal in 2016 in samenwerking met partners als Mediawijzer.net en de Koninklijke Bibliotheek worden omgezet naar een beleidsnotitie voor de leesbevorderingspraktijk. De nieuw ontwikkelde kennis is gedeeld met samenwerkingspartners tijdens adviesbijeenkomsten en expertmeetings en aan de praktijk getoetst.



Stichting Lezen geeft steeds vaker publieksversies van proefschriften uit in plaats van de (vaak Engelstalige) proefschriften zelf, zodat de inhoud voor een groter publiek toegankelijk wordt. In 2015 verscheen het onderzoek van Heleen van den Berg naar de effecten van *BoekStart* onder de titel *BoekStart maakt baby's slimmer* in de *Stichting Lezen Eburon-reeks*.



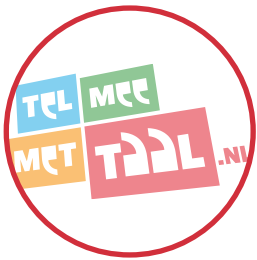
Kennisdeling en het vergroten van deskundigheid en handelingsvaardigheid bij intermediairs heeft prioriteit. In de brochurereeks van *Kunst van Lezen* en de *Kwestie van Lezen-reeks* worden in kort bestek en volledig op de praktijk toegespitst specifieke onderwerpen uitgelicht. Deze brochures vinden gretig aftrek en blijken een welkome ondersteuning voor professionals.

De website leesmonitor.nu, die in context geplaatste trends en onderzoeksbevindingen



op het gebied van lezen, leesgedrag en leesvaardigheid biedt, kent een groeiend aantal gebruikers. Ditzelfde geldt voor leesplan.nl, de website met handvatten voor een structurele aanpak van lezen in de praktijk. Leesplan.nl is ingepast in de digitale bibliotheekinfrastructuur en in de opleiding voor professionele (voor)leescoördinatoren. Stichting Lezen legt prioriteit bij *evidence based* leesbevorderingsbeleid. In 2014 zijn instrumenten ontwikkeld voor evaluatie en effectmeting. Voor de *Bibliotheek op school* en *Boekstart* zijn monitorinstrumenten (door)ontwikkeld, en er is gestart met de uitwerking van de kritische prestatie-indicatoren (kpi's) van de vlaggenschipprojecten van Stichting Lezen.

1.3 NETWERK EN SAMENWERKING



In 2015 is ook ingezet op versterking van de verbinding van taal-, lees- en leesbevorderingsbeleid, in het kader van het landelijke *Actieprogramma Tel mee met Taal 2016-2018*. Stichting Lezen heeft met hierbij betrokken directies van de ministeries van ocv, szw en vws besprekingen gehad om leesbevordering, laaggeletterdheid, onderwijs en ouderbetrokkenheid meer in samenhang te bezien: het betreft de directies Media & Creatieve Industrie, Kennis, Beroeps- en Volwasseneneducatie, mbo en Emancipatie. Dit resulteerde in diverse kennisuitwisselingsbijeenkomsten en in concrete beleidsvoornemens binnen *Tel mee met Taal*. Ook bij de totstandkoming van de Leescoalitie-campagne *Vaders Voor Lezen* waren in 2015 diverse directies betrokken.



De beoogde versterking van samenwerking in het veld is in 2015 voortgezet, in het bijzonder in de Leescoalitie, die op initiatief van Stichting Lezen in 2012 is opgericht. In deze coalitie werken de landelijke organisaties op het gebied van leesbevordering en promotie (Stichting Lezen, Stichting Lezen & Schrijven, Stichting cpnb, Koninklijke Bibliotheek en de Vereniging van Openbare Bibliotheken (vob) samen om het lezen in den brede te stimuleren. De directeur van Stichting Lezen is voorzitter van de Leescoalitie, Stichting Lezen is penvoerder. Na *Het Jaar van het Voorlezen 2013* startte in 2014 de tweede gezamenlijke Leescoalitie-campagne: *Vaders Voor Lezen 2014-2015*. *Vaders Voor Lezen* ontving in 2015 de Vaderschapsprijs en werd eind 2015 afgesloten. In 2015 vonden de voorbereidingen plaats voor *Het Jaar van het Boek*, de campagne die de Leescoalitie in samenwerking met vele partners uit het boekenvak in 2016 zal uitvoeren.



Er is in 2015 meer ingezet op samenwerking binnen het Letterenhuis. Zo is er een kwartaaloverleg gestart op directieniveau en werken medewerkers van de diverse organisaties meer en meer samen, onder meer wat betreft de *Kinderboekenambassadeur*, Jongerenboekenweek *Literatour*, de *Poëziweek* en digitalisering.

Overleg en afstemming met partijen in het boekenvak vindt plaats binnen de Adviesraad van de Koninklijke Vereniging van het Boekenvak. In 2015 is intensievere samenwerking gestart rond het nieuw op te richten kenniscentrum voor het boekenvak. Voor het versterken van de Friese taal- en leescultuur werkt Stichting Lezen samen met het Platform Lêsbeoordering Fryslân (PLF) en de Provincie Fryslân. In 2015 is verder





ingezet op inhoudelijke aansluiting van Friese leesbevordering bij landelijk beleid en het doortrekken van de doorgaande leeslijn naar het voortgezet onderwijs. Aan de eerste editie van *LêsNo*, een leesbevorderingsproject voor brugklassers, deden 1.895 leerlingen mee. In aanloop naar Leeuwarden Culturele Hoofdstad 2018 vonden diverse voorbereidende besprekingen plaats.

Om de leescultuur effectief te versterken blijft Stichting Lezen ook over de grenzen kijken. EURead is opgericht in 2000 en heeft zich ontwikkeld van een uitwisselingsplatform rond leesbevordering tot een strategische lobby- en campagneorganisatie. EURead heeft in 2015 voorbereidingen getroffen om Stichting EURead op te richten. Het aantal leden (momenteel tien) zal de komende jaren worden uitgebreid teneinde een serieuze agenda op Europees niveau te kunnen uitvoeren en aanspraak te kunnen maken op Europese subsidieregelingen. Jörg Maas (directeur Stiftung Lesen), Diana Gerald (CEO Booktrust) en Gerlien van Dalen (directeur Stichting Lezen) vormen het dagelijks bestuur. Martin Schulz, president van het Europees Parlement, steunt EU-Read.

In 2014 werd met steun van de Europese Commissie het European Literacy Policy Network (ELINET) opgericht. Het betreft een tweejarig project. Centraal staat de uitwisseling van beleidsaanpak, good practices en succesvolle initiatieven. Daarnaast zet ELINET in op bewustmaking (*awareness raising*) over de noodzaak laaggeletterdheid te verminderen. Samen met Stiftung Lesen en Booktrust heeft Stichting Lezen *reading for pleasure* binnen ELINET meer nadruk gegeven en uitgewerkt. Verder organiseerde Stichting Lezen in samenwerking met Stichting Lezen & Schrijven de slotconferentie van ELINET in januari 2016 in Amsterdam.



De *Kinderboekenambassadeur* is een initiatief van Stichting Lezen en het Nederlands Letterenfonds in samenwerking met de CPNB en Stichting Schrijvers School Samenleving (sss), met als doel het promoten van kinderboeken via workshops, publicaties, lezingen en andere activiteiten. In 2015 volgde Gouden Griffel-winnaar Jan Paul Schutten Jacques Vriens op als Kinderboekenambassadeur.

1.4 PROJECTAANVRAGEN

Evenals in voorgaande jaren heeft Stichting Lezen in 2015 tal van activiteiten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie gestimuleerd en ondersteund. In totaal zijn er in 2015 23 aanvragen binnengekomen, waarvan er 14 zijn toegekend en 9 afgewezen.

Stichting Lezen baseerde toekenningen van projectbijdragen in 2015 op het *Meerjarenbeleidsplan 2013-2016*, de jaarlijkse toelichting op het bestedingsplan en de criteria voor projectaanvragen. Het projectenoverleg brengt advies uit over projectvoorstellen, veelal na overleg met de betrokkenen en externe deskundigen. De directeur beslist en legt achteraf verantwoording af aan het bestuur.

De projectbijdragen worden toegekend voor medefinanciering en/of het opstarten van projecten. Bij de projectbijdragen die aan derden zijn toegekend, wordt gedurende de



looptijd van het project een voorschot van 75% van het toegekende bedrag verstrekt. Na afronding van het project wordt de resterende 25% betaald. Overschrijding van het budget valt ten laste van de aanvragende partij. De toekenningen aan projecten van derden worden in de jaarrekening verantwoord.

1.5 DOELGROEPEN

In 2015 is sterk ingezet op structurele inbedding van leesbevordering in de instellingen en het bevorderen van deskundigheid van professionals. Samenwerking met het onderwijs en kinderopvang staat centraal. Daarnaast is in 2015 veel aandacht uitgegaan naar ouders als leesopvoeders.

Voor een compleet overzicht van de gerealiseerde activiteiten in het kader van *Kunst van Lezen* wordt verwezen naar bijlage 1.



0-6 jaar

Voor de doelgroep voor- en vroegschool is *De Nationale Voorleesdagen* het vlaggenschipproject waaraan vele honderden kinderdagverblijven, basisscholen en bibliotheken deelnemen. Met de editie van 2015 werden bijna 320.000 kinderen bereikt.

In het kader van *Kunst van Lezen* is *BoekStart* verder uitgerold. 159 van de 160 basisbibliotheken voeren *BoekStart voor baby's* uit. In 2015 zijn 14 nieuwe basisbibliotheken mee gaan doen aan *BoekStart in de kinderopvang*, waarmee eind 2015 in totaal 123 (79%) van de 156 basisbibliotheken participeren. Het aantal deelnemende kinderopvanglocaties is gegroeid naar 1.118 (12% van het totaal aantal kinderdagverblijven en peuterspeelzalen), met een bereik van naar schatting ruim 35.000 kinderen.

Aan de *Monitor BoekStart in de kinderopvang* 2015 deden 19 bibliotheken mee met in totaal 121 kinderopvanglocaties.



6-12 jaar

De Nationale Voorleeswedstrijd is het vlaggenschipproject voor kinderen in de basisschoolleeftijd. Aan de editie 2015 deden 216.364 leerlingen uit groep 7 en 8 mee; een kleine daling ten opzichte van 2014.

Structureel leesbevorderingsbeleid voor deze doelgroep krijgt gestalte binnen de *Bibliotheek op school basisonderwijs*. Aan de monitor 2014-2015 hebben ruim 95.000 leerlingen meegedaan. In 2015 zijn 278 nieuwe leescoördinatoren getraind.

Het project *Lezen is leuk!*, waarvoor Stichting Lezen een meerjarige projectsubsidie van Stichting Kinderpostzegels heeft ontvangen, is in 2015 afgerond. Met dit project zijn circa honderd *de Bibliotheek op school*-scholen in krimpgebieden in Nederland – met name in Noordoost-Groningen, Zuid-Limburg en Zeeuws-Vlaanderen – voorzien van extra bibliotheekboeken en nieuwe kasten om een aantrekkelijke leesomgeving te realiseren, en hebben leerlingen boekenbonnen gekregen om zo het boekenbezit thuis te bevorderen.



Voortgezet onderwijs

Voor het voortgezet onderwijs geeft Stichting Lezen uitvoering aan verschillende leesbevorderingsprojecten. *De Jonge Jury* is het belangrijkste leesbevorderingsproject voor leerlingen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Bijna 100.000 leerlingen ontvingen het digitale magazine en een kleine 13.000 leerlingen brachten hun stem uit op hun favoriete boek. Het aantal deelnemers aan *De Weddenschap*, het vlaggenschipproject voor leerlingen in het (v)mbo, is in de editie 2014-2015 gestegen tot bijna 3.400 leerlingen. Aan *Boekenweek Live!* en *Nederland Leest Live!* deden ruim 5.600 leerlingen uit de bovenbouw van het voortgezet onderwijs mee. Aan de slotdag van *De Inkttaap*, het project voor leerlingen in de bovenbouw van het vwo, namen 830 leerlingen deel. *Literatour*, de Boekenweek voor jongeren, kwam tot stand dankzij een projectsubsidie van Fonds 21.

In het kader van *Kunst van Lezen* is de pilot *de Bibliotheek op school vmbo* verder doorontwikkeld. In totaal doen nu 33 vmbo-scholen mee. Veel aandacht is uitgegaan naar de landelijke taakverdeling tussen *Kunst van Lezen* en de samenwerkende Provinciale Ondersteuningsinstellingen (SPN). Coördinatie en aansturing wordt door *Kunst van Lezen* georganiseerd en de uitvoering van de aanpak door SPN.

Pabo

Om aankomende leerkrachten te bereiken heeft Stichting Lezen speciale aandacht voor deze hbo-studenten. De *Pabo Voorleeswedstrijd* en *Open Boek Pabo* zijn projecten om aankomende leerkrachten meer kennis te bieden over het belang van leesbevordering. De *Pabo Voorleeswedstrijd*, een spin-off van *De Nationale Voorleeswedstrijd*, heeft als doel aankomende basisschoolleerkrachten te enthousiasmeren voor het (voor)lezen, en hen kennis te laten opdoen over kinder- en jeugdliteratuur en de cultuurhistorische canon van Nederland. In 2015 deden opnieuw bijna alle pabo-locaties in Nederland mee. De in 2013 ontwikkelde minor *Open Boek Pabo* wordt door enkele pabo's integraal ingezet. Het pakket is in 2015 herzien.

In samenwerking met een viertal pabo's organiseerde Stichting Lezen in de Kinderboekenweek een deskundigheidsbevorderingstournee met de Britse leesbevorderaar Aidan Chambers om meer aandacht te genereren voor het thema 'praten over boeken'. In totaal namen meer dan 650 studenten, docenten en leerkrachten deel.

Mbo

Er komt steeds meer vraag naar leesbevorderingsprojecten voor het mbo. Hoewel de leerlingen in het mbo in deze planperiode geen specifieke doelgroep voor Stichting Lezen vormen, is er wel een aantal activiteiten voor hen ontwikkeld.

In het kader van leesbevordering binnen de mbo-opleidingen Pedagogisch Werk en Onderwijsassistent loopt al langer een meerjarig traject. In 2015 hebben er gesprekken plaatsgevonden met de Brancheorganisatie Kinderopvang voor een e-learning module. Aan de leescampagne *De Weddenschap* deden in 2015 naar schatting 800 mbo-studenten mee.

In 2015 liep als pilot het leesclubproject *Samen lezen brengt meer dan je denkt!*, een samenwerkingsproject van het MBO College Zuid, Stichting Senia, het IWAL (instituut voor leerproblemen) en de Openbare Bibliotheek Amsterdam. Mbo-studenten praten



tijdens de lessen Nederlands onder leiding van een getrainde vrijwilliger over de boeken die ze hebben gelezen.



Doelgroepoverstijgend

Ouderbetrokkenheid was het inhoudelijke speerpunt binnen het leesbevorderingsbeleid van Stichting Lezen in 2015. Naast een studiedag zijn diverse masterclasses georganiseerd. Er lopen twee pilots in Almere om zicht te krijgen op een aanpak waarmee alle ouders bereikt worden. De beleidsnotitie *Ouders betrekken bij lezen* ligt hieraan ten grondslag.

Leesplan.nl is de website waarop (voor)leescoördinatoren hun activiteitenplan kunnen samenstellen. Deze site is in 2015 bijna 19.000 keer geraadpleegd.

Leesbevorderingsbeleid rond poëzie werd in 2015 gerealiseerd via de Dichter des Vaderlands en via de *Poëzieweek*. Bijna 18.000 leerlingen in het basisonderwijs, 8.700 leerlingen in de onderbouw en bijna 5.700 leerlingen in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs zijn bereikt door middel van lessuggesties.



Digitalisering

Het lezen van een digitaal boek zal in de toekomst mogelijk even ingeburgerd zijn als het lezen van een papieren boek. Stichting Lezen legt daarom sterk het accent op het vergaren van kennis over het digitale lezen en het bevorderen van vernieuwende projecten die hieraan aandacht besteden. In 2015 heeft onderzoek, kennisontwikkeling en -deling rond digitaal lezen, via onder andere publicaties en lezingen, centraal gestaan. Vanwege de kennis van Stichting Lezen over verrijkte digitale kinderboeken zocht Stichting CPNB samenwerking voor de invulling van een nieuw te ontwikkelen prijs voor het beste digitale kinderboek. De prijs, die in 2015 voor het eerst is uitgereikt, wil laten zien hoe een goede kinderboeken-app eruitziet. Daarvan kan een sturende werking uitgaan, zowel voor app-ontwikkelaars als voor ouders van jonge kinderen.

E-READ is een netwerk van wetenschappers die onderzoek doen naar aspecten van het digitale lezen. E-READ wordt gefinancierd binnen het COST-programma van de Europese Unie. Stichting Lezen maakt deel uit van het netwerk.



1.6 FINANCIËEL

Eind 2012 verleende het ministerie van ocw subsidie aan Stichting Lezen voor de jaren 2013-2016 op grond van het *Meerjarenbeleidsplan 2013-2016: Samen werken aan een sterke leescultuur* en het instellingsadvies van de Raad voor Cultuur. De subsidie bedroeg in 2015 € 1.875.095,-.

Daarnaast is voor 2015 door het ministerie van ocw aan Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek € 2.850.000,- toegekend voor de uitvoering van het *Actieprogramma Kunst van Lezen 2012-2015*. Stichting Lezen is penvoerder en verzorgt de financiële administratie van het programma *Kunst van Lezen*.

Het budget voor de reguliere activiteiten in het kader van de culturele Basisinfrastructuur (BIS) is in de periode 2013-2016 bijna 20% lager dan het budget in de vorige cultuur-



planperiode. Stichting Lezen heeft dit opgevangen door het personeelsbestand kritisch te bekijken, door meer activiteiten (zoals de organisatie van congressen en expert-meetings) in huis te organiseren, door met uitvoerende organisaties afspraken te maken over afbouw van het budget, door kostenefficiënter te werken via samenwerking met andere partners en door van het publiek een bijdrage te vragen in de verzendkosten van producten en voor de deelname aan activiteiten. Tevens is succesvol ingezet op het verwerven van additionele middelen voor meerjarige projecten. Hierbij moet wel worden opgemerkt dat incidentele middelen en sponsoring wel tijdelijk of aanvullend activiteiten mogelijk maken, maar dat zij van een relatief klein bureau grote investeringen in tijd en relatieonderhoud vragen en dat zij niet volstaan voor duurzame inzet op leesbevordering.

In 2015 waren er additioneel projectbijdragen van het ministerie van ocw-directie Emancipatie en NBD Biblion voor de Leescoalitie-campagne *Vaders Voor Lezen*, van het ministerie van ocw voor de coördinatie van de Leescoalitie, van Stichting Kinderpostzegels en de Nationale Boekenbon voor het project *Lezen is leuk!* en van de Europese Unie voor internationale activiteiten in het kader van het European Literacy Policy Network ELINET. De in 2014 bij Fonds 21 ingediende aanvraag voor *Literatour*, de Boekenweek voor jongeren, werd begin 2015 gehonoreerd.

Het exploitatieresultaat over 2015 bedraagt € 100.586,-. Projecten hebben veelal een looptijd van langer dan een jaar, met als gevolg dat niet alle toegekende projectbijdragen en lasten zijn betaald. Waar een aantal projecten vertraging opliep en begin 2016 doorgang zullen vinden, is gebruik van de bestemmingsreserves voor 2016 voorzien.

2 | Onderzoek en kenniscentrum

Onderzoek naar leesbevordering en literatuureducatie heeft voor Stichting Lezen hoge prioriteit. Naast het coördineren van een landelijke onderzoeksagenda rond lezen en leesgedrag, het stimuleren van (promotie)onderzoek en het mogelijk maken van kortlopend onderzoek, ziet Stichting Lezen het als haar taak om resultaten van onderzoek toegankelijk te maken voor een breder publiek. Inzichten uit onderzoek vormen de basis voor leesbevorderingsbeleid.

Onderzoeksagenda

In de onderzoeksagenda voor de periode 2013-2016 staan de volgende aandachtsgebieden centraal:

- lees- en taalvaardigheid als voorwaarden voor leesbevordering
- leesplezier als sleutel voor een positieve leesmotivatie
- opbrengsten van (literair) lezen
- literaire competentie
- digitalisering
- multimediale geletterdheid

2.1 BIJZONDERE LEERSTOLEN



In 1997 heeft Stichting Lezen de bijzondere leerstoel Leesgedrag in het leven geroepen. Sinds 2008 is deze bijzondere leerstoel gevestigd aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Prof. dr. D. Schram heeft deze functie bekleed tot september 2014. De leerstoel wordt voortgezet en de benoemingsprocedure zal begin 2016 worden afgerond. De heer Schram heeft in 2015 verschillende werkzaamheden afgerond. Zo was hij bij diverse lopende onderzoeken betrokken en was hij redacteur van de congresbundel *Hoe maakbaar is de lezer?*. Tevens begeleidde hij diverse promotieonderzoeken, waaronder het onderzoek van Gertrud Cornelissen naar het literatuuronderwijs in groep 7/8 van het basisonderwijs. Daarnaast gaf hij colleges over onder andere literaire vorming en begeleidde hij scripties en stages op het gebied van leesbevordering.



Conform de beleidsvoornemens heeft Stichting Lezen het initiatief genomen om een tweede leerstoel te vestigen en wel op het gebied van *digitaal* lezen. De procedure hiervoor is in 2014 gestart en in 2015 heeft de benoemingscommissie een kandidaat voorgedragen aan het college van bestuur van de Universiteit Twente. In 2016 zal deze hoogleraar officieel aangesteld worden.

2.2 ONDERZOEKSAANVRAGEN

Stichting Lezen is in 2015 betrokken geweest bij vijf onderzoeksaanvragen, waarvan er twee zijn toegekend en twee zijn afgewezen. Eén onderzoeksaanvraag is nog in behandeling.

De heer R. van Steensel	Erasmus Universiteit Rotterdam	Bevordering van leesmotivatie: een systematische review van interventies en een meta-analyse naar effectiviteit	NRO Overkoepeld Programmaraad Onderwijsonderzoek Toegekend
De heer van Gelderen (hoofdaanvrager, consortium)	Hogeschool Rotterdam (penvoerder)	Studerend lezen in hbo en vmbo	Raak Toegekend
Mevrouw dr. M. de Jong (hoofdaanvrager)	Universiteit Leiden	Enhanced storybooks for pupils in secondary education: support or distraction?	NRO Human Capital: 21st century skills Afgewezen
Mevrouw E. van Koeven	Hogeschool Windesheim	Lezen in het mbo	NRO kortlopend onderzoek Afgewezen
Mevrouw A.G. Bus	Universiteit Leiden	<i>BoekStart</i> op termijn	<i>Actieprogramma Tel mee met Taal</i> Lopend

2.3 ONDERZOEKSPROJECTEN

Afgeronde onderzoeken in 2015

De effecten van de Bibliotheek op school (2012-2015) (Kunst van Lezen)

In opdracht van *Kunst van Lezen* heeft de heer T. Nielen onder supervisie van prof. dr. A.G. Bus onderzoek uitgevoerd naar de effecten van *de Bibliotheek op school*. Het onderzoek is in 2015 afgerond en op 26 januari 2016 is Nielen gepromoveerd op zijn proefschrift *Aliteracy: Causes and solutions*. Van dit proefschrift heeft Stichting Lezen een publieksversie uitgebracht met als titel *Onwillige lezers: onderzoek naar redenen en oplossingen*.

Uit het onderzoek van Nielen blijkt dat onder invloed van *de Bibliotheek op school* Cito-scores op begrijpend lezen vooruitgaan. Het verschil tussen leerlingen van scholen met en zonder *de Bibliotheek op school* was aanzienlijk. Dit komt doordat de leerlingen op *de Bibliotheek op school*-scholen meer lezen. Meisjes op deze scholen raken daarnaast ook meer gemotiveerd om te lezen.

Invloed van feedback op de leesmotivatie (2012-2015)

Dit is een verkennend onderzoek waarbij is gekeken of computergestuurde feedback in digitale kinderboeken een positief effect heeft op de leesmotivatie. Het onderzoek is uitgevoerd onder begeleiding van prof. dr. A.G. Bus, en is samen met de onderzoeksresultaten van het onderzoek naar de effecten van *de Bibliotheek op school* gepresenteerd. Uit het onderzoek blijkt dat computergestuurde feedback (ofwel een ‘digitale tutor’) aarzelende lezers kan helpen in hun leesontwikkeling; zij ontwikkelen hiermee een grotere woordenschat.





Vrij lezen in het mbo (2012-2015)

Exploratieve studie naar de implementatie van vrij lezen in de Entree-opleiding START. Deltion. Dit onderzoek toont voorzichtig aan dat vrij lezen een waardevolle toevoeging kan zijn aan het curriculum van mbo-opleidingen. Naarmate de studenten vrij lezen als meer vanzelfsprekend gingen beschouwen, en naarmate tegemoet werd gekomen aan eisen van sociale inbedding, spraken zij positiever over vrij lezen en raakten ze in de groep meer gemotiveerd. Dit ging voornamelijk op voor meertalige studenten die vrij lezen zagen als middel om hun Nederlandse taalvaardigheid te ontwikkelen en/of studenten die meer wilden dan het behalen van een startkwalificatie en zich graag verder wilden ontwikkelen in studie en carrière.



Ontwikkeling van literaire competentie bij de moderne vreemde talen

Onderzoek van de heer E. van der Knaap, Universiteit Utrecht, naar de overdraagbaarheid van literaire competentie bij het schoolvak Nederlands naar het onderwijs in moderne vreemde talen. Uit zijn onderzoek blijkt dat deze transfer nog nauwelijks plaatsvindt. In een expertmeeting, die door Stichting Lezen in samenwerking met de heer Van der Knaap is georganiseerd, is over dit thema gesproken met onderzoekers, beleidsmakers en docenten uit de praktijk. (Zie ook hoofdstuk 3: Communicatie.)

Onderzoek hypertextliteratuur: onder welke condities willen we het lezen? (2014-2015)

Empirisch onderzoek van de heer N. Bakker, Stichting Lezen. (Zie verder hoofdstuk 5: Digitalisering.)



Het Taalonderwijs Nederlands Onderzocht

Wat leert de wetenschap ons over het taalonderwijs Nederlands? De website HTNO (<http://taalunieversum.org/inhoud/onderzoek>) bevat samenvattingen van onderzoekspublicaties van 1969 tot nu op het gebied van taal in het basisonderwijs, Nederlands in het voortgezet of secundair onderwijs en NT2 (Nederlands als tweede taal) in het volwassenenonderwijs. Het gaat om onderzoek uitgevoerd in Nederland, Vlaanderen en Suriname. De website wordt jaarlijks geactualiseerd door middel van een literatuuronderzoek naar publicaties die in het voorgaande jaar zijn verschenen. HTNO voor het basisonderwijs is een samenwerking met de Taalunie en de Universiteit Gent. HTNO voortgezet onderwijs is een samenwerking met de Taalunie en de Universiteit van Amsterdam. Alle beschrijvingen zijn via de website van de Taalunie te doorzoeken en te lezen.

Stichting Marktonderzoek Boekenvak

Onder de vlag van de Stichting Marktonderzoek Boekenvak (SMB) wordt elke drie maanden onderzoek gedaan naar het leesgedrag van de Nederlandse bevolking. Voor Stichting Lezen is deelname een manier om de vinger aan de pols te houden. De onderzoeken geven inzichten in trends in het (voor)lezen van boeken, bibliotheek- en boekhandelbezoek en ontwikkelingen op het terrein van e-boeken. De regie over SMB is in handen van de Koninklijke Vereniging van het Boekenvak (KVB). De uitvoering ligt bij marktonderzoekbureau GfK. Naast Stichting Lezen zijn de Konink-



lijke Nederlandse Boekverkoopersbond (KBb), de Groep Algemene Uitgevers (GAU), de Koninklijke Bibliotheek en de Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB) partner in het SMB-onderzoek.

In 2015 hebben diverse metingen plaatsgevonden. Allereerst zijn twee reguliere metingen uitgevoerd om de ontwikkelingen in het lees-, koop- en leengedrag van de Nederlandse bevolking in kaart te brengen. Daarnaast zijn twee themametingen uitgezet: een themameting naar genres en, in het kader van *Het Jaar van het Boek*, een themameting ‘opbrengsten van lezen’ (zie ook 2.3.2: Lopend onderzoek).



Verdiepende analyse SMB-onderzoek leesopvoeding (2014-2015)

In het kader van de campagne *Vaders Voor Lezen* heeft Stichting Lezen onderzoek uitgevoerd naar de leesopvoeding van vaders en moeders. Hiervoor is een verdiepende analyse gemaakt van marktonderzoek van SMB/GfK (2014). Overeenkomstig eerdere studies laat deze verdiepende analyse zien dat vaders wat minder sterk betrokken zijn bij de leesopvoeding dan moeders; zij lezen minder vaak voor, praten minder vaak met hun kinderen over boeken en geven minder vaak het goede voorbeeld door zelf te lezen. Ook de attitude van vaders verschilt van die van moeders; zij halen bijvoorbeeld iets minder plezier uit de leesopvoeding en hebben iets minder vertrouwen in hun rol als leesopvoeder. Tot slot spelen genderopvattingen een rol: een deel van de ouders ziet de leesopvoeding nog altijd als een taak die hoofdzakelijk de vrouw toebehoort. De resultaten van het onderzoek zijn opgetekend in de publicatie *Wie stoeit met het boek? Verschillen in de leesopvoeding van vaders en moeders* (Stichting Lezen, 2015).

Lopend onderzoek



Oosterwijs (2012-2015)

Het Oosterwijs-onderzoek van de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit Utrecht richt zich op de vraag of een in een basisschool geïntegreerde bibliotheekvoorziening bij migrantenleerlingen leidt tot een betere taal- en leesvaardigheid, meer vrijetijdslezen en een positievere houding ten aanzien van lezen. Het onderzoek wordt uitgevoerd door mevrouw E. Kleijnen, onder begeleiding van prof. dr. F. Huysmans (Universiteit van Amsterdam) en prof. dr. E. Elbers (Universiteit Utrecht). Definitieve resultaten zullen in 2016 beschikbaar komen.

Uses of Literary Narrative Fiction in Social Contexts (2014-2018)

Het onderzoeksproject *Uses of Literary Narrative Fiction in Social Contexts: Changes in Self and Social Perceptions* door dr. F. Hakemulder, Universiteit Utrecht, is gehonoreerd en in 2014 van start gegaan. De doelstelling is om te komen tot een vernieuwende en motiverende benadering van het lezen in twee verschillende contexten: in het literatuuronderwijs en in de op literatuur gebaseerde coaching van managers.

Onderzoek naar het Nederlands literatuuronderwijs (2015-2016)

Onderzoeksbureau Oberon voert een onderzoek uit naar de stand van zaken van het Nederlands literatuuronderwijs. De resultaten worden in 2016 bekend gemaakt.



Lyrische Competentie (2014-2018)

Onderzoek van de heer Das op het Greijdanus College in Zwolle in het kader van een promotiebeurs voor leraren. In dit onderzoek staat de opbouw van lyrische competentie van leerlingen in het voortgezet onderwijs centraal. Voor het onderzoek is in 2015 een literatuurstudie uitgevoerd en zijn diverse docentenpanels geraadpleegd.

Voorleesopvattingen en -gedrag van vaders en moeders in sociaal-cultureel diverse gezinnen (2015-2016)

Onderzoek in het kader van *Vaders Voor Lezen* naar de rol van vaders en moeders in de geletterdheidsontwikkeling van kinderen in sociaal-cultureel diverse gezinnen. Het onderzoek wordt uitgevoerd aan de Erasmus Universiteit Rotterdam onder leiding van Roel van Steensel en Nicole Lucassen. Uit de voorlopige resultaten blijkt dat vaders en moeders beiden een unieke rol hebben in de leesopvoeding en elkaar aanvullen in de (voor)leesactiviteiten die zij met hun kinderen uitvoeren. Het definitieve onderzoeksrapport wordt in 2016 door Stichting Lezen uitgegeven.



Intermediale geletterdheid

Literatuurstudie naar de rol van boeken en het lezen van literatuur in de 21ste eeuw (zie verder hoofdstuk 5: Digitalisering).

Opbrengsten van lezen

Stichting Lezen voert in het kader van 2016 Jaar van het Boek een literatuurstudie uit naar de opbrengsten van lezen. Het is algemeen bekend dat lezen goed is voor de taalontwikkeling van kinderen, en daarmee voor hun schools presteren: het breidt de woordenschat uit en vergroot de leesvaardigheid. Vermoedelijk zijn de opbrengsten van lezen echter nog veel breder dan dat. Aan de hand van internationale onderzoeken brengt Stichting Lezen in kaart wat lezen wél en niet teweeg kan brengen. De opbrengsten van lezen op het gebied van cognitie, sociaal-emotionele ontwikkeling, welzijn en maatschappij staan hierbij centraal.

2.4 ONDERZOEKSPUBLICATIES

Stichting Lezen-reeks

Deze publicaties zijn vrij beschikbaar en als pdf te downloaden via: www.lezen.nl/publicaties/reeks/stichting-lezen-reeks.

Wie stoeit met het boek?

Betrokkenheid van beide ouders bij de leesopvoeding is van groot belang voor kinderen. Maar hoe betrokken zijn vaders en moeders eigenlijk? Stichting Lezen deed hier als partner van de Stichting Marktonderzoek Boekenvak (SMB) onderzoek naar. Dit rapport brengt op gedetailleerde wijze de leesopvoedingsverschillen tussen vaders en moeders in kaart, en behandelt daarnaast een aantal mogelijke verklaringen voor deze verschillen. De publicatie is tot stand gekomen binnen het kader van de campagne *Vaders Voor Lezen*. De onderzoeksresultaten zijn tevens gedeeld op een expertmeeting en de website <http://vadersvoorlezen.nl/>.





Je vak moet je doen, niet lezen

Onderzoeksverslag van mevrouw E. van Koeven, Hogeschool Windesheim, naar het project *Vrij Lezen* in het mbo. Het onderzoek biedt handvatten om vrij lezen ook op andere scholen in te voeren. Het onderzoek is aan de directie van het Deltion College gepresenteerd. De directie is zeer enthousiast en wil een vervolg/uitbreiding van vrij lezen in het mbo ondersteunen. Het onderzoeksverslag is op de studiemiddag *Lezen in het (v)mbo* op 2 oktober (digitaal) uitgedeeld.



Onderzoeksverslag #Book

Verslag van de opbrengsten van het programma *#BOOK*, bibliotherapie voor jongeren van 12 tot 14 jaar in het vmbo. Leerlingen lazen gedurende 8 tot 10 weken uit zelfgekozen boeken en gingen hierover wekelijks onder professionele begeleiding in gesprek. Tijdens deze gesprekken lag de focus op de overeenkomsten tussen de boeken en de belevingswereld van de leerlingen. Het onderzoek wijst uit dat *#BOOK* een positief effect had op zowel het leesbegrip als de leesattitude en de sociaal-emotionele competenties van de leerlingen. Dit onderzoek is onder andere, uitgevoerd door de heer Tijms van het IWAL (instituut voor leerproblemen). Het onderzoek is op de studiemiddag *Lezen in het (v)mbo* op 2 oktober gepresenteerd en (digitaal) uitgedeeld.

Stichting Lezen Eburonreeks

Deze publicaties zijn te bestellen via www.eburon.nl en als pdf te downloaden via www.lezen.nl/publicaties/reeks/stichting-lezen-eburon-reeks.

BoekStart maakt baby's slimmer

Publieksvriendelijke versie van het proefschrift van mevrouw H. van den Berg over het onderzoek naar de effecten van *BoekStart*. Uit het onderzoek blijkt dat de ouders van kinderen die met *BoekStart* meedoen vaker naar de bibliotheek gaan en meer boekjes kennen. De kinderen hebben een betere woordenschat. Het effect is het sterkst voor gevoelige kinderen. De publicatie *BoekStart maakt baby's slimmer* is op 9 februari aangeboden aan mevrouw H. van Bockxmeer, directeur Media & Creatieve Industrie van het ministerie van ocw, tijdens het congres *BoekStart: begin vroeg met boeken*. De promotie vond plaats op 19 mei aan de Universiteit Leiden. Promotoren waren prof. dr. A.G. Bus en prof. dr. D. Schram.



Hoe maakbaar is de lezer? De doorgaande leeslijn in wetenschappelijk perspectief

Congresbundel naar aanleiding van het gelijknamige wetenschappelijk congres van november 2014, onder redactie van de heer D. Schram. Het boek is te bestellen bij uitgeverij Eburon, maar ook digitaal te raadplegen op www.lezen.nl/publicaties/hoe-maakbaar-is-de-lezer.



2.5 OVERIGE ONDERZOEKSACTIVITEITEN

Presentaties lopend onderzoek

Over diverse onderzoeksthema's hebben medewerkers van Stichting Lezen presentaties gehouden op congressen en bijeenkomsten van derden. Het gaat om presentaties over

de huidige kennis op het gebied van lezen en leesvaardigheid, digitaal lezen en betrokkenheid van vaders bij het lezen. Daarnaast presenteerde diverse onderzoekers hun voorlopige onderzoeksresultaten aan Stichting Lezen en is gesproken over de betekenis en consequenties voor leesbevorderingsbeleid.

Leescoalitie-onderzoeksagenda

Om de onderzoeksagenda's van de Leescoalitie-partners op elkaar af te stemmen vindt regelmatig overleg plaats tussen de onderzoeksmedewerkers van Stichting Lezen & Schrijven, CPNB, de Koninklijke Bibliotheek en Stichting Lezen. Binnen dit overleg wordt kennis uitgewisseld op het gebied van onderzoek en monitoring en worden lopende onderzoeksprojecten met elkaar afgestemd. Dit heeft geresulteerd in de betrokkenheid van Stichting Lezen bij het door Stichting Lezen & Schrijven geïnitieerde onderzoeksproject *Preventie van laaggeletterdheid*, uitgevoerd door Expertisecentrum Beroeps- onderwijs. Onderzoeksresultaten zullen medio 2016 beschikbaar komen.



Verdiepend tijdsbestedingsonderzoek SCP

Naar aanleiding van het *Media:Tijd*-onderzoek (Sociaal en Cultureel Planbureau) is Stichting Lezen met CPNB en SCP in gesprek over de mogelijkheid om een verdiepend onderzoek uit te voeren naar het leesgedrag van de Nederlandse bevolking. Doel van het onderzoek is om beter zicht te krijgen op lezen van papier versus lezen van een scherm en op de kansen en bedreigingen die het veranderend medialandschap met zich meebrengt.

Op dit moment wordt onderzocht of dit onderzoek kan worden opgezet in een samenwerking van de Koninklijke Vereniging van het Boekenvak (KVB), als nieuw benoemd Kennis- en Innovatiecentrum (zie de Kamerbrief 'Tweede evaluatie Wet op de vaste boekenprijs', 6 februari 2015) en andere relevante organisaties: de Groep Algemene Uitgevers, de Koninklijke Boekverkoopersbond, de CPNB, het Nederlands Letterenfonds en Stichting Lezen.



Nationale Wetenschapsagenda

De Nationale Wetenschapsagenda bundelt de krachten van verschillende partijen en stimuleert daarmee samenwerking van wetenschappers, het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties. De Nationale Wetenschapsagenda bevat de onderzoeksvragen waarop de wetenschap zich de komende jaren gaat richten. Iedereen in Nederland kon tot 1 mei 2015 zijn of haar vragen aan de wetenschap stellen. In totaal zijn er meer dan 11.000 vragen ingediend, waarvan er twintig met het thema lezen te maken hadden. Stichting Lezen heeft zelf drie onderzoeksvragen ingediend:

- Is het mogelijk dat iedereen in Nederland voldoende (lees)vaardig wordt in de Nederlandse taal? Zo ja, op welke wijze?
- Hoe kunnen verhalen therapeutisch werken?
- Hoe kan technologie worden ingezet om via verhalen de menselijke verbeelding te stimuleren?

Op 27 november is de Wetenschapsagenda gepresenteerd aan de ministers van ocw en EZ en de staatssecretaris van ocw. In 2016 zullen er vervolgvragen in het kader van de Nationale Wetenschapsagenda worden ontwikkeld. Stichting Lezen zal deze ontwikkelingen blijven volgen.

3 | Communicatie



De communicatie van Stichting Lezen ondersteunt de hoofddoelstellingen van Stichting Lezen in algemene zin: laten zien dat lezen plezierig en waardevol is en laten zien welke kennis beschikbaar is om leesbevordering effectief te maken. Daarnaast is er op specifieke doelgroepen gerichte incidentele en periodieke communicatie. Dit draagt bij aan het verkrijgen van structurele aandacht voor lezen.



In 2015 zijn het communicatieplan en de communicatiestrategie herzien op basis van het advies van Bureau Bex uit 2014. In het communicatieplan is de ambitie uitgesproken dat Stichting Lezen, ook bij een breder publiek, bekend staat als kennis- en expertisecentrum, waar professionals terecht kunnen voor kennis en advies over lezen en leesbevordering. Een belangrijk deel van de activiteiten (en communicatie) is daar direct aan verbonden: lezen.nl, leesmonitor.nu, leesplan.nl, het tijdschrift Lezen, congressen en expertmeetings, het jaarverslag, de inzet van sociale media enzovoort. De projecten die Stichting Lezen ondersteunt of uitvoert zijn 'submerken' die het 'moedermerk' (kenniscentrum) in een productieve wisselwerking versterken en inhoud geven.



Daarbij kunnen activiteiten of producten heel goed ook een eigen identiteit hebben: de *Leesmonitor* mag best te onderscheiden zijn van het relatiemagazine *Lezen*, zolang maar duidelijk is dat het twee loten van dezelfde stam betreft.

3.1 BROCHURES

Leesmonitor – Het Magazine: De seksekloof: hoe krijgen we jongens aan het lezen?

Spin-off van de Stichting Lezen-website leesmonitor.nu. Stichting Lezen wil met dit magazine actuele onderwerpen rond de leescultuur voorzien van feiten en onderzoek. Het magazine biedt Stichting Lezen de kans om, meer dan op de *Leesmonitor*-site, onderzoek naar lezen en leesbevordering te duiden en in samenhang te beschrijven. De feiten staan op de site, het verhaal eromheen wordt verteld in het magazine. De eerste aflevering van het halfjaarlijkse magazine in 2015 was gewijd aan ontleding, de tweede aan de seksekloof. Jongens hebben al zo'n honderd jaar een leesachterstand op meisjes. Ze lezen niet alleen minder vaak in hun vrije tijd en vinden lezen navenant minder plezierig, ze zijn ook minder vaardig in het lezen, begrijpen en interpreteren van teksten. Is lezen gewoon niets voor jongens of krijgen ze niet de juiste handreikingen? Het halfjaarlijkse *Leesmonitor*-magazine biedt verklaringen voor de seksekloof, en ideeën om deze te overbruggen.



Ouders betrekken bij lezen

De beleidsnotitie *Ouders betrekken bij lezen* die al te downloaden was op de website van Stichting Lezen, verscheen in haar definitieve vormgeving en is via printing on demand beschikbaar voor belangstellenden. De notitie verwoordt de recente wetenschappelijke uitgangspunten rond het belang van het betrekken van ouders bij de leesopvoeding thuis. Tevens biedt het document criteria voor effectieve interventies.





Over boeken gesproken

Deze publicatie omvat een inventarisatie van de kennis en expertise die er is op het gebied van 'leesbevorderende gesprekken over een boek of korte tekst'. Over boeken gesproken is bedoeld voor beroepskrachten die werken met kinderen/jongeren van tussen 4 en 18 jaar. Naast onderzoeksgegevens bevat de brochure tal van praktijkvoorbeelden en projecten. Over boeken gesproken is verschenen in een oplage van 4.000 exemplaren.



Kwestie van Lezen-reeks

De *Kwestie van Lezen-reeks* is een serie praktische brochures met achtergronden en praktische tips waarmee professionals hun voordeel kunnen doen. In 2015 zijn verschenen deel 8 (*Ouders betrekken bij (voor)lezen*) en deel 9 (*Leesverschillen tussen jongens en meisjes*). De brochures zijn tegen een kleine vergoeding te bestellen en (gratis) te downloaden via www.lezen.nl/publicaties/reeks/kwestie-van-lezen.



Kinderboekengids

Stichting CPNB geeft de *Kinderboekengids* uit met informatie over campagnes die het verschil kunnen maken: kinderen het plezier in lezen laten ontdekken en lezers nog enthousiaster maken. In de gids geeft Stichting Lezen bekendheid aan *De Nationale Voorleesdagen* en *De Nationale Voorleeswedstrijd*. Leesbevorderaars kunnen direct een lespakket en materialen bestellen. Scheidend Kinderboekenambassadeur Jacques Vriens en zijn opvolger Jan Paul Schutten schreven een redactioneel. Verder werd in het kader van de *Bibliotheek op school* uitgebreid aandacht besteed aan vrij lezen en praten over boeken in de klas. De totale oplage van de gids bedraagt 22.600; 17.400 exemplaren (twee per school) gaan direct naar het basisonderwijs. De rest vindt op aanvraag en via bibliotheken en boekhandel zijn weg naar de doelgroep.



Lezen in de klas

Lezen en literatuur in het voortgezet onderwijs zijn gebaat bij een structurele aanpak. Maar dat betekent natuurlijk niet dat iedereen voor dezelfde aanpak moet kiezen. Om docenten wegwijs te maken in het rijke aanbod is er een nieuwe, wat beknoptere editie van de brochure *Lezen in de klas* samengesteld. Iedereen kan er iets in vinden dat past bij zijn lespraktijk, van literaire prijzen als *de Jonge Jury* tot poëzieprojecten en de Boekenweek. Dat helpt de schaarse tijd die beschikbaar is voor literatuuronderwijs zo effectief mogelijk te benutten. De brochure die in een oplage van 4.000 verscheen, is toegestuurd aan alle secties Nederlands in het voortgezet onderwijs en op bijeenkomsten en congressen onder de aandacht gebracht. De brochure is ook digitaal beschikbaar.



Tijdschrift Lezen

Lezen, het relatiemagazine van Stichting Lezen, beleefde in 2015 de tiende jaargang. Het magazine ondersteunt van het begin af het uitgangspunt van 'de doorgaande leeslijn 0-18 jaar'. Dat gebeurt door voor alle leeftijdscategorieën en onderwijsniveaus te laten zien hoe leesbevordering vorm kan krijgen en ook krijgt. Het biedt professionals, maar ook studenten, vier keer per jaar een inspirerende blik in de wereld van de lees-



bevordering en de kinder- en jeugdliteratuur. De tiende jaargang is een mijlpaal, maar was ook een goede gelegenheid om het abonneebestand op te schonen. Als gevolg daarvan is de oplage sterk teruggelopen: van 15.000 naar 5.000. Inmiddels vertoont de oplage weer een stijgende lijn. De waardering voor het blad is onverminderd groot. In het afgelopen jaar besteedde *Lezen* onder meer aandacht aan de volgende onderwerpen. In het eerste nummer was er aandacht voor de Tweede Wereldoorlog, de periode uit de geschiedenis waarover misschien wel het meest geschreven is. Het gaat nog steeds vaak over verzet, onderduiken en nsb, maar de toon waarop dat gebeurt verandert. Verder een bijdrage over Mirjam Mous, een vakvrouw die iedereen aan het lezen wil krijgen. Dat lukt. Haar *Boy 7* is een succes, ook als film en in het theater. Het tweede nummer liet lezers kennismaken met de nieuwe Kinderboekenambassadeur: 'reclamejongen en schrijver' Jan Paul Schutten. Daarin ook een interview met de 'Tarantino uit de polder' Elvin Post, de schrijver van spannende boeken die veel plezier beleeft aan scholenbezoek. In het derde nummer legde auteur Simon van der Geest uit waarom mislukken waardevol is en vertelde Dichter des Vaderlands Anne Vegter wat je mist als je geen poëzie leest. In het vierde nummer aandacht voor een alternatieve literatuurles, de vakoverstijgende aanpak op het Keizer Karel College in Amstelveen. Ook een impressie van de serie workshops die Aidan Chambers op verzoek van Stichting Lezen gaf op drie pabo's.

Publicatie Jeugd en Jongeren (Kunst van Lezen-uitgave)

Deze brochure van de Koninklijke Bibliotheek en Stichting Lezen geeft bibliotheek-medewerkers de laatste inzichten over de doelgroep jeugd en inspiratie om met jongeren aan de slag te gaan. Na een lange tijd van daling zit er weer groei in het aantal jonge bibliotheekleden. Met de traditionele expertise van bibliotheken als vertrouwde basis, moet dat een stimulans vormen om de bibliotheek van de toekomst vorm te geven. Deze brochure is bedoeld om bibliothecarissen daarbij te helpen en te inspireren.

Zie voor een overzicht van de overige *Kunst van Lezen*-uitgaven het *Kunst van Lezen*-verslag in bijlage 1.

3.2 SYMPOSIA

Stichting Lezen organiseerde en leverde een bijdrage aan diverse symposia, congressen en kennisbijeenkomsten.

Nederlandse Onderwijs Tentoonstelling

Van 27 tot en met 31 januari 2015 stond Stichting Lezen met een stand op de Nederlandse Onderwijs Tentoonstelling (NOT). Deze beurs voor en door onderwijsprofessionals vindt om de twee jaar plaats in de Jaarbeurs in Utrecht. De stand van Stichting Lezen was onderdeel van de Kinderboekenstraat, een door het Nederlands Uitgeversverbond geïntegreerde beursdeelname voor kinderboekenuitgevers en verwante organisaties. In de stand van Stichting Lezen werden de voorwaarden gepresenteerd waaraan een school/kinderopvanginstelling moet voldoen om een goede leesschool dan wel -kinder-





opvang te zijn. Thema's als de leesomgeving, vrij lezen, voorlezen, praten over boeken, het betrekken van ouders en de betekenis van het uitwisselen van advies over boeken werden gepresenteerd en toegelicht in de (gratis) brochurereeks *Kwestie van Lezen*. Deze brochures zijn in grote oplage uitgedeeld (zeven delen; van sommige delen zijn wel 600 exemplaren uitgedeeld). Naast een groot aantal brochures ontvingen de bezoekers die hun badge lieten scannen een gratis poster (met een gedicht van Hans Hagen en een illustratie van Marit Törnqvist); er zijn bijna 1.500 posters uitgedeeld en adressen verzameld.



Een belangrijk onderdeel van de stand vormde ook de Leeslounge met de allernieuwste kinder- en jeugdboeken. Deze boeken zijn na een oproep in groten getale aangeleverd door kinderboekenuitgevers. In veel gevallen schaften de bezoekers een boek (nadat ze dit hadden gezien in de Leeslounge) aan bij de betreffende uitgever.

In de stand van Stichting Lezen werd ook informatie gegeven over *de Bibliotheek op school* (ook aanwezig op de NOT). Op dinsdag 28 januari nam H.K.H. Prinses Laurentien in de stand van Stichting Lezen de nieuwe magazines van *Bibliotheek op school* (speciaal gemaakt voor de NOT) in ontvangst.

Op donderdag verzorgde Kinderboekenambassadeur Jacques Vriens, op verzoek van Stichting Lezen, een workshop op de NOT. Hiervoor hadden zich meer dan 200 bezoekers aangemeld.

Totaal aantal bezoekers van de NOT dit jaar: 40.355; een kleine daling ten opzichte van 2013 (42.138).

Negenmaandenbeurs

BoekStart stond op het Trends en KennisPlein van de Negenmaandenbeurs. Van 25 februari t/m 1 maart bezochten veel jonge (aanstaande) ouders en grootouders de stand. Het waren drukke dagen met leuke gesprekken en reacties van beursgangers. De naamsbekendheid van *BoekStart* blijkt opvallend hoog, maar het verhaal erachter is soms minder bekend. De bezoekers waren blij met de informatie, de *BoekStart*-sleutelhangers en -slabbetjes en de gratis *Pippo* met een artikel over interactief voorlezen. Elke middag gaf Lea Kessels of Elly van der Linden de workshop 'Lezen met je baby, dreumes en peuter'.



BoekStart: begin vroeg met boeken

Op maandag 9 februari organiseerde Stichting Lezen in de Openbare Bibliotheek in Den Haag een congres over *BoekStart*. Centraal stonden de bevindingen uit het onderzoek van Heleen van den Berg (Universiteit Leiden) naar de effecten van *BoekStart*. Daarnaast gaf Rien van IJendoorn (hoogleraar Gezinspedagogiek, Centre for Child and Family Studies, Universiteit Leiden) een lezing getiteld *Van verwaarlozing naar voorlezen*, en verzorgde Sabine Hunnius (directeur Baby Research Center Nijmegen) de lezing *Brein van baby's*. Na de pauze stond de borging van *BoekStart* in het gemeentelijk beleid centraal: Annemiek Verschuuren-Cramwinckel, gemeente 's-Hertogenbosch, gaf een presentatie over de plaatselijke situatie in samenwerking met een beleidsmedewerker van de Bibliotheek 's-Hertogenbosch. Afsluitend was er een paneldiscussie onder leiding van dagvoorzitter Thomas van Dalen. Er waren ruim 100 deelnemers aanwezig op deze middag waarop het belang van voorlezen en de vroege taalontwikkeling op diverse manieren werd belicht.



Een eerste exemplaar van de publieksversie van het proefschrift van Heleen van den Berg, *BoekStart maakt baby's slimmer*, werd tijdens het congres aangeboden aan Hermineke van Bockxmeer, directeur Media en Creatieve Industrie van het ministerie van ocw. (Zie ook hoofdstuk 6: Structurele aanpak leesbevordering: gerealiseerde projecten.)



Dag van de Literatuur

Op donderdag 5 maart was Stichting Lezen aanwezig op de *Dag van de Literatuur*. De *Dag van de Literatuur* werd geopend door minister Jet Bussemaker (ocw). Samen met de CPNB werd middels een speciale leeshoek reclame gemaakt voor het nieuwe project *Literatour*. De leeshoek bestond uit een lounge met kussens en lage tafeltjes, waarop de 25 young adult-boeken lagen die tijdens Literatour extra aandacht zouden krijgen. Op vertoon van hun cjp Cultuurkaart konden jongeren deze titels vanaf 26 maart een maand lang met € 5,- korting aanschaffen in de boekhandel. De aanwezige leerlingen werden met flyers gewezen op de Literatour en de kortingsactie. Aan docenten werd het tijdschrift Lezen uitgedeeld, dat een inhoudelijk artikel over *Literatour* bevatte. In totaal werden 1.000 flyers uitgereikt.

(Zie ook hoofdstuk 6: Structurele aanpak leesbevordering: gerealiseerde projecten.)



Lezen Centraal: De lezer van nu: over aan- en afhakers

Op woensdag 25 maart vond in TivoliVredenburg in Utrecht het jaarlijkse congres Lezen Centraal plaats. Het thema van het congres luidde: *De lezer van nu, over aan- en afhakers*. In het plenaire programma traden de schrijver en filosoof Coen Simon en de Leuvense hoogleraar Nederlandse Letterkunde Johan van Iseghem als keynote-sprekers op. Tijdens het plenaire programma vond ook de installatie van de nieuwe Kinder-boekenambassadeur plaats: Jacques Vriens droeg zijn ambtsketting over aan Jan Paul Schutten. In de middag waren er twee deelsessierondes. In de eerste ronde konden de deelnemers kiezen uit vier inhoudelijke workshops: 'Ouders betrekken bij (voor)lezen', 'Adequate begeleiding bij succesvolle overgang po, vmbo en mbo', 'Film aantrekkelijk medium voor literatuurles' en 'Digitaal: betere romans en betere leeservaring' door Niels 't Hooft. In de tweede deelsessieronde kwamen schrijvers aan het woord: Koos Meinderts, Sjoerd Kuiper, Anna Woltz en Jaap Robben. *Lezen Centraal* werd gepresenteerd door journalist en kinderliteratuurexpert Bas Maliepaard. *Lezen Centraal* werd bezocht door 290 deelnemers en werd gewaardeerd met een 7,7.



Congres Het Schoolvak Nederlands

Stichting Lezen is samen met Stichting Lezen Vlaanderen verantwoordelijk voor de invulling van de kolom leesbevordering binnen het congres *Het Schoolvak Nederlands*. Voor dit congres worden leerkrachten uit het basisonderwijs, docenten uit het voortgezet onderwijs en mbo en lerarenopleiders uitgenodigd. Het congres trekt jaarlijks ruim 500 deelnemers. Stichting Lezen draagt ook financieel aan dit congres bij en heeft dit jaar een presentatie gegeven over 'Leesbevordering als succesnummer'.



Annie M.G. Schmidtlezing

En als we eens op aarde bleven? was de titel van de zestiende Annie M.G. Schmidtlezing op 20 mei. De lezing is een begrip in de wereld van het kinderboek. Elk jaar geeft een gelauwerd schrijver op persoonlijke wijze zijn of haar visie op de (studie van de) kinder-

en jeugdliteratuur. Dit jaar vond de lezing, gehouden door Els Beerten, plaats op woensdag 20 mei in het Kinderboekenmuseum te Den Haag. 154 mensen bezochten de lezing. Stichting Lezen, het Letterenfonds en het Letterkundig museum maakten de Annie M.G. Schmidtlezing financieel mede mogelijk.



Middag van het Kinderboek 2015

Zaterdag 11 april 2015 vond de zevende Middag van het Kinderboek – met het thema *Draaien maar!* – plaats in de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA). Het ochtendprogramma bestond uit drie workshops verzorgd door Bas Maliepaard, Robert Alberdingk Thijm en Gert Gerrits. In het middagprogramma waren er twee lezingen: Robert Alberdingk Thijm over scenarioschrijven en Gioia Smid van de Fiep Westendorp Foundation vertelde over de totstandkoming van animatiefilms. Alice Hoogstad maakte het live-schilderij. Na de pauze werd de *Woutertje Pieterse Prijs* uitgereikt aan Bette Westera en Sylvia Weve. De middag werd gepresenteerd door initiatiefnemer/organisator Ted van Lieshout.



IASL – The School Library Rocks

De jaarlijkse conferentie van schoolbibliothecarissen (International Association of School Librarianship) werd in juni 2015 gehouden in Maastricht. Namens *Kunst van Lezen* hebben Theo Witte (Rijksuniversiteit Groningen) en Kees Broekhof (Sardes) een presentatie gegeven over respectievelijk *Lezen voor de lijst* en de *Monitor de Bibliotheek op school vmbo*. De onderliggende papers zijn beschikbaar. De Engelse paper van Broekhof heeft *Kunst van Lezen*, mede met het oog op de IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions), laten vormgeven en staat op de site van *Kunst van Lezen*.

IFLA – Dynamic Libraries: Access, Development and Transformation

Het jaarlijkse congres van de IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) werd gehouden in Kaapstad in augustus 2015. Adriaan Langendonk heeft namens Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek het congres bijgewoond. De focus lag op het bijwonen van bijeenkomsten van twee secties: School Libraries en Literacy and Reading. Van de laatste sectie is Adriaan Langendonk lid. Tijdens een van de bijeenkomsten heeft hij samen met Ingrid Bon (Rijnbrink, jeugdbibliothecaris) een presentatie gegeven over *Kunst van Lezen*. De Engelse paper van hen is vormgegeven en staat op de site van *Kunst van Lezen*. (Zie voor meer informatie: www.ifla.org/.)



Afscheid Eddy Schuyer

Op 11 september vond ter gelegenheid van het afscheid van Eddy Schuyer, voorzitter van het bestuur van Stichting Lezen, een symposium plaats in de bibliotheek van het Letterenhuis. Het thema van deze middag was 'de invloed van literatuur en dieplezen op reflectie en kritisch denken', een thema dat Eddy Schuyer na aan het hart ligt. Auteur Oek de Jong, wetenschapper Martijn Koek en Dichter des Vaderlands Anne Vegter gingen in op het thema. Het symposium werd door zo'n 45 genodigden bezocht. Anne Vegter schreef speciaal voor Eddy Schuyer het gedicht *Jagers, verzamelaars*. Het gedicht is door drukkerij Atalanta Pers gedrukt in een beperkte oplage.



BoekStart-inspiratiemiddag



Op 17 september werd voor de tweede maal een *BoekStart-inspiratiebijeenkomst* georganiseerd in Amsterdam RAI, waaraan zo'n 150 enthousiaste bibliothecarissen deelnamen. Diverse sprekers gaven vanuit hun specifieke expertise antwoord op de vraag: Alle ouders laten profiteren van *BoekStart*, hoe doe je dat? Behalve een informatiemarkt waren er inspiratietafels om dieper in te gaan op diverse onderwerpen met ervaren collega's. Mies van Hout, maakster van het prentenboekje van de Kinderboekenweek, werd geïnterviewd door dagvoorzitter Bas Maliepaard. Minke den Heijer (Babykennis) vertelde over de ouder-kindinteractie en sensitief ouderschap: Hoe kun je als bibliothecaris ouders adviseren over de interactie met hun kind? Carienke Kegel en Heleen van den Berg (Universiteit Leiden) lichtten het project in Leiden toe waarbij ouders inzicht krijgen in hun eigen taalgedrag. Lisa van der Winden (Stichting Taalvorming) gaf een minivariant van haar workshop waarin intermediairs leren omgaan met ouders die niet uit een voorleescultuur komen. Ingrid van der Schooten en Ard Siekerman (respectievelijk beursmanager en brand director vt Wonen en Designbeurs) kwamen met inspiratie uit onverwachte hoek. Zij deden uit de doeken hoe zij het merk vt Wonen doorontwikkelen door onder meer de vt Wonen en Designbeurs; hoe zij ervoor zorgen dat zij een bestaand concept levend houden en nieuwe doelgroepen aanspreken. Ook werd de jury geïnstalleerd voor de verkiezing van het *BoekStart-babyboekje*. Om uitgevers te stimuleren om voldoende mooie babyboekjes op de markt te brengen en ouders en medewerkers in de kinderopvang te helpen bij het kiezen van goede boekjes, wordt deze verkiezing voor de tweede keer georganiseerd. De professionele jury stelt uit het totale aanbod aan babyboekjes van de afgelopen twee jaar een shortlist samen van de vijf beste boekjes.

(Zie ook hoofdstuk 6: Structurele aanpak leesbevordering: gerealiseerde projecten.)



Studiemiddag lezen in het (v)mbo

Op deze studiemiddag (voor docenten uit het vmbo en mbo) kwam recente achtergrondinformatie over het belang van lezen en leesbevordering aan de orde en werden praktische workshops gegeven met als onderwerp 'spreken over teksten'. De middag werd afgesloten met een optreden van een van de meest gewaardeerde jongerenboekenschrijvers van dit moment, Mel Wallis de Vries.



Deze middag werd georganiseerd in samenwerking met het ITTA (Kennisinstituut voor Taalontwikkeling, verbonden aan de Universiteit van Amsterdam). Een uitgebreid verslag van deze middag is te vinden op www.lezen.nl/over-lezen-gesproken-op-vmbo-gewoon-doen.

(Zie ook hoofdstuk 6: Structurele aanpak leesbevordering: gerealiseerde projecten.)



Bibliotheekcongres

Op woensdag 9 december namen Stichting Lezen en *Kunst van Lezen* deel aan het Nationaal Bibliotheekcongres in Eindhoven. In de stand van Stichting Lezen stonden de huidige activiteiten centraal, in de stand van *Kunst van Lezen* de plannen voor 2016-2018 binnen *Tel mee met Taal*. Stichting Lezen en *Kunst van Lezen* verzorgden drie workshops: 'Digitaal lezen, anders lezen', 'Ouders betrekken bij lezen' en 'De Bibliotheek school op het vmbo'.

3.3 EXPERTBIJEENKOMSTEN

Op het raakvlak van onderzoek en leesbevorderingsbeleid organiseerde Stichting Lezen in 2014 verschillende expertbijeenkomsten. Deskundigen uit de wetenschap en het veld kwamen bijeen om de nieuwste inzichten op het gebied van lezen en leesbevordering te bespreken.

Lees je beter

Patiënten, en de mensen uit hun omgeving, kunnen baat hebben bij het lezen van boeken over hun aandoening. Dit was het uitgangspunt voor een expertmeeting die het Nederlands Letterenfonds op 17 juni in samenwerking met onder andere Stichting Lezen organiseerde. Doel van de bijeenkomst was om een grondslag te leggen voor een 'lees-je-beter-register'; een vrij toegankelijke lijst van titels uit de jeugdliteratuur over ziektes en stoornissen. Sprekers deze middag waren onder anderen Irina Snoeck (kinderneuroloog), Helma van Lierop (hoogleraar jeugdliteratuur) en Ted van Lieshout (auteur).

Expertmeeting Literatuurdidactiek bij het vak Nederlands en het vreemdetalen-onderwijs

Op 18 september organiseerde Stichting Lezen in samenwerking met Ewout van der Knaap (Universiteit Utrecht) in het Letterenhuis een expertmeeting over de transfer van literaire competentie van het vak Nederlands naar andere vakken. Deze bijeenkomst komt voort uit een NWO-aanvraag, waar Stichting Lezen als valorisatiepartner bij betrokken was. Sprekers waren Ewout van der Knaap, Frank Hakemulder, Tanja Janssen, Martijn Koek en diverse docenten uit het voortgezet onderwijs.

3.4 ONLINE COMMUNICATIE

Websites

De website lezen.nl is de corporate website van Stichting Lezen en biedt behalve nieuws algemene informatie en kennis over leesbevordering. De website trok ruim 88.000 unieke bezoekers, goed voor 137.00 sessies.

De website leesmonitor.nu maakt voor professionals in de praktijk van leesbevordering resultaten en inzichten uit wetenschappelijk onderzoek toegankelijk. De site trok 20.000 unieke bezoekers, goed voor 30.000 sessies.

De website leesplan.nl biedt kinderopvanginstellingen en scholen, naast informatie over (na)scholing en leesprojecten, alle handvatten om een leesplan op te stellen. De site trok 11.000 unieke bezoekers, goed voor 19.000 sessies.

De website van *Kunst van Lezen* trok 59.000 bezoekers, goed voor 84.000 sessies.





Sociale media

Sociale media kunnen een belangrijke ondersteunende rol spelen voor de websites en andere communicatie van Stichting Lezen. Het zijn belangrijke nieuwe platforms. Zo groeide het aantal volgers op Twitter van 2.667 in 2014 naar 3.721 in 2015, het aantal volgers op Facebook van 1.000 in 2014 naar ruim 2.000 in 2015 en het aantal volgers op LinkedIn van 1.000 naar ruim 1.400.

In het komend jaar zal de socialemediastrategie nader worden ontwikkeld en geïmplementeerd.

Digitale nieuwsbrief

In 2015 zijn zeven digitale nieuwsbrieven verstuurd en daarnaast nog diverse persberichten.

3.5 STICHTING LEZEN IN DE PERS



Stichting Lezen heeft een actief persbeleid. In de vakpers en de gespecialiseerde media is regelmatig aandacht voor de missie en de activiteiten van Stichting Lezen. Een voorbeeld daarvan zijn de interviews met Gerlien van Dalen in *Boekblad* en *Bibliotheekblad*. In de publieksmedia is traditioneel veel aandacht voor projecten als *De Nationale Voorleesdagen*, *BoekStart*, *De Nationale Voorleeswedstrijd* en *de Jonge Jury*, maar ook voor ontwikkelingen op het gebied van digitaal lezen. De campagnes en andere activiteiten die de Leescoalitie ontplooit, vinden ook weerklank. Een voorbeeld daarvan is de campagne *Vaders Voor Lezen*, die zowel op radio en televisie als in gedrukte media veel aandacht kreeg.

4 | Samenwerking

4.1 NATIONALE SAMENWERKING

De beleidsvoornemens en inspanningen van Stichting Lezen zijn in hoge mate gericht op het zoeken naar en versterken van samenwerking en een integrale aanpak in de keten, binnen leesbevorderingsnetwerken, tussen professionals, en tussen ouders, school en bibliotheek.



Concreet betekent dit dat gewerkt wordt aan het realiseren van noodzakelijke randvoorwaarden voor leesbevordering:

- een ketenaanpak van aanbod tot afname; gemeentelijke, provinciale en landelijke netwerken;
- structureel beleid dat gedragen wordt door bestuur, management en medewerkers van een instelling;
- een stimulerende leesomgeving met een goed en gevarieerd boekenaanbod, professionele beroepskrachten op het gebied van leesbevordering;
- stimulering door ouders en vrienden en tijd en aandacht voor lezen.



Het afgelopen jaar is de samenwerking met landelijke partners die werk maken van leesbevordering geïntensiveerd. De Leescoalitie werkt gezamenlijk aan haar ambitie-agenda. Dit heeft concreet vorm gekregen in de campagne *Vaders Voor Lezen*. Deze campagne zal een vervolg krijgen in *Het Jaar van het Boek* in 2016.

De samenwerking met onze partners in het Letterenhuis – Stichting Schrijvers School Samenleving (sss) en het Nederlands Letterenfonds – is inhoudelijk uitgebreid. Ook de internationale samenwerking is verstevigd.

Leescoalitie

De Leescoalitie is eind 2012 opgericht op initiatief van Stichting Lezen en is een samenwerkingsverband van landelijke spelers op het gebied van leesbevordering. Stichting Lezen (voorzitter), Stichting Lezen & Schrijven, Stichting CPNB, de Koninklijke Bibliotheek en de Vereniging van Openbare Bibliotheken (vob) bundelen de komende jaren hun krachten om zo veel mogelijk mensen aan te zetten tot lezen en voorlezen. De vijf organisaties werken hier zowel individueel – in hun bestaande werk en campagnes – als gezamenlijk aan. De Leescoalitie richtte zich in 2014-2015 specifiek op de rol van vaders in de leesopvoeding door het organiseren van de campagne *Vaders Voor Lezen*. (Zie voor een uitgebreid overzicht van activiteiten in het kader van *Vaders Voor Lezen* bijlage 2.)

Letterenhuis

Er is in 2015 meer ingezet op samenwerking binnen het Letterenhuis. Zo is in 2015 een kwartaaloverleg gestart op directieniveau om beleidsontwikkelingen, trends en samenwerkingsprojecten te bespreken. Ook medewerkers werken meer en meer samen. Voor-

beelden zijn: de *Kinderboekenambassadeur*, Jongerenboekenweek *Literatour*, de *Poëzieweek* en digitalisering.

Boekenvak

Overleg en afstemming met partijen in het boekenvak vindt plaats binnen de Adviesraad van de Koninklijke Vereniging van het Boekenvak. In 2015 is een intensievere samenwerking gestart rond het nieuw op te richten kenniscentrum voor het boekenvak.

Kinderboekenambassadeur

In navolging van het Engelse Children's Laureate is er in 2013 een Kinderboekenambassadeur in Nederland aangesteld. Het Kinderboekenambassadeurschap was een initiatief van Stichting Lezen en het Nederlands Letterenfonds, in samenwerking met Stichting Schrijvers School Samenleving (sss) en Stichting CPNB, met als doel het promoten van kinderboeken via workshops, publicaties, lezingen en andere activiteiten. In 2015 volgde Gouden Griffel-winnaar Jan Paul Schutten Jacques Vriens op als Kinderboekenambassadeur.



Adviescommissies

Om zicht te houden op de ontwikkelingen binnen de verschillende doelgroepen heeft Stichting Lezen adviescommissies in het leven geroepen. De adviescommissies voor vmbo en pabo liepen al langer. In 2015 is de adviescommissie voor havo/vwo van start gegaan. Deze commissies komen twee keer per jaar bijeen. Beleid rond de doelgroepen 0-6 jaar en 6-12 jaar wordt afgestemd met de *BoekStart*-coördinatoren en de coördinatoren van de *Bibliotheek op school basisonderwijs*. Het leesbevorderingsbeleid Fries wordt afgestemd met het Platform Lêsbefoarderding Fryslân.



4.2 KUNST VAN LEZEN

Kunst van Lezen beoogt een aangenaam leesklimaat te creëren voor baby's, peuters, kleuters, jongeren en jongvolwassenen. Beleidsuitgangspunt is dat voorlezen en vrij lezen van belang zijn voor het bereiken van een beter taalniveau. De ontwikkeling en coördinatie van het beleid zijn in handen van Stichting Lezen (penvoerder) en de Koninklijke Bibliotheek (sinds 1 januari 2015).

Het opzetten van lokale en bovenlokale strategische leesbevorderingsnetwerken is de kern van *Kunst van Lezen*. De programmaonderdelen *BoekStart* en *de Bibliotheek op school* worden zo verankerd in het beleid van basisbibliotheken en de samenwerkende partners, waaronder lokale overheden, kinderopvanginstellingen en onderwijsinstellingen. Het doel is om bibliotheken te ondersteunen bij de strategische en bedrijfsmatige omslag die nodig is om een groter en toekomstbestendig bereik te realiseren van het educatieve programma in het algemeen en van *BoekStart in de kinderopvang* en *de Bibliotheek op school* in het bijzonder.

(Zie de samenvattende passages bij de diverse doelgroepen in hoofdstuk 6: (Structurele aanpak leesbevordering: gerealiseerde projecten) en het uitgebreide inhoudelijke verslag van *Kunst van Lezen* 2015 in bijlage 1.)



4.3 LEESBEVORDERING IN HET FRIES

Platfoarm Lêsbefoarding Fryslân

Voor het versterken van de Friese taal- en leescultuur werkt Stichting Lezen samen met het Platfoarm Lêsbefoarding Fryslân (PLF). Naast Stichting Lezen zijn de volgende partijen vertegenwoordigd: Afûk, Bibliotheekservice Fryslân, Cedin, Fryske Akademy, Omrop Fryslân en Tresoar. Sinds 2014 is ook de Provincie Fryslân bij dit platform aangesloten. De heer J. Malschaert is voorzitter van het platform, mevrouw G. Palstra is secretaris. In 2015 is ingezet op inhoudelijke aansluiting van Friese leesbevordering bij landelijk beleid en het doortrekken van de doorgaande leeslijn naar het voortgezet onderwijs. Aan de eerste editie van *Lêsnô*, een leesbevorderingsproject voor brugklassers deden 1.895 leerlingen mee. In aanloop naar Leeuwarden Culturele Hoofdstad 2018 vinden voorbereidende besprekingen plaats.



4.4 INTERNATIONALE SAMENWERKING

EURead

Om de leescultuur effectief te versterken blijft Stichting Lezen ook over de grenzen kijken. EURead is opgericht in 2000 en heeft zich ontwikkeld van een uitwisselingsplatform rond leesbevordering tot een strategische lobby- en campagneorganisatie. EURead heeft in 2015 voorbereidingen getroffen om in 2016 Stichting EURead op te richten.

Momenteel bestaat EURead uit de volgende organisaties:

- Booktrust, Verenigd Koninkrijk
- Buchklub der Jugend, Oostenrijk
- Fachhochschule Nordwestschweiz, Pädagogische Hochschule, Zentrum Lesen, Zwitserland
- LeseForum, Zuid-Tirol, Italië
- Plano Nacional de Leitura, Portugal
- Stichting Lezen, Vlaanderen
- Stichting Lezen, Nederland
- Stiftung Lesen, Duitsland
- Svět Knihy, Tjechië
- Schweizerisches Institut für Kinder- und Jugendmedien (SIKJM), Zwitserland

EURead kwam in 2015 één keer bijeen, waarbij ook de volgende aspirant-leden aanwezig waren:

- SBeanstalk, Verenigd Koninkrijk
- SForeningen !les, Noorwegen
- SMedienzentrum DG, Zwitserland
- SNati per legere, Italië
- Stichting Lezen & Schrijven, Nederland



De statuten voor de stichting EURead werden bekrachtigd door de vergadering. Het aantal leden zal de komende jaren worden uitgebreid teneinde een serieuze agenda op Europees niveau te kunnen uitvoeren en aanspraak te kunnen maken op Europese subsidieregelingen. Jörg Maas (directeur Stiftung Lesen), Viv Bird (CEO Booktrust) en Gerlien van Dalen (directeur Stichting Lezen) vormden het dagelijks bestuur. Martin Schulz, president van het Europees Parlement, steunt EURead.

European Literacy Network (ELINET)



Het European Literacy Policy Network (ELINET) werd in 2014 opgericht om door Europese samenwerking kennis te verzamelen en beleidsinformatie te analyseren. Centraal staat de uitwisseling van beleidsaanpak, *good practices* en succesvolle initiatieven. Daarnaast zet ELINET in op bewustmaking (*awareness raising*) over de noodzaak nú te handelen om het aantal kinderen, jongeren en volwassenen met laaggeletterdheid te verminderen tegen 2020. Het netwerk heeft financiering van de Europese Commissie ontvangen om een tweejarig werkprogramma te voltooien. De universiteit van Keulen is coördinator; prof. dr. Christine Garbe is voorzitter. 77 partnerorganisaties uit 28 landen maken deel uit van ELINET.

Gezien de breedte van het beleidsterrein is het werk onderverdeeld in acht teams: team 1: coördinatie; team 2-4: kennisverzameling en -deling rond kinderen, adolescenten en volwassenen; team 5: fondsenwerving; team 6: communicatie (website, intranet); team 7: *awareness raising*; team 8: onderzoek, ontwikkelen van indicatoren voor *awareness raising*. Stichting Lezen is kernteamlid van team 5. ELINET is sterk gericht op laaggeletterdheid en volwassenen. Samen met Stiftung Lesen en Booktrust zal Stichting Lezen *reading for pleasure* binnen ELINET meer benadrukken en uitwerken.

In april 2015 bezocht Stichting Lezen de ELINET-werkconferentie in Boedapest, Hongarije. In het kader van de werkzaamheden voor team 5 vonden in februari en november werk-bijeenkomsten plaats in Amsterdam en London. Voor de overige vergaderingen werden *conference calls* en Skype-gsprekken gevoerd.

Met de slotconferentie in januari 2016 in Amsterdam – georganiseerd door Stichting Lezen & Schrijven en Stichting Lezen – werd het project grotendeels afgerond.

4.5 OVERZICHT SAMENWERKINGSPARTNERS

Stichting Lezen doet haar werk natuurlijk niet alleen. Ook in 2015 is zowel structureel als incidenteel met vele organisaties samengewerkt. Onderstaand alfabetisch overzicht geeft een beeld van de veelheid aan organisaties die samen met Stichting Lezen werkzaam zijn op het gebied van leesbevordering.

ABC Onderwijsadviseurs | Actief Ouderschap | ActiZ | Afûk | Beroepsvereniging Media-thecarissen Onderwijs | Bibliotheek Den Haag | Bibliotheek Rotterdam | Bibliotheek Utrecht | Bibliotheek.nl | BMO | Boek.be | Boekenbon | CED-groep | Cedin | CINOP | CJP | Clavis | CPNB | CPS | Cultura24 | De Boekenberg | De Issuemakers | De Nieuwste Pabo | De Taalunie | Deltion College | Driestar Hogeschool | DUO Market Research | Eburon | ECI | ELINET, Europees netwerk geletterdheid | Entoen.nu | Erasmus Universiteit Rotterdam | E-READ, Europees netwerk onderzoek digitaal leren | Europees platform voor

leesbevordering EU READ | Expertisecentrum Nederlands | EYE Film Instituut Nederland
 | Fonds 21 | Fontys Hogeschool | Fryske Akademie | GAU | GfK | Gottmer | Groeigids/
 groeiapp | Hanze Hogeschool | Het Literatuurhuis | Hogeschool INHolland | Hogeschool
 Leiden | Hogeschool Rotterdam | Hogeschool Utrecht | Hogeschool van Amsterdam |
 Hogeschool Windesheim | IBBY Nederland | Iedereen Leest | Iselinge Hogeschool | ITTA
 | IWAL | Katholieke Pabo Zwolle | KBb | Kennisnet | Kinderboekenmuseum | Koninklijke
 Bibliotheek | KVB | Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst | Lees-
 plein | Leespluim | Letterkundig Museum | Libris | Literair Productiehuis Wintertuin |
 Literatuurplein | Living the Brand | LUG | Marijke Hoebee | Marnix Academie | Media-
 wijzer.net | Mercis | Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap | Ministerie van OCW |
 Ministerie van SZW | Ministerie van VWS | MO Groep | Nationaal Regieorgaan Onderwijs-
 onderzoek | National Booktrust | Nederlands Centrum Jeugdgezondheid | Nederlands
 Jeugd Instituut | Nederlands Letterenfonds | Nieuws in de Klas | NTR | NuV | OBA |
 Oberon | Omrop Fryslân | Opvoeden.nl | Passionate Bulkboek | Poetry international |
 Poëzieclub | Poëziepaleis | POI's | PO-Raad | Provinciale Service Organisaties | Raad
 voor Cultuur | Radboud Universiteit Nijmegen | Rijksuniversiteit Groningen | ROC
 Midden Nederland | ROC van Amsterdam | Rubenstein | Sardes | Saxion Hogeschool |
 Scholieren.com | School der Poëzie | Seven Days | SodaProducties | Stenden Hogeschool |
 Steunpunt basisvaardigheden | Stichting De Schoolschrijver | Stichting Dioraphte |
 Stichting Het Schoolvak Nederlands | Stichting Kinderpostzegels | Stichting Leerplan
 Ontwikkeling | Stichting Lezen & Schrijven | Stichting Marktonderzoek Boekenvak |
 Stichting Samenleving & Kunst Amsterdam | Stichting Samenwerkende PSO's Nederland
 | Stichting Schrijvers School Samenleving | Stichting Taalvorming | Stiftung Lesen |
 Studio A | Taalstudio | Tilburg University | Tresoar | Turing Foundation | Uitgeverij
 Malmberg | Uitgeverij SWP | Uitgeverij Blink | Uitgeverij Zwijsen | Unieboek | Universi-
 teit Leiden | Universiteit Twente | Universiteit Utrecht | Universiteit van Amsterdam |
 Vereniging OSVO | Villanella | VNG | VOB | VoorleesExpress | Vrije Universiteit Amster-
 dam | Warekennis | Werkgroep Kinderboeken Uitgevers | Why I Love This Book | WPG
 Media

5 | Digitalisering

Het lezen van een digitaal boek zal in de toekomst mogelijk even ingeburgerd zijn als het lezen van een papieren boek. Stichting Lezen legt in de cultuurplanperiode 2013-2016 daarom sterk het accent op het vergaren van kennis over het digitale lezen en het bevorderen van vernieuwende projecten die hieraan aandacht besteden. In 2015 heeft kennisontwikkeling en kennisdeling rond digitaal lezen centraal gestaan.



Digitaal lezen, anders lezen?

De opkomst van e-boeken, lees-apps en multimediale boeken doet de vraag rijzen hoe digitaal lezen zich verhoudt tot het lezen van papier. Hoe voltrekt het leesproces zich aan het beeldscherm? Kunnen lezers zich even goed concentreren op teksten met hyperlinks? Geeft de digitale bladspiegel evenveel houvast om de inhoud te onthouden? En hoe kunnen multimediale en interactieve vertelmiddelen bijdragen aan de leesontwikkeling van kinderen? In 2015 heeft Niels Bakker een presentatie samengesteld over de stand van zaken van het empirisch onderzoek naar digitaal lezen. Hij heeft deze presentatie gegeven op onder andere de conferentie *Begrijpend Lezen* van de CED-groep, het Nationaal Bibliotheekcongres en de *Onderzoeksconferentie Cultuureducatie en Cultuurparticipatie*. In totaal werden zo ongeveer 250 leesbevorderaars bereikt. De onderzoeken worden in de loop van 2016 gebundeld en gepresenteerd als uitgave van het *Leesmonitor*-magazine.



Nieuwe onderzoeken

Een van de speerpunten is het verzamelen en ontsluiten van kennis over de effecten van digitaal verrijkte kinderboeken. Onderzoek hiernaar wordt, mede met advies en financiële steun van Stichting Lezen, uitgevoerd door de Universiteit Leiden. In 2015 verscheen een meta-analyse van de hand van prof. dr. A.G. Bus, waaruit een vrij groot positief effect naar voren komt van multimedia. Prenten die animaties bevatten, kunnen meer dan stilstaande prenten kinderen wijzen op bepaalde visuele details in de geschreven tekst. Zij profiteren daarvan voor hun woordenschat en tekstbegrip. Uit onderzoek van de heer T. Nielen blijkt bovendien dat een 'digitale tutor' basisscholieren kan helpen om zich beter op de tekst te concentreren. Meer informatie over de onderzoeken is te vinden in de congresbundel *Hoe maakbaar is de lezer?* en de publicatie *Onwillige lezers*.



Intermediale geletterdheid

Stichting Lezen heeft een literatuurstudie uitgevoerd naar de rol van boeken en het lezen van literatuur in de 21ste eeuw. Deze literatuurstudie zal vertaald worden naar een beleidsnotitie, die in 2016 verschijnt. Hierin staat centraal dat taal de basis is voor alle soorten van geletterdheid. Het vertellen en lezen van verhalen is essentieel voor de ontwikkeling van kinderen. Het vormt de oorsprong van alle eruit afgeleide geletterdheden, inclusief digitale geletterdheid. Deze literatuurstudie is een pleidooi om het lezen van boeken op te nemen als onderdeel van 21ste-eeuwse geletterdheid. Deze



visie wordt breed door het veld gedragen. Gesprekken met Mediawijzer.net staan aan de basis van de beleidsnotitie, die is afgestemd met de Koninklijke Bibliotheek, ECP Platform voor de Informatiesamenleving, Kennisnet, Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid en NTR, organisaties die met Mediawijzer.net verbonden zijn. Als vervolg op de beleidsnotitie zullen deze organisaties in 2016 gezamenlijk optrekken om beleid rond 21ste-eeuwse geletterdheid verder vorm te geven en te vertalen naar beleid voor de verschillende leeftijdsgroepen. Dit zal een doorwerking krijgen in de projecten die de afzonderlijke partijen uitvoeren.

Kameleon en Gekko

Vanwege de kennis van Stichting Lezen over verrijkte digitale kinderboeken zocht Stichting CPNB samenwerking voor de invulling van een nieuw te ontwikkelen prijs voor het beste digitale kinderboek. De prijs, die in 2015 voor het eerst is uitgereikt, wil laten zien hoe een goede kinderboeken-app eruitziet. Daarvan kan een sturende werking uitgaan, zowel voor app-ontwikkelaars als voor ouders van jonge kinderen. E-READ is een netwerk van wetenschappers die onderzoek doen naar aspecten van het digitale lezen. E-READ wordt gefinancierd binnen het COST-programma van de Europese Unie. Stichting Lezen maakt deel uit van het netwerk.

Stichting Lezen heeft een adviserende rol gespeeld bij het opstellen van de jurycriteria. De jury beoordeelt de inzendingen mede vanuit het oogpunt van de taal- en leesontwikkeling. Er zijn twee categorieën. De *Kameleon* bekroont apps of e-boeken met vertelmiddelen die niet mogelijk zijn in een gedrukt boek: een luisterversie, bewegende prenten, een soundtrack en videospelletjes. De *Gekko* bekroont een productie die is gebaseerd op een kinderboek, zonder het hele verhaal na te vertellen. Zo'n digitale spin-off attendeert kinderen op het oorspronkelijke boek en kan daarmee aanzetten tot lezen. De winnaars van de eerste *Kameleon* en *Gekko* zijn respectievelijk *Roodkapje*, een sprookje in 3D en *Het Muizenhuis*.



E-READ

E-READ is een netwerk van wetenschappers die onderzoek doen naar aspecten van het digitale lezen. E-READ wordt gefinancierd binnen het COST-programma van de Europese Unie. Stichting Lezen is lid van het netwerk. In 2015 vonden er twee bijeenkomsten plaats, achtereenvolgens in Ljubljana en Szeged, die beiden door ongeveer honderd wetenschappers zijn bezocht. Zij wisselden van gedachten over gezamenlijke publicaties, onderzoeksvoorstellen en conferenties. In november was er een workshop over lezen en gamen, waar Niels Bakker zijn onderzoek presenteerde naar de met hyperlinks verrijkte boek-app van Sidney Vollmer. Een verslag van dit onderzoek is ook te lezen in de congresbundel *Hoe maakbaar is de lezer?*. E-READ loopt tot en met eind 2018.

Bologna Book Fair

In maart 2015 bezocht een kleine delegatie van Stichting Lezen de Bologna Book Fair, een boekenbeurs waar veel ontwikkelingen op het gebied van digitalisering en (kinder) boeken samenvloeien. Naast een masterclass over kinderboeken-apps, is er een zogenaamd 'Digital Café', waar internationale sprekers het publiek informeren over het onderwerp. Daan Beeke van Stichting Lezen heeft er een presentatie gegeven over de

voordelen van verrijkte digitale kinderboeken voor de leesontwikkeling. Ook deelde Stichting Lezen kennis met vertegenwoordigers van andere Europese leesbevorderingsorganisaties over het thema digitalisering. Wat in deze internationale context opviel, is dat Stichting Lezen in verhouding veel heeft geïnvesteerd in onderzoek en kennisdeling over dit onderwerp en over veel kennis beschikt.

6 | Structurele aanpak leesbevordering: gerealiseerde projecten



Conform de beleidsvoornemens voor 2013-2016 zet Stichting Lezen in op een structurele aanpak voor leesbevordering in de kinderopvang, het onderwijs, de bibliotheek en thuis. Stichting Lezen gaat hierbij uit van een integrale aanpak van leesbevordering, die gelijklopend is voor de hele doelgroep van 0 tot 18 jaar. Alle aspecten die van kinderen blijvende lezers kunnen maken, moeten bekend zijn bij de ouders en professionals die met kinderen werken, en moeten worden opgenomen in beleid en praktijk van de kinderopvang, het onderwijs, de jeugdgezondheidszorg en de bibliotheeksector. Centraal daarbij staan een structurele aanpak van leesbevordering in lokale leesbevorderingsnetwerken van bibliotheek, boekhandel, kinderopvang, jeugdgezondheidszorg en onderwijs op verschillende niveaus: uitvoerend, beleidsmatig en strategisch. Structureel beleid, randvoorwaarden en succesfactoren zijn ook sturend in leesbevorderingsprojecten. We weten wat werkt en zetten daar op in. Voor elke leeftijdsgroep heeft Stichting Lezen een groot vlaggenschipproject. Daarnaast zijn er projecten ontwikkeld in samenwerking met derden. Soms was Stichting Lezen hier inhoudelijk en in enkele gevallen financieel bij betrokken. In andere gevallen hebben partijen een projectaanvraag bij Stichting Lezen ingediend. In totaal zijn er in 2015 23 aanvragen binnengekomen; daarvan zijn er 14 toegekend en 9 afgewezen; 3 projecten zijn nog in behandeling.

In dit hoofdstuk wordt per leeftijdsgroep beschreven welke activiteiten en projecten in 2015 zijn gerealiseerd.

6.1 GEREALISEERDE PROJECTEN VOOR DE LEEFTIJDSGROEP 0-6 JAAR



De structurele aanpak voor kinderen van 0 tot 6 jaar wordt gerealiseerd door middel van de programma's *BoekStart* en *BoekStart in de kinderopvang*. Het vlaggenschipproject voor deze doelgroep is het project *De Nationale Voorleesdagen*. Daarnaast is in 2015 ingezet op het vergroten van de betrokkenheid van de jeugdgezondheidszorg bij leesbevordering. Zowel op politiek niveau als op beleids- en uitvoerend niveau krijgt leesbevordering (meestal in de vorm van *BoekStart*) een stevigere positie. Ook heeft ouderbetrokkenheid via de instellingen meer inhoud gekregen. Het resultaat is een groeiend aantal ouderbijeenkomsten, georganiseerd door de bibliotheek en meer deskundigheid om ouders via de kinderopvang bewust te maken van hun rol in de leesopvoeding. De workshop 'Voorlezen met plezier' en de opdrachten die gemaakt zijn ter aanvulling van de programma's *Opstap* en *VVE Thuis* zijn concrete voorbeelden van het versterken van ouderprogramma's met een component leesbevordering. In 2016 wordt hierover met andere aanbieders van passende ouderprogramma's gesproken. De buitenschoolse opvang (BSO) is een groeiende voorziening binnen de kinderopvang, maar voorlezen is hier een minder belangrijke dagactiviteit. Met een nieuwe cursus

voor pedagogisch medewerkers willen we hier verandering in brengen. De cursus die in 2015 is opgezet wordt in 2016 uitgetest binnen de BSO.



BoekStart

In 2015 werden circa 56.500 Nederlandse baby's dankzij *BoekStart* lid van de bibliotheek (32,3% van het aantal van 175.000 in 2014 geboren baby's). Van de 156 basisbibliotheken doen er 155 mee: hetzelfde aantal als eind 2014. Van de vestingen doen 748 van de 788 mee (94,9%). Bij de servicepunten delen 139 (62,6%) van de 222 punten *BoekStart*-koffertjes uit. Maar omdat deze punten vaak onbemand zijn, kan dit niet overal gerealiseerd worden. Wel is er vaak aandacht voor *BoekStart* op deze punten door middel van posters of banieren. Ook sommige Bibliobussen, bijvoorbeeld op Walcheren en Schouwen-Duiveland, nemen *BoekStart* mee; dit wordt zeer gewaardeerd door bewoners van het platteland.



Eind 2015 is er dus een participatiegraad van ruim 99% van de basisbibliotheken en 95% van de vestingen. In nauwe samenwerking met de gemeente (die verstuurt namens de burgemeester of wethouder een brief met een waardebon naar ouders van pasgeborenen) en CJG/JGZ (consultatiebureaus delen in een aantal gemeenten de bonnen uit als deze niet via de gemeente kunnen worden verstuurd) worden ouders verleid om te gaan voorlezen aan hun baby als deze rond de vier maanden oud is. Hiermee blijft *BoekStart* de letterlijke start van de doorgaande leeslijn, het fundamentele beleidsuitgangspunt van Stichting Lezen. Binnen de bibliotheek is een *BoekStart*-hoek ingericht waar baby's veilig terecht kunnen. Het bibliotheekpersoneel is speciaal getraind (om baby's te ontvangen) door mensen van PSO's die een train-de-trainer-opleiding hebben gevolgd. Bibliotheken organiseren steeds vaker en met grotere regelmaat ouder-kindactiviteiten. Ook werken ze met meer partijen dan alleen de JGZ samen, zoals met mamaclubs en de kraamzorg.

BoekStart-bijeenkomsten

In het verslagjaar vonden twee bijeenkomsten plaats rondom *BoekStart*.

Het symposium Boekstart: begin vroeg met boeken

Tijdens dit symposium stonden de bevindingen uit het onderzoek van Heleen van den Berg, Universiteit Leiden, naar de effecten van *BoekStart* centraal. De belangrijkste opbrengsten van het onderzoek zijn:

- Onder invloed van *BoekStart* gaan meer ouders al vroeg voorlezen.
 - Ouders die meedoen met *BoekStart* en hun baby al voordat deze acht maanden oud is voorlezen, hebben kinderen die hoger scoren op taal.
 - De effecten zijn sterker op langere termijn ('sneeuwbaaleffect').
 - Vooral temperamentvolle baby's profiteren ervan als hun ouders meedoen met *BoekStart*.
 - *BoekStart*-ouders bezoeken vaker de bibliotheek en zijn bekender met babyboekjes.
- (Zie 3.2: Symposia.)





Inspiratiemiddag BoekStart

Op 17 september werd voor de tweede maal een *BoekStart-inspiratiebijeenkomst* georganiseerd in Amsterdam RAI, waaraan zo'n 150 enthousiaste bibliothecarissen deelnamen.

BoekStart in de kinderopvang

BoekStart in de kinderopvang is in 2011 gestart als uitbreiding van *BoekStart voor baby's*, met als doelstelling kinderen in de leeftijd van 0 tot 4 jaar, hun ouders en pedagogisch medewerkers via de kinderopvang intensief met boeken en het (voor) lezen daarvan in aanraking brengen en hen te binden aan de bibliotheek. Onder kinderopvang wordt hier verstaan: kinderdagverblijven, peuterspeelzalen en voorscholen. *BoekStart in de kinderopvang* is in 2015 verder uitgerold. Ten opzichte van 2014 is het aantal deelnemende basisbibliotheken gestegen van 100 (62%) van de 160 basisbibliotheken (2014) naar 123 (78,8%) van de 157 basisbibliotheken. Zij werden ondersteund door alle negen Provinciale Ondersteuningsinstellingen (POI's); van de G4 doen Rotterdam en Amsterdam mee. De POI's/G2 faciliteerden 1.118 kinderdagverblijven en peuterspeelzalen (circa 12% van het totaal van 9.350 kinderopvanglocaties). Het aantal deelnemende locaties is in 2015 gestegen met 278 ten opzichte van 2014. Steeds meer gemeenten gaan op basis van het succes van enkele proeflocaties over tot het zelf financieren van *BoekStart* op andere peuterspeelzalen/kinderdagverblijven. In 2015 betrof het 98 locaties die door derden werden gefinancierd naast de 180 die door *Kunst van Lezen* werden gerealiseerd.

De nadruk ligt op deskundigheidsbevordering van bibliothecarissen, en vooral van pedagogisch medewerkers die tot voorleescoördinator worden opgeleid. Verder zijn een aantrekkelijke leesomgeving en strategische betrokkenheid van directies /management teams van kinderdagverblijven om het borgingsproces te versnellen speerpunten van de aanpak. Via de bibliotheek ontvangen geselecteerde kansrijke kinderopvanginstellingen een subsidie om doelstellingen op de terreinen deskundigheidsbevordering, leesomgeving, collectie en borging te bewerkstelligen.

Monitor voorlezen in de kinderopvang

Aan de *Monitor BoekStart in de kinderopvang* 2015 deden 19 bibliotheken mee, met in totaal 121 kinderopvanglocaties. De monitor bestond uit drie vragenlijsten: een voor *BoekStart*-coördinatoren/educatiemedewerkers, een voor voorleescoördinatoren en een voor pedagogisch medewerkers. De rapportages zijn voor de deelnemende bibliotheken en hun POI's online te raadplegen. Naast een standaardrapportage kan er met behulp van een stappenplan een maatwerkrapportage worden samengesteld. Bibliotheken die meededen, lieten weten dat de uitkomsten goed inzicht geven in de situatie en handvatten bieden om beleid te maken.

De belangrijkste bevinding was dat 88% van de locaties een voorleescoördinator heeft, maar dat daarvan slechts 42% extra personeelsuren krijgt voor de uitvoering van *BoekStart*. Wel werkt 60% nog steeds op regelmatige basis samen met de bibliotheek in het kader van *BoekStart*. Twee derde (67%) van de deelnemende locaties heeft een voorleesplan, en 60% voert dit plan ook daadwerkelijk uit in de praktijk. Op 45% van



de locaties zijn er op geen enkele groep digitale prentenboeken beschikbaar. Twee derde (66%) van de pedagogisch medewerkers leest minimaal een paar keer per week voor aan de hele groep. Bij bijna drie kwart (74%) is voorlezen minimaal een paar keer per week een vast programmaonderdeel op de groep. 61% werkt nooit met digitale prentenboeken.

De Nationale Voorleesdagen

Op 21 januari ging de 12e editie van *De Nationale Voorleesdagen* van start met *Het Nationale Voorleesontbijt*. Het Prentenboek van het Jaar 2015 was *Boer Boris gaat naar zee* van Ted van Lieshout en Philip Hopman. Dit jaar stonden wederom vaders centraal in het kader van de tweejarige campagne *Vaders Voor Lezen*. Om de ouderbetrokkenheid te vergroten werden er speciale ansichtkaarten toegevoegd aan het voorleespakket voor kinderdagverblijven. Ook dit jaar lazen weer vele BN'ers voor tijdens de ontbijten: Stef Blok (minister van Wonen en Rijksdienst), de staatssecretarissen Dekker (ocw) en Van Rijn (vws) en leden van het *Vaders voor Lezen*-elftal gaven acte de présence: Bastiaan Ragas, Ronald Giphart, Beau van Erven Dorens, Leo Blokhuis, Bram van der Vlugt, Eric Corton en Jeffrey Spalburg. Op 28 januari stond *Boer Boris* op 1 in de lijst van 60 bestverkochte boeken van die week.

De Nationale Voorleesdagen genereren elk jaar weer enorm veel publiciteit, zeker in lokale media. Dit jaar was er ook bij *De Wereld Draait Door* en in NRC Handelsblad aandacht voor *De Nationale Voorleesdagen*. *De Nationale Voorleesdagen* bereiken naar schatting bijna 320.000 kinderen.

Lessuggesties

Dit jaar is er ook full colour, losbladig lesmateriaal bij *De Nationale Voorleesdagen* voor de basisscholen gemaakt. Per boek uit de Prentenboek TopTien was er een blad met lestips en een werkblad. Door het losbladig aan te bieden kan het lesmateriaal makkelijk door verschillende leerkrachten gebruikt worden, waardoor het bereik van de campagne vergroot wordt.

Speeltips kinderdagverblijven/peuterspeelzalen

Naast de fysieke lessuggesties voor het basisonderwijs zijn er voor kinderdagverblijven en peuterspeelzalen ook speeltips gemaakt. Deze konden door bibliothecarissen gedownload worden en verspreid onder kinderdagverblijven en peuterspeelzalen in de regio. In het gratis pakket voor kinderdagverblijven en peuterspeelzalen zat een brief met daarin een wachtwoord. Met dit wachtwoord kon men zich registreren en een account aanmaken, waarna er toegang was tot de speeltips.

6.2 GEREALISEERDE PROJECTEN VOOR DE LEEFTIJDGROEP 6-12 JAAR

De samenwerking met het basisonderwijs is in 2015 met name verlopen via het programma *de Bibliotheek op school*. Belangrijke thema's die afgeleid zijn van de randvoorwaarden en succesfactoren voor effectieve leesbevordering vonden via bibliotheken de weg naar het onderwijs. De Provinciale Ondersteuningsinstellingen (poi's)





zijn belangrijke partners, zowel in de inhoudelijke voorbereiding voor nieuwe projecten en scholingen als bij de overdracht naar de bibliotheken in de regio.

Stichting Lezen heeft in 2015 goede contacten onderhouden met SLO (Nationaal Expertisecentrum Leerplanontwikkeling), onder meer over de nieuwe aanpak 'leesgesprekken' en als deelnemer aan de SLO-expertmeeting over nieuwe kerndoelen Nederlands. Stichting Lezen maakt deel uit van de adviesgroep van het project *Een kwartier lezen*, een initiatief van uitgeverij Zwijsen. Dit initiatief heeft als doel het 'kwartier lezen' op alle basisscholen in Nederland te introduceren en een vast onderdeel te laten uitmaken van het curriculum. Er zijn tal van leesbevorderingsorganisaties bij het project betrokken. Tot slot: de centrale campagne van Stichting Lezen voor het basisonderwijs is *De Nationale Voorleeswedstrijd*.

De Bibliotheek op school basisonderwijs

Aanpak

De Bibliotheek op school basisonderwijs is een integraal programma voor het basisonderwijs met als doel kinderen taal- en leesvaardiger te maken. Het programma is gecentreerd rond een actuele aantrekkelijke boekencollectie voor leerlingen op school. Door het inpassen van leesbevordering in het curriculum (voorlezen, vrij lezen, de boekenkring, praten over boeken, landelijke campagnes) gaan kinderen meer, met meer plezier en beter lezen. Een medewerker van de bibliotheek (leesconsulent) zorgt samen met de leescoördinator (werkzaam op school) voor een leesplan met daarin de activiteiten voor een schooljaar. De resultaten van de *Monitor de Bibliotheek op school*, die jaarlijks wordt ingevuld door de leesconsulent, kinderen en leerkrachten, staan aan de basis voor nieuw beleid. Een strategisch netwerk in de gemeente vormt de schil om het programma.

Bereik

In 2015 is het aantal scholen dat deelneemt aan *de Bibliotheek op school* (dBos) gestegen tot 2.871. Dat is 43,8% van het aantal reguliere basisscholen in Nederland. Het aantal deelnemende bibliotheken bedraagt 135; dat is 86,5% van alle basisbibliotheken die ten minste één dBos-school in hun werkgebied bedienen.

De *Monitor de Bibliotheek op school* die leesmotivatie en leesgedrag op een school in kaart brengt, is eind 2014 / begin 2015 elektronisch ingevuld op ruim 1.100 scholen door bijna 96.000 leerlingen, 9.600 leerkrachten en 1.000 leesconsulenten. Begin februari 2016 is het onderzoek 2015-2016 afgerond. Deze laatste meting is op 1.400 scholen door 1.270 leesconsulenten (sommige voor meerdere scholen), 12.880 leerkrachten en 127.520 leerlingen ingevuld. Informatie over deze meting zal in april 2016 worden gepubliceerd.

Onderzoek

In opdracht van *Kunst van Lezen* heeft promovendus T. Nielen onder supervisie van prof. dr. A.G. Bus onderzoek uitgevoerd naar onder andere de effecten van *de Bibliotheek op school*.

In januari 2016 zal *Kunst van Lezen* een symposium houden over de uitkomsten van het onderzoek van Nielen en Bus. Het onderzoek wijst uit dat kinderen die op de basisschool





meer boeken hebben om uit te kiezen, meer lezen en betere lezers worden. Ook hun Cito-resultaten voor begrijpend lezen liggen hoger. Uit Nielens onderzoek blijkt dat onder invloed van *de Bibliotheek op school* Cito-scores op begrijpend lezen sterk vooruit gaan.

Rol van Stichting Lezen



- Stichting Lezen is met name verantwoordelijk voor de inhoudelijke doorontwikkeling van *de Bibliotheek op school* (dBos). Onderwerpen die vanuit een theoretische basis een praktische vertaling hebben gekregen, zijn onder meer: ouderpartnerschap, leesverschillen tussen jongens en meisjes en digitaal lezen. Speciaal voor dBos-medewerkers is er door Stichting Lezen een lezing en workshop georganiseerd met Aidan Chambers over praten over boeken. Met de uitgave van de brochure *Over boeken gesproken* verschaft Stichting Lezen ook de theoretische achtergrondinformatie en praktische tips over het onderwerp. Inzage in de lespraktijk verschaft de film *Boeken in de Groep* die Stichting Lezen liet maken op een school in Hellen-doorn.



- Naast deze activiteiten zijn er stappen gezet om bestaande projecten en campagnes meer bekendheid te geven en deze beter te laten aansluiten bij de bouwstenen van *de Bibliotheek op school*. Zo is er, in nauwe samenwerking met de CPNB, materiaal ontwikkeld voor leesconsulenten die de *Kinderjury* op hun scholen introduceren en zijn er voorbereidingen getroffen voor een dBos-aanpak van De Schoolschrijver, de *VoorleesExpress*, *Aangepast Lezen* en *Vakantielezen*.



- De cursus om ouders in de schoolbibliotheek beter voor te bereiden op hun taak (*Leesplezier in de schoolbibliotheek*) en de cursus voor leesconsulenten en leescoördinatoren over de boekenkring zijn met advies en begeleiding van Stichting Lezen ontwikkeld door ProBiblio. De cursussen zijn in februari 2016 landelijk beschikbaar.

- Voor het vereenvoudigen van bestellingen op dBos-locaties heeft NBD Biblion de bestelwebsite boekenopschool.nl grondig gerenoveerd. Stichting Lezen heeft deze wijzigingen geïnitieerd en mede bepaald.

- De bibliotheken in Amsterdam, Den Haag en Utrecht participeren niet in de Bibliotheek op school. Rotterdam heeft wel dBos-locaties. Om de bibliotheken in de vier grote steden te interesseren voor het laten aansluiten van hun educatieve aanbod op de uitgangspunten van dBos is er overleg gevoerd met de vier educatieve diensten. Dit resulteerde in een kortetermijnplan voor het produceren van instructiefilms voor scholingen en een langetermijnplan voor een kwaliteitsimpuls van het aanbod aan scholen.

- Bij de scholing binnen *de Bibliotheek op school* zijn diverse instanties betrokken, waaronder de samenwerkende poi's Nederland (SPN), ROC's en Stichting Lezen. Stichting Lezen geeft inhoudelijk advies over nascholing van onderwijsspecialisten en leesconsulenten en is verantwoordelijk voor opzet en uitvoering van de (na) scholing voor opleiders *Open Boek*.



Stuurgroep Open Boek, opleiding tot leescoördinator

Eind 2014 is de landelijke stuurgroep Open Boek opgericht. De stuurgroep bestaat uit een vijftal contactpersonen die in hun regio zorgdragen voor de cursusadministratie van de cursus *Open Boek* en uit de initiatiefnemer van de cursus, Jos Walta. De stuurgroep is ook verantwoordelijk voor de kwaliteitsbewaking van de cursus en de continuïteit van nascholing van trainers en opgeleide leescoördinatoren. De stuurgroep komt driemaal per jaar bij elkaar onder leiding van Stichting Lezen.

De Nationale Voorleeswedstrijd

Op woensdag 27 mei vond de 22ste finale plaats van *De Nationale Voorleeswedstrijd*, gecombineerd met de finale van de *Pabo Voorleeswedstrijd*. Twaalf provinciale voorleeskampioenen uit groep 7 en 8 streden voor een publiek van honderden leeftijdsgenoten in TivoliVredenburg (Utrecht) om de titel *De Nationale Voorleeskampioen 2015*. De finale genereert veel media-aandacht. Winnaar van *De Nationale Voorleeswedstrijd 2015* is Julie Slagman van de Fatimaschool in Rotterdam. Zij is eveneens een jaar lang Kinderdirecteur van het Kinderboekenmuseum. Winnaar van de *Pabo Voorleeswedstrijd* is Simone van Laar van het pabo-instituut Theo Thijssen van de Hogeschool Utrecht.



Lezen is leuk!

Lezen is leuk! is een in 2015 afgerond samenwerkingsproject van Stichting Lezen en Stichting Kinderpostzegels dat de taal- en leesontwikkeling van kinderen in krimpregio's in Nederland wil stimuleren. Dit gebeurt door gericht in te zetten op leesbevordering en kinderen een rijke leesomgeving te bieden. Het project richt zich op de ondersteuning van honderd basisscholen (die met *de Bibliotheek op school* werken) in krimpgebieden in Nederland, met name in Noordoost Groningen, Zuid-Limburg en Zeeuws-Vlaanderen. Per school stelt Stichting Kinderpostzegels een bedrag beschikbaar dat besteed wordt aan nieuwe bibliotheekboeken, nieuwe boekenkasten voor op school en boekenbonnen om het boekenbezit thuis te bevorderen. Voor ouders is een brochure over het belang van lezen samengesteld.



Vooruit met Voorlezen

In 2015 is Stichting Lezen benaderd door stichting De Versterking met de vraag om een zinvol, afgebakend leesbevorderingsproject aan te dragen waarin de Versterking kon investeren. De keuze is gemaakt om een vervolg te geven aan *Lezen is leuk!*, dat door Stichting Kinderpostzegels financieel werd gesteund. In 2015 zijn de voorbereidingen getroffen voor uitvoering in 2016.

Alle honderd scholen die deelnamen aan het project *Lezen is leuk!* kunnen in 2016 meedoen aan het project *Vooruit met Voorlezen*. *Vooruit met Voorlezen* geeft het voorlezen in groep 7 en 8 een extra impuls door het kosteloos aanbieden van voorleesboeken en lessuggesties. De bibliotheken die samenwerken met de *Lezen is leuk!*-scholen zullen op school uitleg geven over het project en scholen laten kiezen uit een boekenlijst. De plaatselijke boekhandel zorgt voor de boeken.

6.3 GEREALISEERDE PROJECTEN VOOR DE LEEFTIJDSGROEP 12-18 JAAR

In 2015 was leesbevordering en literatuuronderwijs in het voortgezet onderwijs een thema van maatschappelijk debat. Er was het Platform Ons Onderwijs 2032, dat onder leiding van Paul Schnabel werkte aan een advies over toekomstgericht onderwijs, dat in 2016 aangeboden zal worden aan staatssecretaris Sander Dekker van ocw. En in (onder meer) Groningen werd vanuit het Meesterschapsteam Nederlands – Letterkunde gewerkt aan het *Manifest Nederlands op School*, ook te verschijnen in 2016. Stichting Lezen was bij beide ontwikkelingen betrokken, soms direct, soms indirect. Zij heeft willen bijdragen aan een discussie die – in heel grote lijnen – een beweging in gang lijkt te zetten voor betekenisvoller onderwijs, waarin de nadruk minder op meetbare en meer op merkbare resultaten ligt.



Tegelijkertijd werkte Stichting Lezen aan haar eigen kennis van zaken, door in samenwerking met Oberon onderzoek te doen naar de stand van zaken in het Nederlandse literatuuronderwijs. Ook hiervan verschijnen de resultaten in 2016. De onderzoeksresultaten zullen een kennisbasis bieden voor de start van *de Bibliotheek op school* in het havo/vwo.



In het vmbo werd in het afgelopen jaar opnieuw veel aandacht besteed aan het benadrukken van het belang van lezen en leesbevordering. Zo werd de brochure *Meer lezen, beter in taal-vmbo* verwerkt tot een film waarin leesdeskundige Kees Broekhof aan het woord komt. En in het kader van *Leeskracht* verscheen de film *Ik vind lezen leuk, daar moet je maar mee dealen*, waarin vmbo-leerlingen hun mening geven over lezen. Op de studiemiddag *Over lezen gesproken* kwamen tal van mogelijkheden voorbij om aandacht te besteden aan spreken over boeken.



2015 kende op projectmatig gebied een primeur: de CPNB en Stichting Lezen lanceerden met *Literatour* de eerste Boekenweek voor jongeren. Deze nieuwe campagne is een aanmerkelijke uitbreiding van de *Dioraphte Jongerenliteratuur Prijs*, en is er vooral op gericht om in een week tijd zo veel mogelijk auteursbezoeken op scholen te organiseren. *Literatour* kon rekenen op steun van Fonds 21, en er werd goed samengewerkt met Stichting Schrijversschool Samenleving om de scholentournee te organiseren. Kortom: 2015 was een jaar van bezinning en vernieuwing.

De Bibliotheek op school voortgezet onderwijs

De Bibliotheek op school voortgezet onderwijs krijgt steeds meer gestalte. Bij de opzet en uitvoering wordt gekeken naar de ervaringen en successen in het basisonderwijs.

Er zijn in 2015 25 bibliotheken en evenzoveel vmbo-scholen met een pilot gestart.

Er wordt daarbij ingezet op bestaande en beproefde leesprojecten, zoals *De Weddenschap*, *de Jonge Jury*, *Read2me!* en *Leeskracht*. Onderdeel van de pilot is een leesbevorderingstraining voor vmbo-docenten van tweemaal drie uur. Voor deze cursus is ook een train-de-trainertraject ontwikkeld. Voor *de Bibliotheek op school vmbo* is ook een monitor ontwikkeld. In totaal hebben 658 scholen met ruim 1.100 leerlingen hieraan meegewerkt.





De Weddenschap (ook mbo)

Op 12, 13 en 14 oktober 2015 ging de vijfde editie van start van *De Weddenschap*, dé leescampagne voor vmbo en mbo. Drie bekende Nederlanders dagen daarbij leerlingen uit drie boeken te lezen binnen een halfjaar. Wie daarin slaagt, maakt kans op een van de prijzen.

De aftrappen van *De Weddenschap* gebeurden in aanwezigheid van een vmbo-klas en één van de BN'ers. Op maandag 12 oktober ging acteur Jasper Gottlieb langs bij de leerlingen van het Vakcollege Amersfoort. De dag erna trapte blogger/vlogger Teske de Schepper af met het Da Vinci College in Leiden (een internationale schakelklas: leerlingen die in het azc wonen en pas tien maanden in Nederland zijn) in de bibliotheek van Leiden. En de laatste aftrap, op woensdag 14 oktober, werd gedaan door zanger/rapper Brownie Dutch met leerlingen van het Buitenhout College te Almere.

De Weddenschap loopt tot zondag 10 april 2016. Na vier maanden staan er bijna 4.900 deelnemers ingeschreven. Dit is veel meer dan bij de vierde editie, waaraan in totaal 3.381 leerlingen meededen.

De Jonge Jury



De Jonge Jury is de leescampagne voor jongeren van 12 tot 16 jaar die kunnen stemmen op hun favoriete boek uit het jaar ervoor. In het seizoen 2014-2015 brachten zo'n 13.000 jongeren hun stem uit. Om de deelnemers te helpen om hun keuze te bepalen uit het enorme boekenaanbod worden 25 boeken getipt door leesdeskundigen, waaronder vijf jongeren. Voor scholen is promotie- en lesmateriaal beschikbaar. Daarnaast is er een digitaal magazine. Dat is door 98.516 bezoekers bekeken.

Het winnende boek wordt bekendgemaakt op *De Dag van de Jonge Jury* die gehouden wordt in TivoliVredenburg te Utrecht in aanwezigheid van zo'n 1.000 scholieren en tientallen auteurs. Onderdelen van de dag zijn live te volgen via internet. Auteurs geven interviews, signeren hun boeken en lopen rond, zodat leerlingen makkelijk met hun favoriete schrijver in contact kunnen komen. De winnaar van 2015 was Mel Wallis de Vries met haar boek *Wreed*. *De Jonge Jury* wordt georganiseerd door Passionate Bulkboek in opdracht van Stichting Lezen.

Read2Me!



Op dinsdag 26 mei vond in TivoliVredenburg in Utrecht de landelijke finale van *Read2Me!*, de voorleeswedstrijd voor brugklassers plaats. Lieke Star van het Greijdanuscollege in Hardenberg (Overijssel) werd door de vakjury uitgekozen tot winnaar. Pleun Bolt van het Maaswaal College in Wijchen (Gelderland) won de publieksprijs.

In totaal 1.042 brugklassers van 165 scholen hebben het in de afgelopen maanden tegen elkaar opgenomen tijdens lokale, regionale en provinciale voorrondes. Voorlezers en luisteraars zijn samen ongeveer 26.000 leerlingen. Met de voorleeswedstrijd *Read2Me!* laat Stichting Lezen zien dat lezen niet alleen belangrijk, maar ook heel leuk is. De landelijke finale werd georganiseerd door Cubiss in opdracht van Stichting Lezen. *Read2Me!* wordt mogelijk gemaakt door *Kunst van Lezen*.



Studiemiddag over lezen in het (v)mbo

Op de studiemiddag *Over lezen gesproken* (voor docenten uit het vmbo en mbo) kwam recente achtergrondinformatie over het belang van lezen en leesbevordering aan de

orde en werden praktische workshops gegeven over spreken over teksten. De middag werd afgesloten met een optreden van een van de meest gewaardeerde jongerenboekenschrijvers van dit moment, Mel Wallis de Vries.

De middag werd georganiseerd in samenwerking met het ITTA (Kennisinstituut voor Taalontwikkeling, verbonden aan de Universiteit van Amsterdam). Een uitgebreid verslag van deze middag is te vinden op www.lezen.nl/over-lezen-gesproken-op-vmbo-gewoon-doen.



De Inkt aap

Op 10 maart werd in De Singel in Antwerpen *De Inkt aap* uitgereikt. Winnaar was Ilja Leonard Pfeiffer met zijn boek *La Superba*. Stichting Lezen is een van de financiers van het project en was om die reden aanwezig. Zoals elk jaar maakten de aanwezige leerlingen (830 deze keer) veel indruk met het hoge niveau van hun debatten over de boeken. Over het winnende boek werd onder meer gezegd: ‘*La Superba* is een boek over de fantasie dat zich afspeelt in de werkelijkheid, dat is het mooiste wat er is.’ ‘De schrijfstijl van *La Superba*, in briefvorm, heeft grote invloed op de mogelijkheid tot identificatie. Je krijgt het gevoel dat je de vriend bent aan wie de hoofdpersoon zijn brieven schrijft.’ ‘*La Superba* is zo’n boek van allez: ik ben jong en ik lees een boek en ik geniet ervan!’ Er was de nodige media-aandacht voor *De Inkt aap*, met als hoogtepunt verslaggeving in het *7 uur Journaal*. (Zie ook <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/cultuur%2Ben%2Bmedia/kunsten/1.2265575>.)



Boekenweek Live!

Op woensdag 11 maart werd *Boekenweek Live!* uitgezonden. Presentator Arie Boomsma ging in de Openbare Biobibliotheek Amsterdam in gesprek met Boekenweekgeschenkauteur Dimitri Verhulst én met jonge lezers over zijn boek *De helaasheid der dingen*. Het programma werd via internet gestreamd naar tientallen bibliotheken en middelbare scholen die live meekeken, -twitterden en -skypeten. Aan bod kwamen ook de vele creatieve verwerkingen die leerlingen van het boek maakten, zoals boektrailers en live muziek. 2.686 leerlingen hebben deelgenomen aan *Boekenweek Live!*.



Educatieve website Boekenweek

Voor, tijdens en na de Boekenweek konden docenten Nederlands opnieuw gebruik maken van een educatieve website. Er was aandacht voor onder meer het thema van de Boekenweek (‘Waaizin, te gek voor woorden’), de auteur van het Boekenweekgeschenk Dimitri Verhulst, het geschenk zelf en voor het Boekenweekessay. De website was zo ingericht dat docenten veel van de content op het smartboard in de klas kunnen gebruiken. De website trok bijna 7.500 bezoekers.



Nederland Leest

De bijdrage aan *Nederland Leest* bestond – als andere jaren – uit: een financiële bijdrage aan de scholierenpockets (zodat docenten klassenpakketten met 32 pockets kunnen bestellen); een bijdrage aan *Nederland Leest Live!*; inhoudelijke input voor de docentenwebsite. De inhoudelijke input bestond dit jaar uit een bijdrage van docent Nederlands Jörgen Apperloo, die een ‘vlogboek’ heeft gemaakt bij de bundel met korte verhalen





(zie <https://vlogboek.wordpress.com/>) en een bijdrage van wetenschapper Tanja Janssen, die in 2009 voor de Universiteit van Amsterdam *Literatuur lezen in dialoog* schreef, over 'lezersvragen als hulpmiddel bij het leren interpreteren van korte verhalen'. Aan *Nederland Leest Live!* hebben 2.962 scholieren meegedaan.

Dag van de Literatuur

Op donderdag 5 maart was Stichting Lezen aanwezig op de *Dag van de Literatuur*. Samen met de CPNB werd middels een speciale leeshoek reclame gemaakt voor het nieuwe project *Literatour*. De leeshoek bestond uit een lounge met kussens en lage tafeltjes, waarop de 25 young adult-boeken lagen die tijdens *Literatour* extra aandacht zouden krijgen. Deze titels konden jongeren vanaf 26 maart een maand lang met € 5,- korting aanschaffen in de boekhandel, op vertoon van hun CJP Cultuurkaart. De aanwezige leerlingen werden met flyers gewezen op de *Literatour* en de kortingsactie. Onder de docenten werd het tijdschrift *Lezen* uitgedeeld, dat een inhoudelijk artikel over *Literatour* bevatte. In totaal werden 1.000 flyers uitgereikt. De kosten voor de stand werden gedeeld door Stichting Lezen en CPNB. *De Dag van de Literatuur* werd geopend door minister Jet Bussemaker (ocw).



Prijs voor de Beste Leesomgeving

Middelbare scholieren dragen hun eigen schoolmediatheek aan voor deze jaarlijkse juryprijs. De *Prijs voor de Beste Leesomgeving* gaat naar de schoolmediatheek die een actuele, brede en gevarieerde collectie aanbiedt, en tevens een omgeving creëert die uitnodigt om te lezen. Dat betekent: comfortabele, leesvriendelijke zithoeken, boekadviezen op maat van de mediathecaris en een aantrekkelijke presentatie van de boeken. Leerlingen van veertien scholen kandideerden in 2015 hun mediatheek. De hoofdprijs ging naar het Mundus College in Amsterdam, vanwege de 'intieme en prettige omgeving in combinatie met een grote collectie boeken en twee zeer actieve en betrokken mediathecarissen'.



Vmbo-evenement Stap op de Rode Loper

Op 16 november 2015 vond voor de tweede keer het vmbo-leesevenement *Stap op de Rode Loper* plaats. In Nemo (Amsterdam) kwamen ongeveer 1.100 vmbo-leerlingen bij elkaar om te luisteren naar en te spreken met tientallen auteurs. *Stap op de Rode Loper* wordt georganiseerd door Stichting Samenleving & Kunst Amsterdam en wordt gesteund door diverse fondsen, onder andere Stichting Lezen. De populariteit van het evenement heeft ertoe geleid dat er een Groningse variant tot stand kwam op 11 januari 2016. Ook daar waren ongeveer 1.100 leerlingen bij betrokken.



LêsNo

Instellingen die verbonden zijn aan het Platform Lêsbeoordeling Fryslân (PLF) hebben in gezamenlijkheid uitvoering gegeven aan dit multimediale Friese leesbevorderingsproject voor jongeren. In de eerste editie van *LêsNo* stond het boek *Grutte Pier* centraal. Scholieren gingen aan de slag met een lespakket waar het boek, een game rond het boek en verschillende verwerkingsopdrachten in zaten. Aan de eerste editie van *LêsNo* deden 13 scholen, 72 klassen en 1.895 leerlingen mee. Uit de enquête blijkt dat bij



bijna de helft van de leerlingen de belangstelling voor het lezen van een Fries boek is toegenomen. Alle docenten die hebben deelgenomen aan de enquête gaven aan mee te willen doen aan een volgende editie.

6.4 GEREALISEERDE PROJECTEN VOOR HET MBO

De doorgaande leeslijn van Stichting Lezen heeft zich in het verleden gericht op kinderen in de voor- en vroegschoolse periode, het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs. Er komt echter ook steeds meer vraag naar leesbevorderingsprojecten voor het mbo. Hoewel leerlingen in het mbo geen specifieke doelgroep zijn voor Stichting Lezen in deze planperiode, zijn er wel een aantal activiteiten voor hen ontwikkeld.

Leesbevordering in mbo-opleidingen Pedagogisch Werk en Onderwijsassistent

In 2015 hebben er gesprekken plaatsgevonden met de Brancheorganisatie Kinderopvang over een module leesbevordering in een online platform met e-learning modules voor de permanente educatie, gericht op verschillende ontwikkelingsfasen van baby's, peuters en kinderen op de buitenschoolse opvang. Een voorstel is in 2015 uitgewerkt en krijgt hopelijk vervolg in 2016.

Mbo De Weddenschap

Aan de leescampagne *De Weddenschap* deden naar schatting 800 mbo-studenten mee. (Zie 6.3: Gerealiseerde projecten voor de leeftijdsgroep 12-18 jaar.)

Samen lezen brengt meer dan je denkt!

Dit is een samenwerkingsproject tussen het mbo College Zuid, Stichting Senia en het iwal (instituut voor leerproblemen). Mbo-studenten praten tijdens de lessen Nederlands in leesgroepen onder leiding van een getrainde vrijwilliger over de boeken die ze gelezen hebben. De Openbare Bibliotheek Amsterdam is betrokken en geeft advies over de te gebruiken boeken tijdens deze leesclub, en draagt zorg voor de boeken. Het project loopt nog door. Het iwal zal een effectstudie naar de effecten van deze leesclubs uitvoeren. *Samen lezen brengt meer dan je denkt!* is gebaseerd op het project #Book, leesclubs voor het vmbo, dat het iwal met financiële steun van onder andere Stichting Lezen heeft ontwikkeld.

Samen lezen brengt meer dan je denkt! is op verschillende studiedagen gepresenteerd: HSN, Mbo Taal Academie ITTA (Kennisinstituut voor Taalontwikkeling), studiedag Stichting Lezen. Er is met steun van het Oranjefonds ook een film gemaakt van het project.

6.5 GEREALISEERDE PROJECTEN VOOR DE PABO

Om aankomende leerkrachten te bereiken heeft Stichting Lezen speciale aandacht voor deze hbo-studenten. De *Pabo Voorleeswedstrijd* en *Open Boek Pabo* zijn projecten om aankomende leerkrachten meer kennis te geven over het belang van leesbevordering.





Pabo Voorleeswedstrijd

Deze spin-off van *De Nationale Voorleeswedstrijd* heeft als doel aankomende basisschoolleerkrachten te enthousiasmeren voor het (voor)lezen, en hen kennis te laten opdoen over kinder- en jeugdliteratuur.

Het thema van de *Pabo Voorleeswedstrijd* is de cultuurhistorische canon van Nederland; studenten lezen voor uit een boek dat past bij één van de vijftig canonvensters. Ook in 2015 deden weer bijna alle pabo-locaties in Nederland mee. Uit de provinciale finales rolden twaalf kandidaten die het tegen elkaar opnamen in de landelijke finale in TivoliVredenburg te Utrecht. De jury koos unaniem voor de voorleesprestaties van Simone van Laar van het pabo-instituut Theo Thijssen van de Hogeschool Utrecht. De voorleeswedstrijd wordt mogelijk gemaakt door Kunst van Lezen.

Open Boek Pabo

Open Boek Pabo wordt door enkele pabo's integraal ingezet. Studenten die de cursus volgen krijgen een certificaat. Andere pabo's gebruiken het materiaal als ideeënboek. Het pakket is in 2015 herzien.

6.6 GEREALISEERDE PROJECTEN DOELGROEPOVERSTIJGEND, 0-18 JAAR

Naast de projecten voor de verschillende doelgroepen is er een aantal projecten voor alle leeftijdsgroepen ontwikkeld.



Leesplan

Leesplan.nl biedt kinderopvanginstellingen en scholen, naast informatie over (na)scholing en leesprojecten, alle handvatten om een activiteitenplan leesbevordering op te stellen. Deze site is in 2015 bijna 19.000 keer geraadpleegd door ruim 11.000 unieke bezoekers.



Poëzieweek

De bijdrage van Stichting Lezen aan de *Poëzieweek 2015* bestond uit het redactioneel verzorgen en financieren van de lestips bij de *Poëzieweek*, in samenwerking met Stichting Lezen Vlaanderen (redactie) en CPNB (verspreiding en eindredactie).

De lestips werden reeds in september gepubliceerd. De reden was dat docenten graag vroeg plannen, en dat ze zo het hele schooljaar door met poëzie aan de slag kunnen in de les. Met dit materiaal zijn ongeveer 32.000 leerlingen bereikt.



De Boekenzoeker

De Boekenzoeker is een digitaal boekzoekstelsel voor de leeftijdsgroep 0-18 jaar.

De Boekenzoeker is een samenwerkingsproject waarin de Taalunie en Stichting Lezen Vlaanderen participeren. De website trok ruim 176.000 bezoekers (253.000 sessies) waarvan ongeveer 15% uit Nederland. De afgelopen jaren is de website zo veel mogelijk aangepast aan de behoefte van Nederlandse gebruikers, zo kan men nu bijvoorbeeld ook zoeken op oorspronkelijk Nederlandstalig werk. Op de Nederlandse Onderwinstentoonstelling, begin 2015, zijn affiches – met een oproep aan leerlingen om *de Boekenzoeker* te gebruiken – in een oplage van 1500 exemplaren verspreid onder scholen.

7 | Organisatie



Positie in het bestel en financieel kader

Stichting Lezen heeft de directe verantwoordelijkheid over de besteding van het door de rijksoverheid beschikbaar gestelde budget voor leesbevordering in het kader van de culturele Basisinfrastructuur (BIS). Eind 2012 verleende het ministerie van ocw subsidie aan Stichting Lezen voor de jaren 2013-2016 op grond van het *Meerjarenbeleidsplan 2013-2016: Samen werken aan een sterke leescultuur* en het instellingsadvies van de Raad voor Cultuur. De subsidie bedroeg in 2015 € 1.875.095,-.

Daarnaast is voor 2015 door het ministerie van ocw aan Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek € 2.850.000,- toegekend voor de uitvoering van het *Actieprogramma Kunst van Lezen 2012-2015*. Stichting Lezen is penvoerder en verzorgt de financiële administratie van het programma *Kunst van Lezen*.

In 2015 waren er additioneel projectbijdragen van het ministerie van ocw-directie Emancipatie en NBD Biblion voor de Leescoalitie-campagne *Vaders Voor Lezen*, van het ministerie van ocw voor de coördinatie van de Leescoalitie, van Stichting Kinderpostzegels en de Nationale Boekenbon voor het project Lezen is leuk! en van de Europese Unie voor internationale activiteiten in het kader van het European Literacy Policy Network (ELINET). De in 2014 bij Fonds 21 ingediende aanvraag voor *Literatour*, de Boekenweek voor jongeren, werd begin 2015 gehonoreerd.

Samenstelling van het bestuur per 31 december 2015

In 2015 hebben verschillende wijzigingen in de bestuurssamenstelling plaatsgevonden. Omdat de termijnen van de betreffende bestuursleden waren verstreken, zijn in 2015 zowel de voorzitter als de penningmeester opgevolgd. De heer Elderson is benoemd tot nieuwe voorzitter en is daarmee de heer Schuyer opgevolgd. De heer Verkoren is de heer Nagtegaal als penningmeester opgevolgd. De heer Dorleijn en mevrouw Mulder zijn in 2015 aangetreden. Mevrouw Spierenburg is per ultimo 2015 vervroegd afgetreden vanwege drukke werkzaamheden.

de heer F. Elderson, voorzitter (benoemd 1-4-2015, beoogde herbenoeming 1-4-2019)

de heer G.J. Dorleijn (benoemd 1-2-2015, beoogde herbenoeming 1-2-2019)

de heer F.H.M.B. Franssen (benoemd 1-2-2012; herbenoemd 1-2-2016)

mevrouw P. Loerts (benoemd 17-9-2008; herbenoemd 17-9-2012; aftreden 17-9-2016)

mevrouw H.B.G.W.J. Mulder (benoemd 1-2-2015, beoogde herbenoeming 1-2-2019)

mevrouw C. Spierenburg (benoemd 21-4-2008; herbenoemd 21-4-2012; aftreden 31-12-2015)

de heer B.J. Verkoren, penningmeester (benoemd 20-6-2015, beoogde herbenoeming 20-6-2019)

Het bestuur is in 2015 viermaal in reguliere bestuursvergaderingen bij elkaar gekomen. Alle voor de continuïteit van het werk van Stichting Lezen belangrijke ontwikkelingen en stukken zijn in deze vergaderingen besproken. Belangrijke onderwerpen waren de



afronding van het *Actieprogramma Kunst van Lezen 2012-2015* en voortzetting van *Kunst van Lezen* binnen het *Actieprogramma Tel mee met Taal 2016-2018*, en de beleidsvoornemens van Stichting Lezen voor 2017-2020. Aan het eind van het eerste halfjaar heeft het bestuur zich gebogen over de prognoses voor het komende halfjaar in relatie tot de begroting. De begroting 2016 is schriftelijk door het bestuur vastgesteld in november. Daarnaast vond op diverse punten bilateraal overleg plaats. Tijdens de beleidsmiddag met het bestuur en het bureau is gesproken over de beleidsvoornemens van Stichting Lezen voor de periode 2017-2020.

Samenstelling van het bureau per 31 december 2015

In 2015 deed zich één personele wijziging voor: Tommy van Avermaete is tijdelijk in dienst gekomen om uitvoering te geven aan het onderzoek naar intermediale geletterdheid. Eind 2015 waren er 16 medewerkers in dienst (13,3 fte).

Gerlien van Dalen, directeur

Milly Alexander, projectmedewerker

Tommy van Avermaete, tijdelijk medewerker intermediale geletterdheid

Niels Bakker, medewerker onderzoek

Daan Beeke, projectleider voortgezet onderwijs (havo/vwo) en digitalisering

Barbara Berends, vervanging zwangerschapsverlof

Tike de Boer, bestuurssecretariaat en websites

Anne Borgdorff, secretariaat

Marijke Bos, projectleider voor- en vroegschoolse periode

Peter van Duijvenboden, projectleider vmbo en pabo

Jette van den Eijnden, projectmedewerker

Rowan Huisjes, medewerker sociale media *BoekStart*

Agnes van Montfoort, projectleider basis onderwijs

Karin Verburg, administrateur

Roos Wolters, beleidsmedewerker wetenschappelijk onderzoek

Desirée van der Zander, communicatie en pr

Adriaan Langendonk, coördinator *Kunst van Lezen* (in dienst bij de Koninklijke Bibliotheek, werkzaam voor zowel Stichting Lezen als de Koninklijke Bibliotheek)

8 | Schema kernactiviteiten Stichting Lezen 2015

	Aantal activiteiten	Bereik
Doelgroep 0-6 jaar		
BoekStart	1	56.500
BoekStart in de kov	1	35.776
De Nationale Voorleesdagen	1	319.779
Training voorleescoördinator	1	3.580
Monitor Voorlezen in de kov	1	363
BSO	1	in ontwikkeling
NJI interventies	1	in ontwikkeling
Totaal doelgroep 0-6 jaar	7	415.998
Doelgroep 6-12 jaar		
Bibliotheek op school po	1	95.558
De Nationale Voorleeswedstrijd	1	216.364
Scholing leescoördinator	1	1.118
Lezen is leuk!	1	zie BoS
Vooruit met Voorlezen	1	in ontwikkeling
Open Boek Vol van Lezen	1	in ontwikkeling
Totaal doelgroep 6-12 jaar	6	313.040
Doelgroep 12-18 jaar		
Bibliotheek op school vo	1	1.100
Read2me!	1	26.000
Jonge Jury	1	98.516
De Weddenschap	1	3.381
Boekenweek educatie	1	10.132
Prijs Beste Leesomgeving	1	14
De Inktaap	1	830
Stap op de Rode loper	1	2.200
LêsNo	1	1.895
Literatour	1	8.100
Nederland leest live!	1	2.962
Totaal doelgroep 12-18	11	155.130

	Aantal activiteiten	Bereik
Doelgroep overstijgend		
Boekenzoeker	1	176.144
Poëzieweek	1	32.392
Leesplan	1	11.054
Leescoalitie activiteiten	1	onbekend
Pabo voorleeswedstrijd	1	7.885
Totaal doelgroep overstijgend	5	227.475
Afgeronde onderzoeken		
SMB	1	n.v.t.
SMB verdiepende analyse	1	n.v.t.
HTNO po	1	n.v.t.
HTNO vo	1	n.v.t.
Digitaal lezen	1	n.v.t.
Vrij lezen mbo	1	n.v.t.
Effecten Bibliotheek op school	1	n.v.t.
feedback op leesmotivatie	1	n.v.t.
literaire comp. mvt onderwijs	1	n.v.t.
Totaal onderzoeken	9	n.v.t.
Publicaties		
Leesmonitor	2	23.600
Kwestie van Lezen	1	3.500
Onderzoekspublicaties Eburon	2	
- BoekStart maakt baby's slimmer		507
- Hoe maakbaar is de lezer?		228
Onderzoekspublicaties PDF reeks	3	zie downloads
- Wie stoeit met het boek?		
- Je vak moet je doen niet lezen		
- #Book		
Beleidspublicaties	1	500
- Ouders betrekken bij lezen		
Lezen in de klas	1	4.000
Kinderboekengids	1	22.600
Tijdschrift Lezen	1	13.933
Jeugd en jongeren	1	zie downloads
Publicaties KvL	9	41.750
Digitale downloads (niet uitgesplitst)		15.087
Totaal publicaties	22	125.705

	Aantal activiteiten	Bereik
Conferenties, symposia, beurzen, anders...		
Lezen Centraal	1	290
HSN	1	493
Expertmeetings	5	
- BoekStart inspiratiedag		150
- BS een vroeg begin met boeken		75
- Afscheid voorzitter Stichting Lezen		45
- Literatuurdidactiek mvt onderwijs		59
- Lees je beter		30
Diverse adviescommissies	1	81
Annie MG Schmidt lezing	1	150
Studiemiddag Lezen in het (v)mbo	1	149
Totaal conferenties	10	1.522

TOTAAL GENERAAL

70

1.238.870

BIJLAGE 1 | Inhoudelijk verslag Kunst van Lezen 2015

**Achtste jaar Kunst van Lezen,
vierde en laatste jaar van de tweede periode**

Inhoud

Opdracht Kunst van Lezen 57

Toelichting Tel mee met Taal 2016-2018 59

Inleiding 62

ACTIVITEITEN

1 | Strategische leesbevorderingsnetwerken 64

1.1 | Inleiding 64

1.2 | Campagne strategische leesbevorderingsnetwerken krijgt een vervolg 64

1.3 | De G4-bibliotheken 65

1.4 | Output van de netwerken 65

2 | BoekStart 66

2.1 | Uitrol van BoekStart voor baby's in 2015 66

2.2 | Uitrol van BoekStart in de kinderopvang in 2015 67

2.3 | Monitor BoekStart in de kinderopvang 69

2.4 | Langjarig wetenschappelijk onderzoek: BoekStart maakt baby's slimmer 69

2.5 | BoekStart en BoekenPret 70

2.6 | Samenwerking 71

2.7 | Promotie van BoekStart 72

2.8 | Online communicatie 73

2.9 | Output van BoekStart 76

3 | De Bibliotheek op school basis- en voortgezet onderwijs 77

3.1 | Bereik van de Bibliotheek op school basisonderwijs in 2015 77

3.2 | De Bibliotheek op school basisonderwijs 78

3.3 | Gezamenlijke strategische aanpak 79

3.4 | Communicatie en beurzen 79

3.5 | Monitor de Bibliotheek op school 80

3.6 | Wetenschappelijk onderzoek naar de effecten van de Bibliotheek op school 81

3.7 | Opleidingen en masterclasses 82

3.8 | De Bibliotheek op school voortgezet onderwijs 82

3.9 | De canon als onderdeel van de Bibliotheek op school 85

3.10 | Output van de Bibliotheek op de school 2015 87

4 | Algemeen 88

4.1 | Organisatie 88

4.2 | Communicatie 88

4.3 | Financiën 89

Opdracht Kunst van Lezen

Vooraf

De tweede periode van *Kunst van Lezen* is aan het eind van 2015 afgesloten. In deze achtste verantwoording sinds de start van *Kunst van Lezen* berichten we met name over 2015.



Op 6 maart 2012 accepteerde staatssecretaris Zijlstra het Actieplan *Kunst van Lezen* 2012-2015 (kenmerk 381593). Voor 2012 werd een bedrag van € 2.930.000,- vastgesteld; voor de periode 2013-2015 gaat het om een bedrag van € 2.850.000,- per jaar. In zijn brief aan de Tweede Kamer geeft de staatssecretaris aan dat Stichting Lezen en het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken (sioB) de focus gelegd hebben op verankering van de diverse programmalijnen. Hij schrijft: 'Ook hebben zij gekozen voor een *evidence based* aanpak en besloten een sterker accent te leggen op het smeden van strategische coalities op landelijk niveau. Deze samenwerking moet leiden tot een grootschalige, integrale aanpak van leesbevordering en tot kennisdeling en samenwerking bij landelijke campagnes.' Met het onderschrijven van deze keuzes bevestigt de staatssecretaris de kracht van *Kunst van Lezen*.

Het programma *Kunst van Lezen* bestaat uit drie onderdelen:

- 1 Strategische leesbevorderingsnetwerken
- 2 *BoekStart* voor baby's en *BoekStart* in de kinderopvang
- 3 *De Bibliotheek op school* basisonderwijs en voortgezet onderwijs



Hieronder treft u een inhoudelijk verslag aan van de uitgevoerde activiteiten in 2015, het eerste jaar dat *Kunst van Lezen* mede door de Koninklijke Bibliotheek (KB) in plaats van sioB is uitgevoerd. In dit stuk krijgt deze samenwerking voor het gemak de naam *Kunst van Lezen*. Binnen deze samenwerking is Stichting Lezen de penvoerder. Dit inhoudelijk verslag is een bijlage bij het jaarverslag van Stichting Lezen.



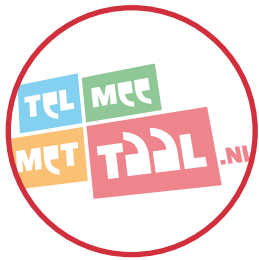
De verantwoording is gegoten in een inhoudelijk verslag met steeds een toelichting. Sporadisch wordt teruggerepen op eerdere jaren en wordt verwezen naar *Tel mee met Taal* (zie de toelichting hierna), het actieprogramma waar *Kunst van Lezen* in de periode 2016-2018 onder valt. Wat in 2015 is gerealiseerd wordt steeds kort aan het begin van een hoofdstuk gememoreerd. Zie ook de figuren met de bereikcijfers over 2015 van *BoekStart* en *de Bibliotheek op school*.

De documenten en (bijdragen aan) websites die per programmalijn zijn opgeleverd, zijn (integraal) beschikbaar voor het ministerie van ocw. Zie daarvoor www.kunstvan-lezen.nl. Bij de verantwoording per programmalijn wordt aangegeven om welke zaken het gaat. Deze documenten kunnen desgewenst worden opgevraagd bij de programma-coördinator (alangendonk@lezen.nl).

In 2015 is de KB gestart met het Bibliotheek Onderzoeksportaal (BOP). Hierin krijgen *BoekStart* en *de Bibliotheek op school* een plaats. Dit brengt met zich mee dat er geen aparte jaarpeilingen meer hoeven te worden verricht.

Adriaan Langendonk, *programmacoördinator*
Amsterdam/Den Haag, maart 2016

Toelichting Tel mee met Taal 2016-2018



Vanwege de positieve resultaten van *Kunst van Lezen* in de eerste¹ en tweede² periode heeft de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen besloten dat *Kunst van Lezen* onderdeel wordt van *Tel mee met Taal*³ (preventie en bestrijding van laaggeletterdheid) dat van 2016 tot en met 2018 wordt uitgevoerd. Naast het ministerie van ocw zijn ook de ministeries van szw en vws betrokken. Het programma richt zich op drie domeinen: gezin, arbeidsmarkt en gezondheid(szorg).



Tel mee met Taal, dat uit vijf actielijnen bestaat, gaat uit van twee hoofddoelstellingen die gericht zijn op enerzijds curatie en anderzijds preventie:

- ¹ In de periode 2016-2018 verbeteren tenminste 45.000 Nederlanders hun taalbeheersing zodanig dat zij aantoonbaar beter scoren op taalbeheersing en maatschappelijke participatie, waaronder arbeidsdeelname.
- ² In 2018 worden in totaal een miljoen jonge kinderen tot en met de basisschoolleeftijd bereikt met leesbevorderingsactiviteiten, zodat hun taalvaardigheid en leesplezier toenemen.



In het kader van *Tel mee met Taal* wil *Kunst van Lezen*⁴ geletterdheid stimuleren. Doelstelling van *Kunst van Lezen* is versterking van de leescultuur via de programma-onderdelen *BoekStart* en de *Bibliotheek op school*, die ingebed zijn binnen leesbevorderingsnetwerken op landelijk, provinciaal en lokaal niveau. Deze doelstelling sluit aan bij de volgende passage uit de brief van 6 maart 2015 waarin minister Bussemaker het Actieprogramma *Tel mee met Taal*⁵ bij de Tweede Kamer aankondigde: ‘We verbinden het aanpakken van laaggeletterdheid bij volwassenen bovendien met het voorkomen van taalachterstanden en het bevorderen van leesplezier bij kinderen. Dit draagt bewezen bij aan taalontwikkeling en kan laaggeletterdheid op latere leeftijd helpen voorkomen⁶. Zo vergroten we de kansen van kwetsbare groepen om mee te doen in onze samenleving, nu en in de toekomst.’

¹ De bereikte resultaten zijn door onderzoeksbureau Sardes in 2009, 2010 en 2011 drie keer gemonitord. Daarbij is geconstateerd dat *Kunst van Lezen* aan het behoud en de ontwikkeling van de leescultuur in Nederland een belangrijke impuls heeft gegeven.

² De bereikte resultaten zijn door onderzoeksbureau Kwink in 2014 geëvalueerd. Het rapport is in februari 2015 naar de Tweede Kamer gestuurd.

www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2015/01/20/evaluatie-programma-kunst-van-lezen

³ www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2015/03/06/actieprogramma-tel-mee-met-taal

⁴ *Kunst van Lezen* en *Tel mee met Taal*: www.kunstvanlezen.nl/index.html?page_id=4021.

⁵ www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2015/03/06/actieprogramma-tel-mee-met-taal

Berg, H. van den & Bus, A. *BoekStart maakt baby's slimmer*. Amsterdam: Stichting Lezen, p. 18.

Vernieuwende stappen



In dit actieplan *Kunst van Lezen* binnen *Tel mee met Taal* staan in 2016-2018 zowel Actielijn 3 (leesbevordering) als Actielijn 4A (bereik laagtaalvaardige gezinnen verhogen) centraal. Actielijn 3 bouwt voort op de twee eerdere edities van *Kunst van Lezen*, maar zal het netwerk uitbreiden met nieuwe partners die zich richten op het voorkomen en bestrijden van taalachterstanden. Daarnaast zal *Kunst van Lezen* zich meer richten op effectiviteit van de programmaonderdelen op het gebied van taalvaardigheid, zonder het bereik in termen van aantallen deelnemende bibliotheken, scholen, peuterspeelzalen en kinderdagverblijven uit het oog te verliezen. Naast het meten van de effectiviteit van de programma's waar het om leesbevordering voor grote groepen gaat, is het specifiek van belang de effectiviteit van de programma's te meten waar het laagtaalvaardige gezinnen betreft.



Door bovengenoemde aanpassingen zorgt *Kunst van Lezen* ervoor dat de aanpak verder verankerd wordt in beleid van gemeenten en uitvoerende instellingen en effectief gericht wordt op meer kwetsbare groepen. De bibliotheeksector blijft zowel op strategisch als beleidsmatig en uitvoerend niveau op lokaal en regionaal niveau de centrale partij die nadrukkelijk de samenwerking zoekt met andere samenwerkingspartners zoals gemeenten, kinderopvanginstellingen, scholen en jeugdgezondheidszorg. Vanuit twee van de vijf vastgelegde bibliotheekfuncties binnen de Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen (Wsob) heeft de bibliotheek een duidelijke rol gekregen op het terrein van educatie en leesbevordering:

- bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie;
- bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur.



Binnen het regionale en lokale speelveld is de bibliotheek in veel gevallen de verbindende partij als het bijvoorbeeld om het sluiten van taalakkoorden gaat. Stichting Lezen zal er in de komende jaren bij de bibliotheeksector op aandringen dat taalakkoorden mede namens Stichting Lezen getekend worden.

Op landelijk niveau zullen de Koninklijke Bibliotheek, Stichting Lezen en Stichting Lezen & Schrijven een samenwerkingsovereenkomst tekenen om gezamenlijk richting te geven aan de uitvoering van *Tel mee met Taal* om laaggeletterdheid te voorkomen en te bestrijden. Deze drie kernpartners zullen dit binnen hun eigen (landelijke) netwerken uitdragen. Zo veel mogelijk zullen de kernpartners ook direct betrokken zijn bij ondertekening van met name afgesloten taalakkoorden op regionaal en grootstedelijk niveau.

Actielijn 4A wordt door Stichting Lezen en de KB aangeboden samen met Stichting Lezen & Schrijven en is gericht op het beter bereiken van laagtaalvaardige ouders via *BoekStart* en *de Bibliotheek op school* (onderbouw). Binnen deze actielijn worden kinderen en hun laagtaalvaardige ouders bereikt met leesbevordering, ouderprogramma's⁷ en taaltrainingen, allereerst via het consultatiebureau. Samenwerking met en interventie door organisaties rond het voorkomen en het bestrijden van taalachterstanden staat centraal. Tijdens de looptijd van het experiment zal *Kunst van Lezen* aan



vullend ook een aanpak ontwikkelen rond het beter bereiken van laagtaalvaardige kinderen en hun ouders via met name de onderbouw van *de Bibliotheek op school basisonderwijs*. Dit gebeurt in nauwe samenwerking met Stichting Lezen & Schrijven, *VoorleesExpress* en *BoekenPret* (vanaf najaar 2015 onderdeel van *BoekStart*). De bibliotheeksector heeft bij Actielijn 4A vooral een faciliterende rol binnen het omvangrijke netwerk. Deze rol bestaat eruit dat bibliotheken consultatiebureaus ondersteunen met expertise en materialen om een aangenaam leesklimaat binnen de consultatiebureaus te creëren, en om ouders verder te informeren over programma's als *VoorleesExpress*, *BoekenPret* en beschikbare ouderprogramma's⁸. Ook worden ouders gewezen op nabijgelegen bibliotheekvestigingen en de daar gehouden activiteiten gericht op voorlezen en leesbevordering. Gemeenten vervullen de regierol zoals die hen is toebedeeld binnen Actielijn 2: de netwerkaanpak van *Taal voor het Leven* leidt tot het sluiten van taalakkoorden in alle (arbeidsmarkt)regio's. Hiermee kunnen gemeenten de regie houden en hun verantwoordelijkheid nemen om samen met andere (curatieve én preventieve) partijen het taalnetwerk duurzaam te maken.

Sinds 2012 bestaat de Leescoalitie, waarin Stichting Lezen (initiator en voorzitter), SIOB, Stichting Lezen & Schrijven, VOB en Stichting CPNB participeren. Samen sta je sterker als je grote activiteiten wilt inzetten om leesbevordering een zichtbaarder profiel te geven. 2013 stond in het teken van het Jaar van het Voorlezen, 2014 en 2015 staan in het teken van *Vaders Voor Lezen*. *Kunst van Lezen* heeft financieel aan activiteiten van de Leescoalitie bijgedragen, met name vanuit *BoekStart* en *de Bibliotheek op school*.

⁷ VVE Thuis en *Taal voor Thuis* richten zich niet op taalbevordering bij ouders maar op bevordering van het educatief thuismilieu en versterking van ouderbetrokkenheid. *Goed, Beter, Best* en *Het Ei van Columbus* richten zich ook op ouderbetrokkenheid en het educatieve thuismilieu, maar daarnaast werken deze twee programma's ook aan de taalverhoging van de ouders in de context van opvoeding en school.

⁸ De gemeenten en scholen kopen de ouderprogramma's in. Voordat er voorlichting gegeven wordt, is er een check nodig of de betreffende gemeente op de hoogte is van het bestaan van de ouderprogramma's, en als dat zo is en ze kopen ze in welke programma's dan gebruikt worden.

Inleiding

Na de evaluatie van *Kunst van Lezen* eind 2014 en de aankondiging door het Kabinet van het Actieprogramma *Tel mee met Taal* in maart 2015, is *Kunst van Lezen* het laatste jaar van de tweede actieperiode Kunst van Lezen gaan afronden.

Kunst van Lezen volgt al vanaf het begin in 2008 het principe van de doorgaande leeslijn, het centrale beleidsuitgangspunt van Stichting Lezen. De doorgaande leeslijn is ontwikkeld in 2005 in navolging van het bekende begrip ‘de doorgaande leerlijn’. Door de bibliotheeksector is dit uitgangspunt omarmd; in beleidsstukken is dit een argument om gemeenten, kinderopvang en onderwijs te overtuigen om structureel leesbevorderingsbeleid over de hele linie te ondersteunen.

- Binnen het programmaonderdeel strategische leesbevorderingsnetwerken wordt ingegaan hoe we met dit begrip, vertaald in *BoekStart in de kinderopvang* (0-4 jaar) en *de Bibliotheek op school* (4-18 jaar) op lokaal niveau omgaan. Ook op landelijk en provinciaal niveau wordt het begrip ‘doorgaande leeslijn’ in relatie tot de programmaonderdelen van *Kunst van Lezen* ingezet tijdens bijeenkomsten. Deze programmaonderdelen worden naar voren geschoven als voorbeelden van een succesvolle aanpak om leesbevorderingsbeleid binnen organisaties (waar kinderen bijeen komen) zichtbaar te maken. Op provinciaal niveau benaderen Provinciale Ondersteuningsinstellingen (poi's) provinciale bestuurders om hen te bewegen te investeren in leesbevorderingsbeleid. Op landelijk niveau doet Stichting Lezen dat. Allereerst vanuit leesbevorderingsbeleid in het algemeen waarbij de doorgaande leeslijn een centraal beleidsuitgangspunt is. Maar voorts worden *BoekStart* en *de Bibliotheek op school* als voorbeelden genoemd om leesbevordering te verankeren in beleid van maatschappelijke organisaties. In 2015 zijn op landelijk niveau bijeenkomsten geweest met:

- ActiZ (branchevereniging voor zorgorganisaties in de langdurige zorg, de thuiszorg en de jeugdgezondheidszorg);
- de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (vng – twee conferenties: Individueel keuzebudget; Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen, Wsob);
- het ministerie van ocw-directie Media en Creatieve Industrie.

Sinds 2012 bestaat de Leescoalitie, waarin Stichting Lezen (initiator en voorzitter), het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken (sioB), de Koninklijke Bibliotheek, Stichting Lezen & Schrijven, de Vereniging van Openbare Bibliotheken (vob) en CPNB participeren. Samen sta je sterker als je grote activiteiten wil inzetten om leesbevordering een zichtbaarder profiel te geven. 2013 stond in het teken van *Jaar van het Voorlezen*, 2014 en 2015 stonden in het teken van *Vaders Voor Lezen*. 2016 is uitgeroepen tot *Jaar van het Boek*. *Kunst van Lezen* heeft financieel aan activiteiten van de Leescoalitie bijgedragen, met name vanuit *BoekStart* en *de Bibliotheek op school*.





Bij *BoekStart* en *de Bibliotheek op school* ligt de nadruk op een door de bibliotheek geïnitieerde en ondersteunde aanpak waarbij het taalniveau van kinderen aantoonbaar wordt verhoogd door structurele dagelijkse aandacht voor voorlezen en vrij lezen. *Kunst van Lezen* baseert zich bij beide programmaonderdelen op vier pijlers die samen het woord LEES vormen:

- **Leesomgeving** (ook aandacht voor een goede collectie die past bij de te bereiken populatie);
- **Evidentie** (brochures, wetenschappelijk onderzoek, de *Monitor de Bibliotheek op school*);
- **Expertise** (investeren in deskundigheidsbevordering van zowel bibliotheekmedewerkers als personeel uit de kinderopvang en het onderwijs);
- **Samenwerking** (strategische samenwerking is de kern om te voorkomen dat programma's als *BoekStart* en *de Bibliotheek op school* te vrijblijvend worden uitgevoerd).



Met deze boodschap legt *Kunst van Lezen* verbindingen tussen maatschappelijke organisaties om te bereiken dat leesbevordering maatschappelijk en politiek als een belangrijk onderdeel van taalverwerving door kinderen wordt gezien waar ze tijdens hun school- en maatschappelijke carrière van profiteren.

ACTIVITEITEN

1 | Strategische leesbevorderingsnetwerken



Gerealiseerd in 2015:

- oplevering van de eindrapportage van de campagne *Strategische leesbevorderingsnetwerken*;
- afsluiting van de campagne *Strategische leesbevorderingsnetwerken* in Flevoland door middel van het organiseren van een provinciale conferentie;
- presentatie gegeven aan wethouders in Groningen;
- presentatie gegeven aan het directieurennetwerk van Cubiss in Noord-Brabant en Limburg;
- presentatie gegeven aan het managementteam van Stichting Lezen & Schrijven;
- presentatie gegeven tijdens de aftrapbijeenkomst van *Tel mee met Taal*;
- twee workshops georganiseerd tijdens de VNG-conferentie in het kader van de Wsob;
- bijeenkomst met de G4-bibliotheken.

1.1 INLEIDING



Het opzetten van lokale en bovenlokale strategische leesbevorderingsnetwerken is de kern van *Kunst van Lezen*. Centraal staat de verankering van *BoekStart* en *de Bibliotheek op school* in het beleid van basisbibliotheken en de samenwerkende partners, waaronder lokale overheden, kinderopvanginstellingen en onderwijsinstellingen. Het doel is om bibliotheken te ondersteunen bij de strategische en bedrijfsmatige omslag die nodig is om een groter en toekomstbestendig bereik te realiseren van het educatieve programma in het algemeen en van *BoekStart in de kinderopvang* en *de Bibliotheek op school* in het bijzonder.

1.2 CAMPAGNE STRATEGISCHE LEESBEVORDERINGSNETWERKEN KRIJGT EEN VERVOLG



Met de wetgeving per 1 januari 2015 (Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen, Wsob) is vastgelegd dat bibliotheken zich onder meer richten op educatie. Om dit op lokaal niveau te versterken is van 2012 tot en met 2014 een campagne georganiseerd rond netwerken leesbevordering. Workshops en strategische conferenties met bibliotheekmanagement en stakeholders van bibliotheken stonden centraal. In 2015 is in Flevoland nog een laatste conferentie georganiseerd. In maart 2015 is de eindrappor-



tage van de campagne opgeleverd.⁹ *Kunst van Lezen* had bepaald dat de Provinciale Ondersteuningsinstelling (POI) die actief is binnen het werkgebied de conferentie organiseert en aanwezig is tijdens de workshops. In 2015 zijn POI's, mede dankzij deze campagne, in staat gebleken basisbibliotheken beter te ondersteunen in deze netwerkfunctie. Als uitvloeisel van deze succesvolle campagne, waar in totaal 160 mensen aan hebben deelgenomen (waaronder 40 bibliotheekdirecteuren), is besloten om vanaf 2016 een stimuleringsregeling in te stellen om basisbibliotheken te ondersteunen op bestuurlijk gebied bij de implementatie van educatieve programma's.

1.3 DE G4-BIBLIOTHEKEN



Tijdens de bijeenkomst in juni 2015 met de directeuren van de G4-bibliotheken, is besloten een aparte samenwerkingsaanpak te formuleren zodat nauwer samengewerkt wordt op het terrein van educatie. Alle vier de grote basisbibliotheken van Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht doen mee aan *BoekStart voor baby's*. Maar Utrecht doet niet mee aan *BoekStart in de kinderopvang* omdat men een eigen succesvol kinderopvangprogramma heeft. En drie van de vier G4-bibliotheken (Amsterdam, Den Haag en Utrecht) doen niet mee aan *de Bibliotheek op school* waar het de aanpak betreft met een leesconsulent, een uitleensysteem en een vaste collectie op school. Omdat het met name in het kader van *Tel mee met Taal* belangrijk is dat de G4-bibliotheken en *Kunst van Lezen* nauwer samenwerken is besloten drie werkgroepen samen te stellen rond de doelgroepen 0-4 jaar, 4-12 jaar en 12-18 jaar (met de focus op vmbo-leerlingen). Eind 2015 zijn de werkgroepen voor het eerst bijeen gekomen om plannen te maken over hoe effectiever samen te werken met het oog op versterking van zowel *Kunst van Lezen* als de educatieve programma's van de G4. Omdat in de G4 op het terrein van vmbo-onderwijs al nauw werd samengewerkt, is besloten de gezamenlijke site Leeskracht.nl te revitaliseren. Zie verder de passage hieronder over het vmbo.

1.4 OUTPUT VAN DE NETWERKEN

Informatie over de output van Strategische leesbevorderingsnetwerken is te vinden op: www.kunstvanlezen.nl/index.html?page_id=4101&newsItemId=914.

⁹ Eindrapportage van het campagneteam: *Samen werken aan succes*.

www.kunstvanlezen.nl/?page_id=4101&newsItemId=1254; www.kunstvanlezen.nl/?page_id=4101&newsItemId=637. Zie ook het jaarverslag van 2014 voor een uitgebreide toelichting op workshops en strategische conferenties.

2 | BoekStart

Gerealiseerd in 2015

- er is één nieuwe vestiging (Winterswijk, onderdeel van de basisbibliotheek Oost-Achterhoek) gestart met *BoekStart voor baby's*; op één basisbibliotheek na (Nieuwegein) doen alle 156 basisbibliotheeken in Nederland mee;
- er zijn 14 nieuwe basisbibliotheeken gaan meedoen aan *BoekStart in de kinderopvang*; in totaal doen nu 123 (79%) van de 156 basisbibliotheeken mee; het aantal deelnemende kinderopvanglocaties is met 278 gegroeid van 840 naar 1.118 (12% van het totaal van 9.350 kinderdagverblijven en peuterspeelzalen);
- Congres *BoekStart: begin vroeg met boeken*;
- *BoekStart-inspiratiedag*
- *Woezel & Pip-actie* in samenwerking met Stichting Lezen & Schrijven op landelijke alfabetiseringsdag;
- ontwikkeling mobiele site *BoekStart*;
- Integratie *BoekStart - BoekenPret* (ook voor wat betreft websites);
- ontwikkeling van verdiepingsmodules voor train-de-trainers Interactief voorlezen in de kinderopvang;
- PDF-generator;
- rekenmodel *BoekStart in de kinderopvang* is ontwikkeld;
- de eerste *Monitor BoekStart in de kinderopvang* is uitgevoerd.



Publicaties (papier en online)

Voor ouders:

- vier *Boekideeën* bij de kofferboekjes (online);
- herziening van de folder *Digitale prentenboeken*;
- folder *Voorlezen aan jonge kinderen van 0-4 jaar: hoe doe je dat* (ouderversie);
- *A4 Baby's houden van boeken!* voor laaggeletterden, vertaling in het Tigrinya;
- filmpje bij de folder *Baby's houden van boeken*;



Voor professionals:

- nieuwe *BoekStart*-film online: *Succesvol samenspel tussen Bibliotheek en gemeenten in het hele land*;
- handleiding *BoekStart - BoekenPret*;
- handleiding en stappenplan *Monitor BoekStart in de kinderopvang*;
- herziene flyer voor de kraamzorg (aangepast op informatie over omgaan met laaggeletterde ouders).



2.1 UITROL VAN BOEKSTART VOOR BABY'S IN 2015

Eind 2015 doet basisbibliotheek Nieuwegein nog niet mee aan *BoekStart voor baby's*. Zeven jaar geleden werden de eerste baby's in Noord-Brabant ingeschreven. In 2015



werden circa 56.500 Nederlandse baby's dankzij *BoekStart* lid van de bibliotheek (32,3% van het aantal van 175.000 in 2014 geboren baby's). Van de 156¹⁰ basisbibliotheken doen er 155 mee, hetzelfde aantal als eind 2014. 748 van de 788 vestigingen doen mee (94,9%). Dat is 1 % minder dan eind 2014 vanwege sluiting van een aantal vestigingen met *BoekStart* terwijl de aanwas van vestigingen zonder *BoekStart* beperkt bleef tot één vestiging. Bij de servicepunten delen 139 (62,6%) van de 222 punten *BoekStart*-koffertjes uit. Maar omdat deze punten vaak onbemand zijn, kan dit niet overal gerealiseerd worden. Wel is er vaak aandacht voor *BoekStart* op deze punten door middel van posters of banieren. Ook sommige Bibliobussen, bijvoorbeeld op Walcheren en Schouwen-Duiveland, nemen *BoekStart* mee; dit wordt zeer gewaardeerd door bewoners van het platteland.



Eind 2015 is er dus een participatiegraad van ruim 99% van de basisbibliotheken en 95% van de vestigingen. In nauwe samenwerking met de gemeente (die verstuurt namens de burgemeester of wethouder een brief met een koffertjesbon naar ouders van pasgeborenen) en CJG/JGZ (consultatiebureaus delen in een aantal gemeenten de bonnen uit als deze niet via de gemeente kunnen worden verstuurd) worden ouders verleid om te gaan voorlezen aan hun baby als deze rond de vier maanden oud is. Hiermee blijft *BoekStart* de letterlijke start van de doorgaande leeslijn, het fundamentele beleidsuitgangspunt van Stichting Lezen. Binnen de bibliotheek is een *BoekStart*-hoek ingericht waar baby's veilig terecht kunnen. Het bibliotheekpersoneel is speciaal getraind (om baby's te ontvangen) door mensen van PSO's die een train-de-trainer-opleiding hebben gevolgd.

2.2 UITROL VAN BOEKSTART IN DE KINDEROPVANG IN 2015

BoekStart in de kinderopvang is in 2011 gestart als uitbreiding van *BoekStart voor baby's*, met als doelstelling: kinderen in de leeftijd van 0 tot 4 jaar, hun ouders en pedagogisch medewerkers via de kinderopvang intensief met boeken en het (voor)lezen daarvan in aanraking brengen en hen te binden aan de bibliotheek. Onder kinderopvang wordt hier verstaan: kinderdagverblijven, peuterspeelzalen en voorscholen.



BoekStart in de kinderopvang is in 2015 verder uitgerold. Ten opzichte van 2014 is het aantal deelnemende basisbibliotheken gestegen van 100 (62%) van de 160 basisbibliotheken (2014) naar 123 (78,8%) van de 157 basisbibliotheken. Zij werden ondersteund door alle negen Provinciale Ondersteuningsinstellingen (POI's); van de G4 doen Rotterdam en Amsterdam mee. De POI's/G2 faciliteerden 1.118 kinderdagverblijven en peuterspeelzalen (circa 12% van het totaal van 9.350 kinderopvanglocaties¹¹). Het aantal deelnemende locaties is in 2015 gestegen met 278 ten opzichte van 2014. Steeds meer

¹⁰ Bron voor basisbibliotheken, vestigingen en servicepunten: GIDS: www.gidsvoornederland.nl/

¹¹ Bron: Brancheorganisatie kinderopvang (factsheet 2015), Directie Kinderopvang Ministerie szw. n.b. In het jaarverslag van 2014 is abusievelijk een verkeerd totaal aantal kinderopvanglocaties aangehouden, namelijk 6.150. Maar dat betrof alleen het aantal kinderdagverblijven; er is verzuimd het aantal peuterspeelzalen mee te tellen. In dit jaarverslag is dat rechtgezet.

gemeenten gaan op basis van het succes van enkele proeflocaties over tot het zelf financieren van *Boekstart* op andere peuterspeelzalen/kinderdagverblijven in de gemeentes. In 2015 betrof het 98 locaties die door derden werden gefinancierd naast de 180 die door *Kunst van Lezen* werden gerealiseerd.



De nadruk ligt op deskundigheidsbevordering van bibliothecarissen, en vooral van pedagogisch medewerkers die tot voorleescoördinator worden opgeleid. Verder zijn een aantrekkelijke leesomgeving en strategische betrokkenheid van directies /management teams van kinderdagverblijven om het borgingsproces te versnellen speerpunten van de aanpak. Via de bibliotheek ontvangen geselecteerde kansrijke kinderopvanginstellingen een bedrag van € 2.410,- om doelstellingen op terreinen deskundigheidsbevordering, leesomgeving, collectie en borging te bewerkstelligen.



FIGUUR 1 | Bereikcijfers van *BoekStart* en *BoekStart in de kinderopvang* 2015

2.3 MONITOR BOEKSTART IN DE KINDEROPVANG



Aan de *Monitor BoekStart in de kinderopvang* 2015 deden 19 bibliotheken mee, met in totaal 121 kinderopvanglocaties. De monitor bestond uit drie vragenlijsten: een voor *BoekStart*-coördinatoren/educatiemedewerkers, een voor voorleescoördinatoren en een voor pedagogisch medewerkers. De rapportages zijn voor de deelnemende bibliotheken en hun PSO's online te raadplegen. Naast een standaardrapportage kan er met behulp van een stappenplan een maatwerkrapportage worden samengesteld. Bibliotheken die meededen, lieten weten dat de uitkomsten goed inzicht geven in de situatie en handvatten bieden om beleid te maken.

Algemene resultaten



De belangrijkste bevinding was dat 88% van de locaties een voorleescoördinator heeft, maar dat daarvan slechts 42% extra personeelsuren krijgt voor de uitvoering van *BoekStart*. Wel werkt 60% nog steeds op regelmatige basis samen met de bibliotheek in het kader van *BoekStart*. Twee derde (67%) van de deelnemende locaties heeft een voorleesplan, en 60% voert dit plan ook daadwerkelijk uit in de praktijk. Op 45% van de locaties zijn er op geen enkele groep digitale prentenboeken beschikbaar. Twee derde (66%) van de pedagogisch medewerkers leest minimaal een paar keer per week voor aan de hele groep. Bij bijna drie kwart (74%) is voorlezen minimaal een paar keer per week een vast programmaonderdeel op de groep. 61% werkt nooit met digitale prentenboeken. Voor meer informatie zie Boekstartpro: www.boekstartpro.nl/nieuws/item/7068/1369/Monitor%20BoekStart%20in%20de%20kinderopvang:%20resultaten%20en%20voortgang.

2.4 LANGJARIG WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK: BOEKSTART MAAKT BABY'S SLIMMER



In het voorjaar van 2015 is Heleen van den Berg aan de Universiteit Leiden gepromoveerd op haar onderzoek naar *BoekStart* dat ze de laatste vijf jaar heeft verricht. Prof. dr. A.G. Bus heeft de promotie begeleid, in nauwe samenwerking met Dr. H. van Lierop van de Universiteit Tilburg en prof. dr. D. Schram van de Vrije Universiteit Amsterdam. Via een aparte regeling heeft het ministerie van ocw subsidie beschikbaar gesteld voor dit onderzoek, dat mede gefinancierd wordt door Stichting Lezen en het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken (SIOB), die ook bij de begeleiding betrokken zijn geweest.

Op 9 februari 2015 zijn de onderzoeksresultaten gepresenteerd tijdens een speciaal *BoekStart*-congres in de Openbare Bibliotheek van Den Haag in aanwezigheid van ruim honderd mensen. Er is een Nederlandse publieksversie beschikbaar van het onderzoek en tevens is er een samenvatting van de belangrijkste resultaten gemaakt. Ook is er een Engelstalig artikel verschenen in een tijdschrift van Elsevier Science. Het Engelse proefschrift kwam later in 2015 beschikbaar.



De belangrijkste resultaten:

- Onder invloed van *BoekStart* gaan meer ouders al vroeg voorlezen
- Ouders die meedoen met *BoekStart* en hun baby al voordat deze acht maanden oud is voorlezen, hebben kinderen die hoger scoren op taal met 15 en 22 maanden.
- De effecten zijn sterker op langere termijn ('sneeuwbaaleffect').
- Vooral temperamentvolle baby's profiteren ervan als hun ouders meedoen met *BoekStart*.
- *BoekStart*-ouders bezoeken vaker de bibliotheek en zijn bekender met babyboekjes



Deze positieve resultaten van de lichte interventie die *BoekStart* is, zijn belangrijk voor het vervolg van het programma. Met name wanneer de focus gericht wordt op kinderen met een hogere kans op taalachterstanden (speciale aandacht via Actielijn 4A van *Tel mee met Taal*). Dit is de voornaamste reden dat vanaf 2015 nauwer samengewerkt wordt met het bibliotheekprogramma *Boekenpret*. Vanaf 2016 zal een vervolg gegeven worden aan het promotieonderzoek van Heleen van den Berg.

De inzet van sociale media is gericht op het bereiken van interactie met zowel de primaire als de professionele doelgroep. Beide websites – en dan met name de verschillende subpagina's – fungeren hierbij als landingspagina's. Daarnaast dient de inzet van sociale media ertoe om enthousiasme en kennis over voorlezen aan heel jonge kinderen te delen.

2.5 BOEKSTART EN BOEKENPRET

Mede vanwege *Tel mee met Taal* is *BoekenPret* vanaf het najaar van 2015 geïntegreerd in *BoekStart*.

Ook al in het begin van de jaren negentig trok de rijksoverheid zich de zorg om de 'ontlezing' aan. Twee belangrijke aandachtspunten werden genoemd:

- 1 Iedere generatie opnieuw moet gestimuleerd worden het plezier van het lezen te ontdekken.
- 2 Leesbevordering is een zaak van lange adem.

Sardes kreeg op basis van deze aandachtspunten de opdracht drie projecten (*BoekenPret*, *Fantasia* en *Sirene*) tot ontwikkeling te brengen. Omdat de uitwerking van de projecten echt op praktijkervaringen gestoeld moest zijn, werd gewerkt met proeflocaties met veel ervaring op het gebied van onderwijsvoorrrangsbeleid.



Voor *BoekenPret* werd al snel duidelijk dat wanneer je het lezen wilt bevorderen in gezinnen waar weinig tot geen leescultuur bestaat, er vooral aan de gewoontes in het gezin gewerkt moet worden. Hoe ontstaat affiniteit met boeken en boekjes, met tijdschriften, met kranten? Door met een zekere regelmaat leuke en plezierige ervaringen met lezen op te doen. Dus werd een systeem bedacht en uitgetest waarin al vanaf het moment dat baby's drie maanden oud zijn aandacht aan lezen wordt besteed. Door badboekjes aan te bieden, door een knisperboekje te ontwikkelen, door een spiegel-



boekje in het pakket op te nemen, door liedjes en versjes te selecteren, door bezoeken aan de bibliotheek en de boekhandel te organiseren. En vooral door dit voor de jonge ouders zo te structureren dat er bijna als vanzelf plezierige ervaringen met de jonge kinderen opgedaan worden. Eerst in de allerjongste leeftijd, met hulp van het consultatiebureau, later, als de kinderen naar bijvoorbeeld de peuterspeelzaal gaan, door de pedagogisch medewerkers. Want dat nodigt uit tot meer en motiveert de ouders het meest: een plezierige ervaring, in dit geval met lezen en voorlezen.



Voor de gestructureerde aanpak was een goede organisatie nodig. Een belangrijk onderdeel van *BoekenPret* is dan ook de plaatselijke samenwerking van de instellingen die de uitvoering van *BoekenPret* moeten verzorgen: de openbare bibliotheek, het consultatiebureau, de peuterspeelzalen en kinderopvangvoorzieningen, soms al de basisscholen, het welzijnswerk en, niet te vergeten, de gemeente.



Een nieuwe impuls tot stimulering van (voor)lezen bij zeer jonge kinderen werd in 2008 gestart onder de titel *BoekStart*. Basisuitgangspunten daarvan sluiten uitstekend aan bij *BoekenPret*. Richt *BoekStart* zich op alle nieuwe ouders, de aanpak van *BoekenPret* laat zien hoe juist de ouders met weinig tot geen leestradiatie benaderd en betrokken kunnen worden.

Nu worden beide programma's als aanvullend ingezet, evenals de materialen die ontwikkeld zijn.

2.6 SAMENWERKING

De bibliotheek is uiteraard samenwerkingspartner nummer één. Om de contacten met het veld optimaal te houden, is in september 2015 de tweede *BoekStart-inspiratiedag* gehouden. Naast veel bibliotheekmedewerkers waren ook medewerkers van de jeugdgezondheidszorg en kinderopvangorganisaties aanwezig op deze goed bezochte inspirerende dag in de RAI te Amsterdam. Een verslag treft u aan op de output-pagina op de website van *Kunst van Lezen*.



Verder wordt in toenemende mate samengewerkt met andere partners. Dit is een opmaat naar 2016-2018 wanneer *Tel mee met Taal* loopt, waarbij specifiek laagtaalkundige gezinnen beter bereikt zullen worden.

In 2015 is met de volgende partijen samengewerkt:

- *GroeiApp* en *Groeigids* van GGD Amsterdam: wij leveren push-berichten en tekst voor de gidsen die landelijk gebruikt worden;
- het tijdschrift *Pippo*: standaard elke maand een voorleeskatern in nauwe samenwerking met *BoekStart voor jou!*;
- het tijdschrift *Ouders van nu*: mediapartners van Het *BoekStart-Babyboekje van het jaar*; ¹²



¹² Deze (online publieks)verkiezing wordt in februari 2016 voor de tweede keer gehouden; de uitreiking is op de Negenmaandenbeurs in februari.

- *KidsProof*: platform met 15 regio's (websites) waarop de leukste kinderactiviteiten in de regio worden verzameld om ouders van kinderen te inspireren; vermeldt (*BoekStart*-)activiteiten van bibliotheken;
- Kraamzorg Naviva/Yunio: ontwikkelt een e-learning-module; *BoekStart* heeft content geleverd over het onderwerp taalontwikkeling;
- *Prentenboekjesfestival*: wederzijdse vermelding in uitingen;
- Digidreumes: afstemming training;
- Mamaclub: door ons gemaakt A4 met informatie over *Boekstart* naar al haar leden.

2.7 OUTPUT BOEKSTART



Het koffertje met twee boekjes (waarvan vaak één met een cd met versjes) en een folder met voorleestips was ook in 2015 een succes bij bibliotheek, ouders en baby's. Er zijn in 2015 56.500 koffertjes verstuurd naar bibliotheken. Daarnaast zijn promotie-materiaal in de bibliotheek aanwezig, zoals posters, banieren, stickers en dvd's met instructie voor hoe te lezen met baby's. In 2015 zijn vier digitale ouderbrochures verschenen onder de titel *BoekStart voor jou!*. Voor professionals is geen variant meer beschikbaar; verwezen wordt naar de ouderbrochure. Verder is er vrijwel elke maand in het tijdschrift *Lezen aandacht voor BoekStart*. Zes keer is de *BoekStart*-nieuwsbrief verschenen, die naar ruim 1.000 abonnees gaat.



Bij de collectie babyboeken dient nog gemeld te worden dat NBD/Biblion een *BoekStart*-aanbod voor bibliotheken heeft ontwikkeld. Hier wordt zeer goed op gereageerd; het titelaanbod wordt regelmatig ververs.

Congressen en beurzen

Behalve tijdens het door Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek georganiseerde congres op 9 februari 2015, was *BoekStart* aanwezig op de volgende landelijke congressen en beurzen:

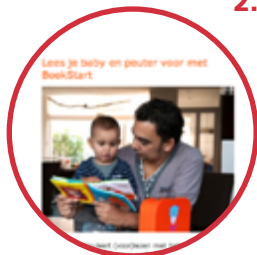
- Negenmaandenbeurs: 25 februari tot en met 1 maart;
- *BoekStart-inspiratiedag*: 17 september;
- Nationaal Bibliotheekcongres: 9 december.



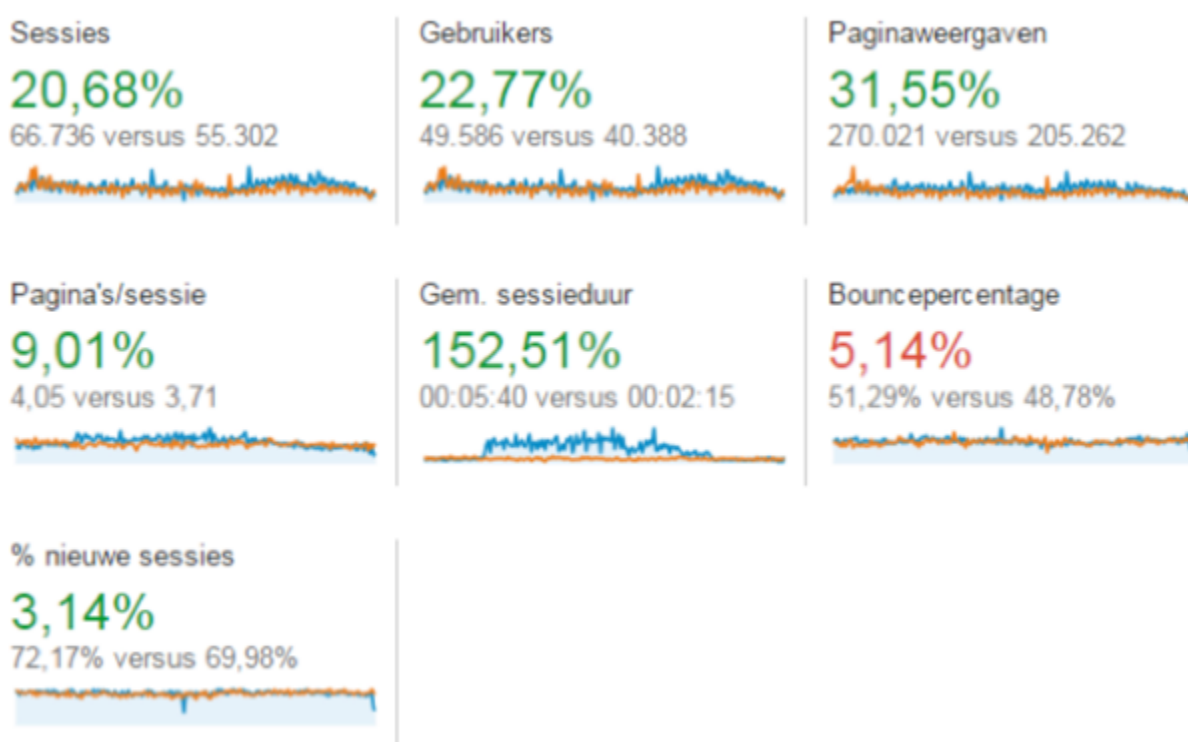
Het is naar aanleiding van reacties van publiek en professionals duidelijk te constateren dat *BoekStart* de laatste jaren een stevige naamsbekendheid heeft gekregen. Bestuurders van instellingen en gemeenten raken steeds beter op de hoogte van het programma. Hierdoor wordt de naamsbekendheid verder vergroot en worden de laatste afwachende gemeenten over de streep getrokken. Het borgen van een dergelijk belangrijk programma voor de ontwikkeling van woordenschat en taalontwikkeling is door de grote naamsbekendheid eenvoudiger geworden. Bovendien is een toenemend aantal gemeenten bereid te toetsen of het programma (op onderdelen) in aanmerking komt voor ondersteuning vanuit de rijksmiddelen die per gemeente zijn vrijgemaakt voor het bestrijden van onderwijsachterstanden (voortvloeiend uit de Wet OKE). Met name *BoekStart in de kinderopvang* kan profiteren van deze ondersteuningsmiddelen.

In 2014 heeft de CPNB een onderzoek gehouden naar naamsbekendheid van kinderboekenactiviteiten en evenementen. *BoekStart* scoorde 10% op spontane naamsbekendheid. De CPNB heeft aangegeven dat dat hoog is voor een programma dat pas zes jaar bestaat.

2.8 ONLINE COMMUNICATIE



De inzet van online communicatiemiddelen voor BoekStart is gericht op twee soorten doelgroepen: enerzijds op ouders en verzorgers (met een baby, dreumes of peuter), anderzijds op professionals (in de bibliotheek, jeugdgezondheidszorg en kinderopvang).



BoekStart.nl

De website boekstart.nl richt zich op het verschaffen van informatie aan de primaire doelgroep: ouders en verzorgers met heel jonge kinderen. De content van de verschillende pagina's – zoals voorleestips, boekentips en nieuws – zijn wat betreft *tone of voice* gericht op deze doelgroep. De site is in 2015 door ruim 49.500 unieke bezoekers bezocht, een stijging van ruim 20% ten opzichte van 2014 (40.400). Ook is het aantal bekeken pagina's met 31,55% gestegen. Opvallend is vooral de tijdsduur die bezoekers op de site zijn; deze is gestegen van 02:15 min. tot 05:40 min. (zo'n 152,51%): een mooie vorm van engagement van de bezoekers! Het aantal vaste bezoekers (*returning visitors*) is in 2015 licht gedaald ten opzichte van 2014: zo'n 2%; dat betekent dat 70% van de bezoekers nieuw is. Interessant is om te zien dat de site na via de desktop/pc (47,31%) het meest op 'mobile' (35,42%, ten opzichte van 22,03% in 2014) wordt

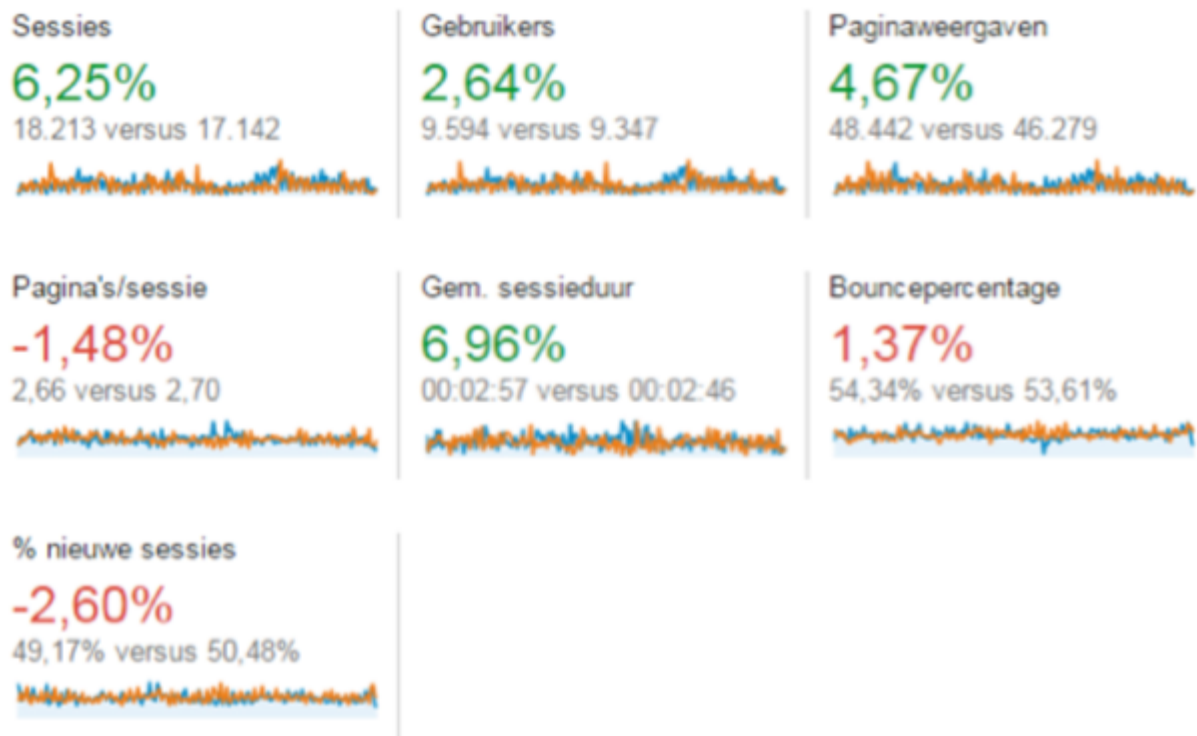


bekeken. Met de mobiele site springen we dus in op het toenemende mobiele gebruik van bezoekers. De meeste bezoekers komen de site binnen via een zoekmachine (met name Google) (39,2%), gevolgd door een direct bezoek aan boekstart.nl (27,4%) en verwijzingen vanaf externe sites (24,2%). De sites waar de meeste verwijzingen vandaan komen, zijn Wij.nl, boekstartpro.nl en oba.nl.

Aangezien Google het gebruik van zoekwoorden waarmee bezoekers op de site komen steeds meer afschermt, valt hier weinig relevante informatie over te halen. Binnen de site zoeken bezoekers het meest op de term 'nieuwsbrief' (ten opzichte van 'waardebon' in 2014).

De drie meest bezochte pagina's van boekstart.nl zijn:

- 1 homepage boekstart.nl
- 2 Waar is *BoekStart*?
- 3 Wat is *BoekStart*? / BoekStartkoffertje



BoekStartpro.nl

Daarnaast is er de website boekstartpro.nl, gericht op het verschaffen van informatie aan professionals die werkzaam zijn in de bibliotheek, jeugdgezondheidszorg en kinderopvang. Op deze site is informatie te vinden over de inzet van *BoekStart* op professioneel niveau, zoals over ouderbetrokkenheid, onderzoek en scholing. Ook zijn er verschillende documenten te downloaden, zoals foto's en beleidsdocumenten.



In totaal hebben ruim 9.500 unieke bezoekers deze website bezocht in 2015; dit aantal is licht gestegen (2,64%). Opvallend is dat bezoekers gemiddeld minder pagina's per



bezoek bekijken. Wél blijven bezoekers langer op de site (02:57 min. ten opzichte van 02:46 min.). Daarnaast is het aantal nieuwe en terugkerende bezoekers, net als in 2014, in balans. De site wordt na via de desktop/pc (80,56%) het meest op de tablet (10,27%) bekeken, gevolgd door 'mobile' (9,16%). Hoewel het mobiele bezoek van boekstartpro.nl beperkt is, is het aan te raden om in 2016, zowel vanuit het oogpunt van marketing als vindbaarheid (via zoekmachines), een mobiele site voor professionals te ontwikkelen. De meeste bezoekers komen via een zoekmachine op de site terecht (36,9%). 30,7% van de bezoekers komt direct op de site, gevolgd door een verwijzing van een externe site (28%). Bezoekers worden dan vaak doorverwezen via boekstart.nl, via de mailing van Stichting Lezen en via kunstvanlezen.nl.

Via sociale media komen bezoekers vooral binnen via Twitter en LinkedIn. Dit is positief, want we zetten beide kanalen speciaal in voor professionals.

De drie meest bezochte pagina's van boekstartpro.nl zijn:

- 1 homepage boekstartpro.nl
- 2 *BoekStart in de kinderopvang*
- 3 *BoekStart in de bibliotheek*

Om eenduidiger op websites van bibliotheken over *BoekStart* te communiceren, zijn zogenaamde widgets voor *BoekStart* beschikbaar.

Sociale media

De inzet van sociale media is gericht op het bereiken van interactie met zowel de primaire als de professionele doelgroep. Beide websites – en dan met name de verschillende subpagina's – fungeren hierbij als landingspagina's. Daarnaast dient de inzet van sociale media ertoe om enthousiasme en kennis over voorlezen aan heel jonge kinderen te delen.



Aantal volgers: stijging van 31% (van 2.705 naar 3.553).



Aantal likes: stijging van 65% (van 1.403 naar 2.319). Gemiddeld bereik: 1.159 (ten opzichte van 532 in 2.014).



Aantal leden: stijging van 31% (van 273 naar 358).



Aantal views: stijging van 74% (van 1.028 naar 24.444). 57 abonnees.

Top 3 van de meest bekeken video's:

- 1 *Meer lezen, beter in taal*
- 2 *BoekStart: Succesvol samenspel tussen Bibliotheek en gemeenten in het hele land*
- 3 *Voorlezen met BoekStart*



Aantal weergaven: stijging van 32% (van 36.602 naar 48.287). Aantal volgers: 45.



De inzet van Twitter is gericht op zowel de primaire als de professionele doelgroep. De berichten bestaan onder meer uit nieuwtjes, voorleestips, enthousiaste reacties van ouders en feestelijke openingen van *BoekStart*. Ook wordt via dit medium interactie gezocht met de gebruikers van *BoekStart*. Inmiddels heeft *BoekStart* ruim 3.550 volgers. Eind 2014 waren dat er 2.700, een groei van 31%.



Ook de inzet van Facebook is gericht op het aangaan van interactie met zowel de primaire als de professionele doelgroep. Berichten op de Facebookpagina kenmerken zich door een korte tekst, aangevuld met een passende foto of video. Er wordt interactie gezocht door het stellen van vragen en door te reageren op *BoekStart*- en aanverwant nieuws op andere Facebookpagina's. Facebook *BoekStart* is van 1.400 (eind 2014) naar 2.320 likes (eind 2015) gegaan: een groei van 65%.



BoekStart maakt gebruik van de online videodienst YouTube, waar een eigen kanaal is ingericht. Dit medium wordt op ondersteunende wijze ingezet. Filmmateriaal dat in beheer van *BoekStart* wordt uitgegeven, wordt hier geüpload. Daarnaast fungeert het kanaal als een verzamelplaats voor filmmateriaal van onder meer *BoekStart*-openingen, voorleesfilmpjes en lezende baby's. YouTube *BoekStart* is van 14.030 (2014) naar 24.440 weergaven (in 2015) gegaan: een groei van 74%.

BoekStart maakt tevens gebruik van het Google Plus. Het gebruik van dit medium is met name gericht op het verhogen van de vindbaarheid in de zoekmachine van Google. *BoekStart* heeft hier een beperkt aantal volgers: 45. Het aantal weergaven is echter hoog: ruim 48.000; ten opzichte van 2014 een stijging van 32% (36.600 in 2014).

Ten slotte is er een speciale groep ingericht op het zakelijke medium LinkedIn. Deze groep is met name bedoeld voor de professionele doelgroep van *BoekStart*. De berichten in deze groep kenmerken zich door een zakelijk karakter, gericht op nieuws op het gebied van *BoekStart* (en voorlezen) in bibliotheken en in de kinderopvang. De LinkedIn-groep is van 273 (eind 2014) naar 358 leden (eind 2015) gegaan: een groei van 31%. Voor de professionals die worden opgeleid tot trainer voorleescoördinator is een speciale groep aangemaakt op biebtobieb.nl, de online community van de openbare bibliotheken. Deze groep is gericht op kennisdeling tussen de trainers.

2.9 OUTPUT VAN BOEKSTART

Informatie over de output van *BoekStart* gericht op baby's, peuters, ouders en professionals staat op Kunstvanlezen.nl: www.kunstvanlezen.nl/index.html?page_id=4101&news-ItemId=912.

3 | De Bibliotheek op school basis- en voortgezet onderwijs

Gerealiseerd in 2015



- uitbreiding van de landelijke taakverdeling tussen *Kunst van Lezen* en de Samenwerkende PO's Nederland (SPN) voor *de Bibliotheek op school basisonderwijs*; start van de landelijke samenwerking rond *de Bibliotheek op school vmbo*; coördinatie en aansturing wordt door *Kunst van Lezen* georganiseerd en de uitvoering van de aanpak door SPN;
- de *Monitor de Bibliotheek op school vmbo* is voor de tweede keer van start gegaan; *Monitor de Bibliotheek op school basisonderwijs* telt nu meer dan 127.000 deelnemende leerlingen (meting 2015/2016);
- *de Bibliotheek op school vmbo* wordt vanaf najaar 2015 op 25 plaatsen uitgevoerd met stimuleringsgeld; een training leesbevordering voor leerkrachten is vast onderdeel van de stimuleringsregeling;
- aparte ingang voor vmbo op de site van de *Monitor de Bibliotheek op school*.

Publicaties

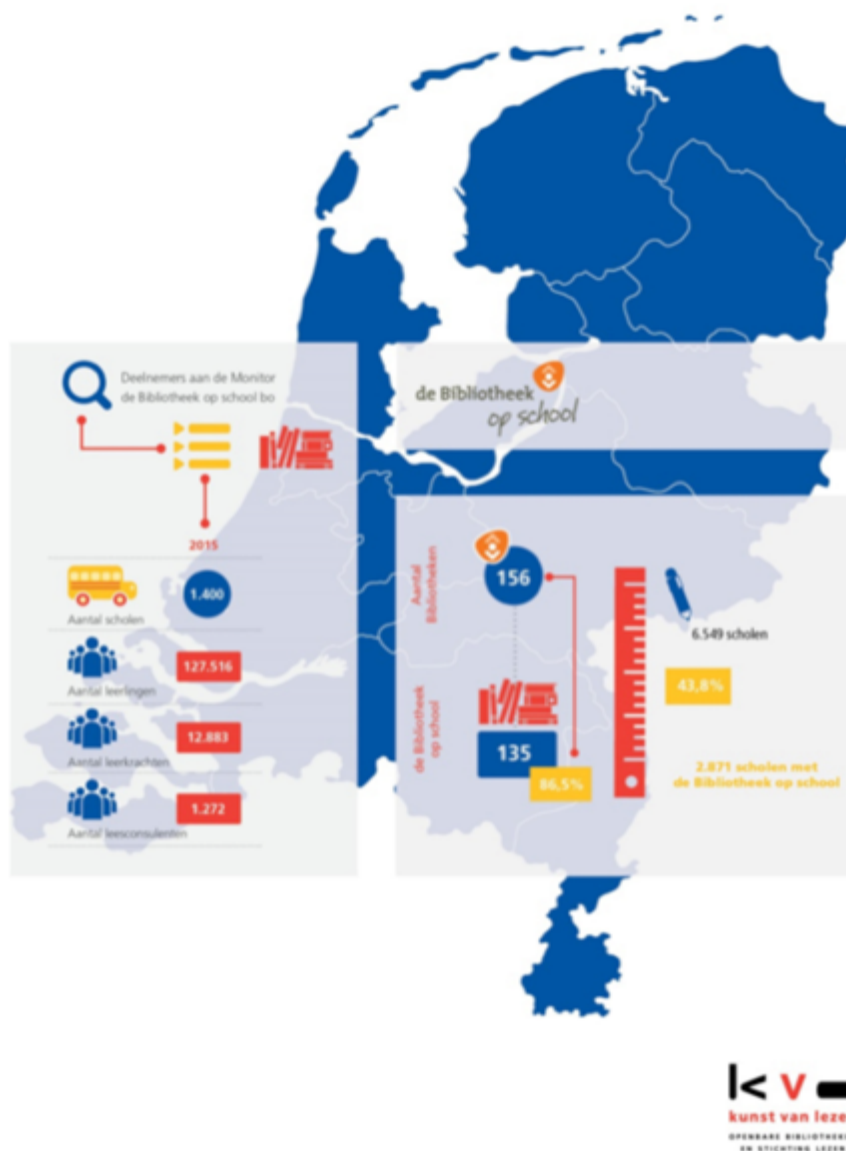


- *Onwillige lezers*, Nederlandse bewerking van het proefschrift van Thijs Nielen;
- 'Je gaat toch niet zomaar iets doen?' Effectief werken met de *Monitor de Bibliotheek op school*;
- rapport landelijke analyse van de *Monitor de Bibliotheek op school*;
- memo resultaten van de eerste meting van de *Monitor de Bibliotheek op school vmbo*;
- Leidraad *de Bibliotheek op school voortgezet onderwijs* voor bibliotheken en PSO's;
- handleiding voor het werken met de *Monitor de Bibliotheek op school basisonderwijs* en *voortgezet onderwijs*;
- brochure *Van leesmotivatie naar taalprestatie* (oktober 2015);
- *Leermiddelengids voor informatievaardigheden* (update augustus 2015);
- magazine *Samen! de Bibliotheek op school* (NOT, januari 2015);
- magazine NOT voor vmbo-scholen;
- diverse nieuwe instrumenten ter ondersteuning van bibliotheken op het gebied van leesbevordering en informatievaardigheden zijn beschikbaar in de toolkits basisonderwijs en voortgezet onderwijs op www.debibliotheekopschool.nl.

3.1 BEREIK DE BIBLIOTHEEK OP SCHOOL BASISONDERWIJS IN 2015¹³

Uit de inventarisatie van januari 2016 blijkt dat 135 (86,5%) van de 156 basisbibliotheken meedoen met *de Bibliotheek op school basisonderwijs* op tenminste één basisschool in het werkgebied. Deze 135 basisbibliotheken hebben inmiddels 2.871 scholen gefaciliteerd met een of meer bouwstenen van de aanpak. Dat is 43,8% van het aantal reguliere basisscholen in Nederland (6.549). Rond de 30% van deze scholen zit in de startfase, een kleine 30% is redelijk recent geïmplementeerd. Ruim 40% is al langere tijd operationeel.

¹³ Zie voor alle onderwijscijfers basisonderwijs die we hanteren: www.onderwijsincijfers.nl/kengetallen/primair-onderwijs en www.stamos.nl.



FIGUUR 2 | Bereikcijfers van de Bibliotheek op school basisonderwijs 2015

3.2 DE BIBLIOTHEEK OP SCHOOL BASISONDERWIJS



Expertise, enthousiasme en een goed uitgebalanceerde, aantrekkelijk gepresenteerde collectie die aansluit bij de schoolpopulatie zijn kritische succesfactoren binnen de aanpak om kinderen met plezier meer boeken plezier te laten lezen. In 2009 is *Kunst van Lezen* gestart met *de Bibliotheek op school basisonderwijs*. Dit initiatief heeft veel betekend voor de versterking van de relatie tussen bibliotheek en onderwijs. In 2012 is een aparte projectorganisatie aan de slag gegaan om de aanpak te verfijnen en digitale programma's te koppelen aan dit leesbevorderingsprogramma.

De coördinatie van de aanpak is sinds 2013 in handen van *Kunst van Lezen*. Dit betekent dat de Koninklijke Bibliotheek en Stichting Lezen verantwoordelijk zijn voor regie,



doorontwikkeling en strategie rond *de Bibliotheek op school*. De uitvoering en uitrol op provinciaal en landelijk niveau wordt in samenwerking met een aantal coördinatoren vanuit de G4 en POI's georganiseerd, aangevoerd door het team *de Bibliotheek op school* van de Samenwerkende POI's Nederland (SPN). De afspraken voorzien erin dat *Kunst van Lezen* nog steeds verantwoordelijk is voor de inhoud en doorontwikkeling van het programma maar dat SPN mensen inzet om het programma zo goed mogelijk lokaal en regionaal uit te rollen. Daar hoort bijvoorbeeld het organiseren van trainingen bij, alsmede de coördinatie van promotionele uitingen waarvoor *Kunst van Lezen* inhoudelijk bijdragen levert. In 2015 is SPN ook verantwoordelijk geworden voor uitvoering van *de Bibliotheek op school vmbo*.

3.3 GEZAMENLIJKE STRATEGISCHE AANPAK



Binnen *de Bibliotheek op school* wordt lokaal gezamenlijk aan een structurele meetbare aanpak gewerkt binnen een netwerk op verschillende niveaus (strategisch, beleidsmatig en uitvoerend). *De Bibliotheek op school* vergroot het plezier in lezen en verbetert daardoor spelenderwijs de taal en leesvaardigheden van kinderen. Daarnaast is mediawijsheid een speerpunt. Binnen dit thema wordt de nadruk gelegd op informatievaardigheden onder de noemer 'bronnen zoeken, bronnen duiden'. Op deze manier ligt mediawijsheid in het verlengde van leesbevordering en is er voor met name leesconsulenten een duidelijke verbinding te leggen binnen hun ondersteunende werk vanuit de bibliotheek. Omdat *Kunst van Lezen* zich vooral richt op leesbevordering worden financiën voor het doorontwikkelen van informatievaardigheden voorzien uit KB-middelen. De verantwoordelijkheid voor informatievaardigheden ligt ook bij de adviseur van de KB op dit terrein.

Naast de lokale laag spelen de landelijke en provinciale/regionale spelers een belangrijke rol binnen het borgingsproces. Ook op deze niveaus wordt strategisch samengewerkt met overheden en partners om *de Bibliotheek op school* breed in te zetten in de komende jaren. In samenwerking met de KB wordt verder gezorgd voor een degelijke digitale infrastructuur (portal *de Bibliotheek op school*).

3.4 COMMUNICATIE EN BEURZEN

In 2015 bood de website www.debibliotheekopschool.nl (met ingangen voor bibliotheek, onderwijs en gemeente) veel informatie over de tien bouwstenen. Deze bouwstenen bevatten instrumenten, producten, diensten en opleidingen waarmee bibliotheek, school/schoolbestuur en gemeente samen op lokaal niveau invulling kunnen geven aan de gezamenlijke visie op de twee thema's lezen en mediawijsheid. De site heeft twee ingangen: voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Zes keer per jaar verschijnt de nieuwsbrief over *de Bibliotheek op school basisonderwijs*. Deze heeft ruim 1.500 abonnees. Er wordt voorts regelmatig getwitterd via @debiebopschool en met hashtag #dbos. Er zijn ruim 1.600 volgers. Website, nieuwsbrief basisonderwijs en Twitter worden verzorgd door SPN.

NOT 2015



Begin 2013 is de aanpak, gebaseerd op tien samenhangende bouwstenen, met succes gelanceerd op de tweejaarlijkse Nederlandse Onderwijs Tentoonstelling (NOT). In 2014 en 2015 is de opmars van bibliotheken en deelnemende scholen gestaag voortgezet; inmiddels doet 41% van de reguliere basisscholen in Nederland mee. Begin 2015 werd op de NOT duidelijk dat *de Bibliotheek op school* veel bekender was ten opzichte van de NOT 2013. Veel leerkrachten gaven aan baat te hebben bij de aanpak, andere leerkrachten informeerden naar de mogelijkheden. Alle vragen zijn doorgespeeld naar bibliotheken in het werkgebied van de vragenstellers. De stand stond op de grens van de hallen voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Beide onderwijstypen hadden een plek in de stand gekregen. En beide schoolsoorten werden bediend met een speciaal vervaardigd magazine met interviews en wetenswaardigheden.



De Kinderjury

De *Kinderjury* wordt vanaf 2015 voor een aantal jaar deels gefinancierd door de Koninklijke Bibliotheek. *De Bibliotheek op school* heeft hierop ingespeeld door, in samenwerking met CPNB en Stichting Lezen, een apart draaiboek en aparte materialen te maken voor *de Bibliotheek op school*-scholen, zodat zij de *Kinderjury* beter onder de aandacht konden brengen.

3.5 MONITOR DE BIBLIOTHEEK OP SCHOOL

De *Monitor de Bibliotheek op school* die leesmotivatie en leesgedrag op een school in kaart brengt, is eind 2014 / begin 2015 elektronisch ingevuld op ruim 1.100 scholen door bijna 96.000 leerlingen, 9.600 leerkrachten en 1.000 leesconsulenten. Begin februari 2016 is het onderzoek 2015-2016 afgerond. Deze laatste meting is op 1.400 scholen door 1.270 leesconsulenten (sommige voor meerdere scholen), 12.880 leerkrachten en 127.520 leerlingen ingevuld. Informatie over deze meting zal in april 2016 worden gepubliceerd.



Wie veel leest, is beter in taal, zo blijkt keer op keer uit onderzoek. Voor Nederlandse basisschoolleerlingen is al eerder aangetoond dat leerlingen die veel lezen op een pittig niveau, hoger scoren op de Cito-toetsen voor taal, wiskunde en studievoordigheden. Daarom is leesbevordering, naast taalonderwijs, een belangrijk onderwerp voor taalbeleid op scholen, in bibliotheken en gemeenten. De *Monitor de Bibliotheek op school* is een meetinstrument van de bibliotheek om deze uitgangspunten te staven. De monitor meet jaarlijks het leesgedrag van leerlingen, het leesbevorderend gedrag van leerkrachten en het leesbevorderingsbeleid van scholen. *Kunst van Lezen* gaat uit van vooral een praktische inzet van de monitor. Het moet een bruikbaar instrument zijn dat een vaste plek krijgt in de beleidscyclus van bibliotheken (en basisscholen). Zo kan het een scharnierpunt vormen voor verdere professionalisering van leesbevordering binnen deze vorm van ketensamenwerking. Het instrument is en blijft in onze ogen primair van waarde in de setting van een gesprek tussen uitvoerende professionals van de bibliotheek en de school. Het verlangen van overheden naar sluitende bewijslast moet in





aanvulling op de monitor worden verkregen, bijvoorbeeld via het wetenschappelijk onderzoek door de Universiteit Leiden dat begin 2016 is gepubliceerd. De gesprekken laten zien dat het belangrijk is om de *Monitor de Bibliotheek op school* op de juiste manier te presenteren en het verschil tussen een ondersteunend bedrijfsvoerings-instrument en wetenschappelijk onderzoek naar de effecten van beleid duidelijk aan te geven.

In 2014/2015 zijn de vragen met betrekking tot informatievaardigheden uitgebreid en gedifferentieerd naar leeftijd. De module informatievaardigheden is facultatief ingevuld: 70% van de scholen die de monitor rond leesbevordering hebben ingevuld, heeft ook meegedaan aan het invullen van de module informatievaardigheden.

In 2015 is op basis van de monitormeting 2014/2015 een brochure over effectief werken met de monitor verschenen. Deze brochure is goed gebruikt door het veld in relatie met scholen en gemeenten. Naast deze brochure is een meer algemeen rapport verschenen van Desan, het bureau dat alle monitorgegevens verzamelt.

3.6 WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK NAAR DE EFFECTEN VAN DE BIBLIOTHEEK OP SCHOOL

Promotieonderzoek van T. Nielen

In opdracht van *Kunst van Lezen* heeft promovendus T. Nielen onder supervisie van prof. dr. A. Bus onderzoek uitgevoerd naar onder andere de effecten van *de Bibliotheek op school*.

In januari 2016 heeft *Kunst van Lezen* een symposium gehouden over de uitkomsten van het onderzoek van Nielen en Bus. Tijdens dit symposium werd het eerste exemplaar van de Nederlandse publieksversie van het proefschrift door Nielen uitgereikt aan Hermineke van Bockxmeer, directeur Media & Creatieve Industrie van het ministerie van OCW.



In zijn promotieonderzoek *Aliteracy: Causes and solutions* vergeleek Nielen een groep scholen die meedoet aan het programma *de Bibliotheek op school* met scholen die niet meedoen. Het belangrijkste verschil is dat scholen die meedoen aan het programma (met behulp van bibliotheekondersteuning) meer boeken aanbieden (gemiddeld twee per leerling extra of wel 450 per school extra) en meer aandacht besteden aan hun collectie. Het onderzoek wijst uit dat kinderen die op de basisschool meer boeken hebben om uit te kiezen, meer lezen en betere lezers worden. Ook hun Cito-resultaten voor begrijpend lezen liggen hoger. Uit Nielen's onderzoek blijkt dat onder invloed van *de Bibliotheek op school* Cito-scores op begrijpend lezen sterk vooruit gaan. Het verschil tussen leerlingen van scholen met en zonder *de Bibliotheek op school* was meer dan een halve standaarddeviatie. Dit effect komt tot stand doordat de leerlingen op *de Bibliotheek op school*-scholen meer lezen. Nielen wijst ook op de noodzaak van meer begeleiding van jonge lezers. Goed leren lezen in de eerste drie leerjaren is geen vol-





doende voorwaarde om een goede lezer te blijven. Als in de bovenbouw van de basisschool en in het middelbaar onderwijs de ondersteuning wegvalt, verliezen sommigen interesse, motivatie en vervolgens ook leesvaardigheid. Zij kunnen zelfs angst voor lezen of 'leesweerstand' ontwikkelen. Blijvende ondersteuning is daarom geboden.



Onderzoek in de wijk Oosterwijs in Gouda

Stichting Lezen heeft in 2011 een financiële bijdrage gegeven voor het opstarten van het onderzoek naar de effectiviteit van de integratie van bibliotheekvoorzieningen in het basisonderwijs ter bestrijding van taalbeheersings- en leesvaardigheidsachterstanden in een multiculturele setting. Het onderzoek is in 2012 van start gegaan. Het onderzoek wordt uitgevoerd door E. Kleijnen onder supervisie van prof. dr. F. Huysmans (Universiteit van Amsterdam) en prof. dr. E. Elbers (Universiteit Utrecht). In 2014 heeft afstemming plaatsgevonden met het effectonderzoek van *de Bibliotheek op school*. Definitieve resultaten worden verwacht in 2016.

3.7 OPLEIDINGEN EN MASTERCLASSES



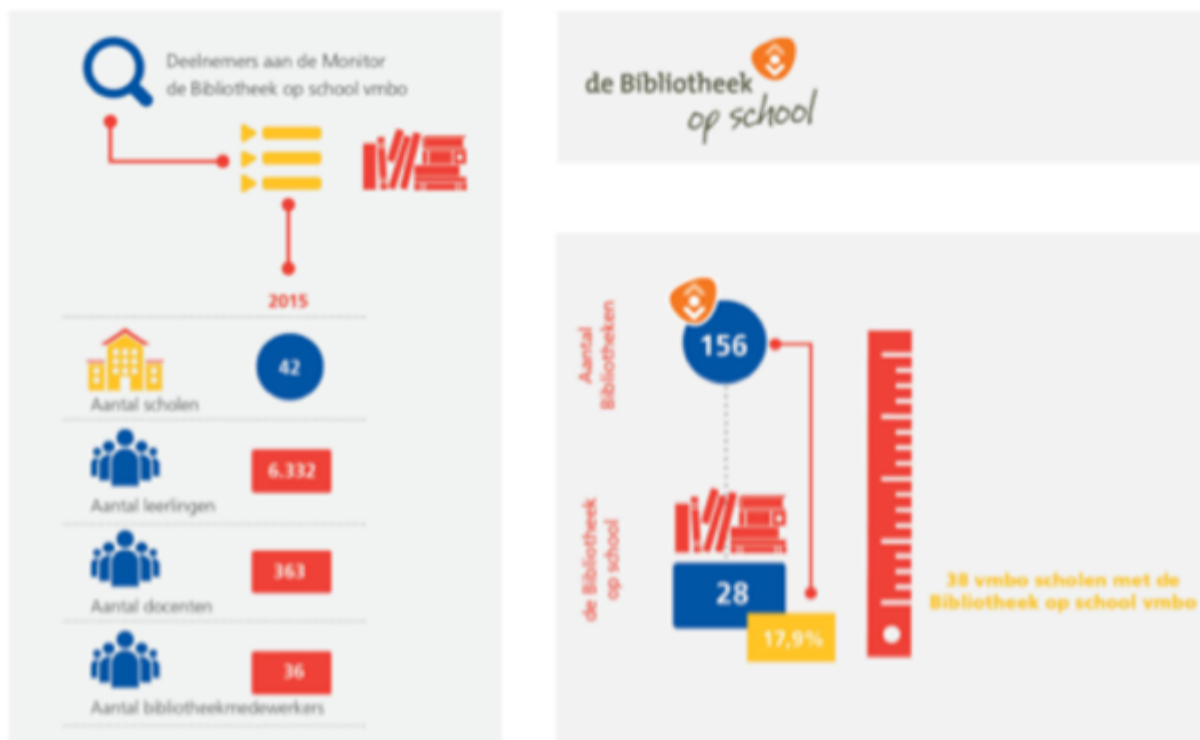
Expertise is een van de pijlers van *Kunst van Lezen*. Zeker binnen *de Bibliotheek op school* is het van belang dat zowel leerkrachten als leesconsulenten trainingen volgen om goed op de hoogte te blijven van nieuwe inzichten op het gebied van enerzijds leesbevordering en informatievaardigheden en anderzijds didactische en pedagogische zaken (dat laatste is met name voor leesconsulenten van belang). *Kunst van Lezen* heeft ook in 2015 een aantal trainingen (door)ontwikkeld en subsidie verstrekt om een aantal trainingen te laten geven in het basisonderwijs. In alle gevallen is er sprake van een eigen bijdrage van cursisten, soms voor alle kosten, soms voor catering en huisvesting. Naast de meer reguliere trainingen heeft *Kunst van Lezen* in 2015 met een viertal po's een serie masterclasses over ouderpartnerschap en lezen georganiseerd. Ruim honderd bibliotheekbetrokkenen hebben deze vier masterclasses bezocht. Deze werden zeer goed gewaardeerd. In 2016 worden daarom nieuwe masterclasses georganiseerd.

3.8 DE BIBLIOTHEEK OP SCHOOL VOORTGEZET ONDERWIJS



Bereik van de Bibliotheek op school vmbo

In 2013 is *Kunst van Lezen* gestart met het opzetten van pilotscholen. Inmiddels doen 28 basisbibliotheken mee aan *de Bibliotheek op school vmbo*. Dat is 17,9% van het aantal basisbibliotheken in Nederland (156). In totaal doen nu 38 vmbo-scholen mee aan *de Bibliotheek op school vmbo*. Het exacte aantal vmbo-locaties in Nederland moet nog achterhaald worden. Dit is vanwege de vele leerwegen en scholengemeenschappen niet eenvoudig. In overleg met het ministerie van ocw zal bezien worden hoe hier een betrouwbaar beeld van te krijgen.



FIGUUR 3 | Bereikcijfers van de Bibliotheek op school vmbo 2015

Sinds de zomer van 2015 is ook in kaart gebracht welke scholen en bibliotheken meedoen aan het programma *Biebsearch* dat geïntegreerd wordt met *de Bibliotheek op school voortgezet onderwijs*. Er doen 16 (10,3% van het totaal aantal) basisbibliotheken mee aan *Biebsearch* die 31 scholen bedienen.

In 2016 zal *Kunst van Lezen* ervoor zorgen dat de cijfers van deze twee aanpakken gezamenlijk gepresenteerd worden.

Strategische aanpak

De Bibliotheek op school voortgezet onderwijs biedt bibliotheken een strategische aanpak voor structurele samenwerking met het voortgezet onderwijs. De focus ligt op de schooljaren 2014/2015 en 2015/2016 op het vmbo. De pijlers zijn collectie, lezen en mediawijsheid. De externe projectleider werkt nauw samen met de projectleider vmbo van Stichting Lezen. Verder is een bredere expertgroep actief die een aanpak nastreeft waarbij bestaande leesbevorderingsprojecten (zoals *Read2Me!*, *de Jonge Jury* en *De Weddenschap*) en bibliotheekprojecten (zoals *Leeskracht* en *Biebsearch*) voor het voortgezet onderwijs geïntegreerd worden. Aangezien vmbo-scholen het minst vaak blijken te beschikken over een schoolbibliotheek/mediatheek, is besloten om *de Bibliotheek op school voortgezet onderwijs* te starten binnen het vmbo zonder mediatheek.





De bibliotheek kan daar de grootste toegevoegde waarde leveren aan het onderwijs en de leesstimulering van leerlingen. In navolging van de uitvoering door SPN bij het basisonderwijs is besloten om ook *de Bibliotheek op school voortgezet onderwijs* door SPN uit te laten voeren. Dit is in de zomer van 2015 gerealiseerd. Er is binnen de projectorganisatie een persoon van portefeuillehouder Cubiss die (parttime) vrijgemaakt wordt voor de uitvoering binnen het vmbo. Verder zijn enkele mensen voor een aantal uren vrijgemaakt vanuit Rijnbrink en ProBiblio. In 2015 heeft *Kunst van Lezen* een stimuleringsregeling uitgezet waarbij 24 basisbibliotheken op 25 Nederlandse vmbo-scholen aan de slag zijn gegaan met de aanpak.



Ook bij *de Bibliotheek op school voortgezet onderwijs* is de aanpak gebaseerd op het bereiken van de strategische laag, zodat de kans het grootst is dat de aanpak geborgd wordt in beleid van gemeente, onderwijs en bibliotheek. Uiteraard bouwt *de Bibliotheek op school voortgezet onderwijs* voort op de ontwikkelde bouwstenen binnen het basisonderwijs. Zo is de *Monitor de Bibliotheek op school* doorontwikkeld voor het vmbo en zijn er trainingen georganiseerd voor zowel bibliotheekmedewerkers als leerkrachten.



In juli 2015 is de *Leidraad de Bibliotheek op school vmbo* verschenen voor bibliotheken en POI's. Aan de hand van de leidraad kunnen bibliotheken en scholen met succes een begin maken met een goede aanpak op het gebied van lesbevordering en informatievaardigheden. Hierbij is besloten dat *de Bibliotheek op school voortgezet onderwijs*, *de Bibliotheek op school vmbo* en *Biebsearch* nauw gaan samenwerken en in 2016 versmelten.

Monitor de Bibliotheek op school vmbo

In 2014/2015 is de *Monitor de Bibliotheek op school vmbo* voor het eerst afgenomen na een proefmonitor in 2014. Aan deze eerste monitormeting deden 16 scholen, 1.550 leerlingen, 100 leerkrachten en 13 leesconsulenten mee. Aan de monitormeting 2015/2016 hebben 5.700 leerlingen, 330 leerkrachten en 21 leesconsulenten op 47 scholen meegedaan (voorlopige cijfers, begin maart definitief). Zie het onderdeel Monitor van de openbare toolkit voortgezet onderwijs op www.debibliotheekopschool.nl voor resultaten van de eerste monitormeting.

Training voor adviseurs educatie en workshops voor leerkrachten vmbo

In 2015 is de reguliere training op hbo-niveau voor adviseurs educatie (voorheen onderwijsspecialisten) uit de bibliotheeksector voor de tweede keer georganiseerd. Tijdens deze training krijgen de cursisten veel (praktische) informatie op didactisch en pedagogisch terrein. Daarnaast werken zij samen met een school uit het eigen werkgebied aan een projectplan om zo aan het einde van de training daadwerkelijk te starten met de samenwerking volgens de aanpak van *de Bibliotheek op school*. Om ook de expertise van mediathecarissen in het voortgezet onderwijs te vergroten is deze opleiding nu beperkt open gesteld voor deze doelgroep.



Omdat gebleken is dat vmbo-docenten door de bank genomen niet goed op de hoogte zijn van goede boeken en boekactiviteiten, hebben twee leesbevorderingsexperts op het terrein van jongerenliteratuur in 2014 in opdracht van *Kunst van Lezen* een workshop-aanpak ontwikkeld. Deze aanpak met de titel *Leesbevordering in het vmbo werkt!* slaat

aan en is verplicht opgenomen in de stimuleringsregeling 2015 vmbo van *Kunst van Lezen*. De leerkracht is de belangrijke schakel als het aankomt op het enthousiasmeren van jongeren voor het lezen en werken met boeken, om zo hun taalniveau te verbeteren.

Lezen voor de lijst ¹⁴

Voor Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek is lezenvoordeLijst.nl een belangrijke site met goede content om in contact te komen met het voortgezet onderwijs (leerkrachten en leerlingen). In 2015 zijn verdere stappen gezet om *Lezen voor de lijst* onderdeel te laten worden van de landelijke infrastructuur die de KB ontwikkelt. In 2016 moet dit zijn definitieve beslag krijgen binnen de KB. Dan kunnen zo veel mogelijk geraadpleegde titels op *Lezen voor de lijst* in fysieke en digitale zin gekoppeld worden aan uitleensystemen van de bibliotheek. Om de content actueel te kunnen houden, wordt onderzocht of in de specialistische redactietaken voorzien kan worden door de bibliotheeksector. In de overbruggingsperiode (2013, 2014 en 2015) heeft *Kunst van Lezen* een deel van de redactionele kosten gedragen. *Lezen voor de lijst* zal als aparte aanpak door *de Bibliotheek op school voortgezet onderwijs* ontwikkeld worden. Deze aanpak zal met name gericht worden op havo/vwo.



3.9 CANON ALS ONDERDEEL VAN DE BIBLIOTHEEK OP SCHOOL

Gerealiseerd in 2015

- 64 extra jeugdtitels zijn toegevoegd aan de vensters die via entoen.nu ontsloten worden op leesplein.nl;
- 250 titels voor 15+ zijn geselecteerd voor de special op literatuurplein.nl, waarvan er 50 zijn toegevoegd aan de selectie die entoen.nu publiceert;
- *Pabo voorleeswedstrijd* georganiseerd op 40 pabo's; de finale was in Utrecht;
- *Read2Me!* georganiseerd binnen 1.042 brugklassen van 165 scholen; de finale was in Utrecht.



Inleiding

De canon is geen apart programmaonderdeel meer van *Kunst van Lezen* maar valt sinds 2012 onder de pijler collectie van *de Bibliotheek op school*. *Kunst van Lezen* heeft de vijftig benoemde canonvensters vanuit een literair perspectief toegankelijk gemaakt voor het onderwijs. Door middel van het koppelen van relevante (jeugd)boeken aan de vijftig vensters komt de geschiedenis pas echt tot leven voor leerlingen. Leerkrachten kunnen boeken uitstekend gebruiken in hun lessen. Het beschikbare geld wordt zo veel mogelijk besteed aan ondersteuning van leesbevorderende activiteiten zoals voorleeswedstrijden op basis van de jeugdboekencollectie behorend bij de canon.

Titels jeugdboeken Entoen.nu gekoppeld aan website Bibliotheek.nl

De cultuurhistorische canon wordt ontsloten via de website www.entoen.nu. Op deze website staan dankzij *Kunst van Lezen* ruim 500 jeugdboekentitels die de vensters

¹⁴ Zie bijvoorbeeld: www.leesplein.nl/jongerenliteratuurplein/lezen-voor-de-lijst.

verdiepen. Deze jeugdboekentitels zijn gekoppeld aan www.leesplein.nl, de website van bibliotheken (onderdeel van de KB) over boeken en lezen voor kinderen en jongeren. Vanaf 2012 zijn young adult-titels binnen het domein van de canon gekoppeld aan de site www.jongerenliteratuurplein.nl (onderdeel van de KB). Iedere titel wordt uitgebreid getoond met omslag en annotatie. Op deze manier weten kinderen en hun leerkrachten direct welke boeken (en auteurs) schuil gaan achter de genoemde titels. In 2015 zijn 64 nieuwe jeugdboekentitels toegevoegd aan de canonvensters.



Titels voor 15+ beschikbaar op Entoen.nu via Literatuurplein.nl

In 2012 is de ontsluiting voltooid van titels voor een oudere doelgroep die aansluiten bij de vijftig vensters. De titels worden via de site www.entoen.nu geopend op www.literatuurplein.nl (onderdeel van de KB). Er zijn momenteel circa 1.000 titels beschikbaar via entoen.nu. Daarnaast is er vanaf april 2013 een special beschikbaar waarbinnen per venster steeds een aantal romans, een aantal non-fictietitels en een aantal AV-materialen is ontsloten. In 2015 zijn circa 200 nieuwe 15+-titels toegevoegd aan de vijftig vensters van de canon. Naar aanleiding van 150 jaar Waterloo is bijvoorbeeld het aantal titels bij 'Napoleon' sterk uitgebreid. En er zijn vensters waarbij elk jaar veel titels verschijnen, zoals 'de Tweede Wereldoorlog'.

Literatuurplein levert aan de CPNB ieder jaar, mede op verzoek van het Nationaal Comité 4 en 5 Mei, een uitgebreid overzicht van de titels over de Tweede Wereldoorlog die het afgelopen jaar zijn verschenen. Dat overzicht wordt door de CPNB ter beschikking gesteld aan boekhandels en bibliotheken in het kader van de herdenking op 4 mei en de viering op 5 mei.



De Pabo Voorleeswedstrijd

Kunst van Lezen zorgt ervoor dat de jeugdboeken van de canon bij het onderwijs beter onder de aandacht gebracht worden, onder andere door het organiseren van de jaarlijkse *Pabo Voorleeswedstrijd*. Van aankomende leerkrachten wordt verwacht dat zij kennis opdoen van kinder- en jeugdliteratuur en dat zij leren hoe ze moeten voorlezen. Met deze wedstrijd willen de betrokken organisaties pabo-studenten enthousiasmeren voor kinder- en jeugdboeken zodat zij het plezier van (voor)lezen op hun (stage)school kunnen overbrengen aan hun leerlingen. In 2015 deden 40 van de 42 pabo-locaties mee. Na provinciale voorrondes gingen 12 studenten (2 mannen en 10 vrouwen) door naar de finale in mei 2015 in Utrecht. Deze keer werd deze finale gecombineerd met de finale van *De Nationale Voorleeswedstrijd* voor leerlingen van groep 7 en 8. Winnaar van de Pabo Voorleeswedstrijd is Simone van Laar van het pabo-instituut Theo Thijssen van de Hogeschool Utrecht. (Zie ook: www.pabovoorleeswedstrijd.nl.)



Read2Me!, voorleeswedstrijd voor de brugklas

Voor het vierde jaar werd op landelijke niveau *Read2Me!* georganiseerd; dé voorleeswedstrijd voor de brugklas (van vmbo tot gymnasium), georganiseerd door Stichting Lezen (*Kunst van Lezen*) en POI Cubiss. In de landelijke finale op 26 mei in Utrecht streden elf finalisten om de titel 'Brugklas Voorleeskampioen *Read2Me!* 2015'. Lieke Star van het Greijdanuscollege in Hardenberg (Overijssel) werd door de vakjury uitgekozen tot winnaar. Zij liet daarmee de scholieren van in totaal 1.042 brugklassen van 165 ver-



schillende scholen achter zich. Deze brugklassers streden in lokale, regionale en provinciale voorrondes tegen elkaar om de finale te bereiken. Er was ook een winnaar die door het publiek werd gekozen: Pleun Bolt van het Maaswaal College in Wijchen (Gelderland). (Zie ook: www.read2mevoorleeswedstrijd.nl.)

3.10 OUTPUT VAN DE BIBLIOTHEEK OP DE SCHOOL 2015

Output van *de Bibliotheek op school basisonderwijs en voortgezet onderwijs* is te vinden op Kunstvanlezen.nl: www.kunstvanlezen.nl/index.html?page_id=4101&newsItemId=913.

4 | Algemeen

4.1 ORGANISATIE



In het verslagjaar was landelijk programmacoördinator *Kunst van Lezen* Adriaan Langendonk aangesteld voor 32 uur per week. De coördinator is in dienst van de Koninklijke Bibliotheek, maar werkt tevens voor Stichting Lezen. De programmacoördinator werd in 2015 rechtstreeks aangestuurd door de directeur van penvoerder Stichting Lezen en het stafhoofd Bibliotheekstelsel van de KB. Hoewel complex (werken binnen verschillende organisaties op twee locaties) levert de gekozen constructie het beste rendement op voor leesbevordering, primair uitgevoerd door bibliotheken. De communicatie tussen beide organisaties is adequaat. Voor de periode *Tel mee met Taal* (2016-2018) is tevens afgesproken dat er op kwartaalbasis een strategisch overleg is tussen beide partijen. Daarbij sluiten, naast genoemde functionarissen, ook de algemeen directeur van de KB, haar adviseur, het sectorhoofd M&D en een beleidsmedewerker van Stichting Lezen aan.

Per programmalijn wordt de programmacoördinator ondersteund door medewerkers van beide organisaties. Dit heeft een intensiever contact tussen beide organisaties tot stand gebracht. De medewerkers worden zo veel mogelijk met gesloten beurzen ingezet. In 2015 werden uren van medewerkers van Stichting Lezen die zich bezighouden met *BoekStart*, *de Bibliotheek op school* en de projectadministratie (deels) vergoed. Verder wordt gewerkt met deskundige freelancers die de uitvoering op zich nemen van (delen van) de verschillende activiteiten. In 2016 is besloten om de meer vaste taken te laten uitvoeren door personeel van Stichting Lezen; freelancers worden ingezet op bepaalde projecten die een specifieke expertise vereisen bij de start of doorontwikkeling.

4.2 COMMUNICATIE

De website www.kunstvanlezen.nl richt zich op professionals die zich willen informeren over het programma. Op deze site staan de overzichtspagina's met alle output van de afgelopen acht jaar. Daarnaast staat *Kunst van Lezen* op de sites van Stichting Lezen en de KB: www.lezen.nl en www.kb.nl/ob.

Via www.boekstart.nl worden ouders van jonge kinderen bereikt. Professionals kunnen terecht op www.boekstartpro.nl. Via de website www.debibliotheekopschool.nl worden professionals uit de bibliotheek, het onderwijs en de lokale overheid bereikt voor het primair onderwijs. Sinds eind 2014 is een sectie voortgezet onderwijs toegevoegd die zich vooralsnog alleen op de bibliotheek richt.

In 2015 is een direct betrokken, freelance werkende communicatieadviseur actief geweest. In 2015 heeft zij alle programmalijnen communicatief ondersteund, met name *BoekStart* en, in mindere mate, *de Bibliotheek op school* en het programmaonderdeel strategische netwerken.

4.3 FINANCIËN

Penvoerder Stichting Lezen ontvangt namens beide instellingen de ter beschikking gestelde subsidie en is verantwoordelijk voor het financiële beheer. De beschikking voor de subsidie voor *Kunst van Lezen* was voor 2015 € 2.850.000,-. De bedragen zijn verantwoord in de jaarrekening 2015 van Stichting Lezen.

De Leescoalitie



Vaders Voor Lezen

Vaders Voor Lezen is een landelijke campagne van de Leescoalitie, met als doel mannen te enthousiasmeren om meer te lezen en voor te lezen aan hun (klein)kinderen. Voorlezen is niet alleen leuk, het is ook heel nuttig. Onderzoek wijst uit dat kinderen die worden voorgelezen beter scoren op school. Daarnaast hebben ze een grotere woordenschat en zijn ze beter in het verwoorden van emoties. Een voorlezende (groot)vader heeft veel effect op het leesgedrag van kinderen.



Waarom roepen we specifiek vaders op meer voor te lezen?

Lezen verrijkt en opent deuren, zowel letterlijk als figuurlijk. Als je kunt lezen en schrijven, kun je meedoen in de maatschappij. Helaas verlaten nog steeds te veel kinderen het basisonderwijs met een leesachterstand. Een belangrijke oorzaak hiervan is het achterblijven van de actieve rol van ouders.



Daarom wil de Leescoalitie zo veel mogelijk mensen bereiken en stimuleren om voor te lezen. In 2013, *Het Jaar van het Voorlezen*, is het belang van voorlezen onder de aandacht gebracht. Met de campagne *Vaders Voor Lezen* die in 2014 en 2015 loopt, wordt extra aandacht gegeven aan het (voor)lezen door (groot)vaders.



Hier is een belangrijke reden voor: uit onderzoek is gebleken dat vaders een grote en beslissende rol kunnen spelen in de leesopvoeding. Zo zorgt hun leesvoorbeeld ervoor dat kinderen vaker een boek lezen. Een (voor)lezende moeder is meer 'normaal', een (voor)lezende vader niet en heeft daarom meer effect op het leesgedrag van hun kinderen. Veel vaders onderschatten hun eigen rol in leesopvoeding. Daarom willen wij alle vaders bewust maken van het feit dat zij echt verschil kunnen maken in het leesgedrag van hun kinderen, vooral van hun zonen.

Tegenover ieder uur dat een Nederlandse moeder met haar kinderen doorbrengt, staan 27,6 minuten van de vader. Nederlandse vaders bungelen hiermee op Europees niveau onderaan; alleen Oostenrijkse vaders brengen verhoudingsgewijs minder tijd met hun kinderen door. Deze relatief geringe tijdsinvestering van Nederlandse vaders is ook zichtbaar in de leesopvoeding; ten opzichte van moeders lezen vaders bijvoorbeeld minder vaak voor, praten ze minder vaak met hun kinderen over boeken, nemen ze hun kinderen minder vaak mee naar de boekhandel of de bibliotheek, en lezen ze minder vaak zelf een boek in het bijzijn van hun kind.

Ouders hebben de grootste invloed op het leesgedrag van hun kinderen. Uit onderzoek blijkt dat vaders en moeders hun eigen, unieke manier van voorlezen hebben. Daarom is het van belang dat beiden aandacht besteden aan de leesopvoeding.



Vaders lezen verhoudingsgewijs het minst vaak voor

In gezinnen waar wordt voorgelezen is de moeder in 65% en de vader in 8% van de gevallen degene die dit het vaakst doet. En dat terwijl ook het vaderlijk leesvoorbeeld groot effect heeft op het leesgedrag van kinderen. Het voorbeeld van een lezende vader heeft met name veel invloed op hun zoons. Zo kunnen vaders bijdragen aan het voorkomen van een leesachterstand bij jongens.



Het Vaders Voor Lezen-elftal

Om *Vaders Voor Lezen* in heel Nederland bekend te maken, is er een elftal samengesteld van bekende voorleesvaders die het belang van voorlezen publiekelijk onderstrepen. Enerzijds hopen we de leden van het elftal gedurende de campagne af en toe fysiek in te kunnen zetten bij een voorleesevenement voor vaders, zodat het evenement voor media en publiek interessanter wordt, en een groot publiek bereikt kan worden. Anderzijds willen we gebruik maken van de goede naam en bekendheid van de elftalleden, en van het feit dat ze een voorbeeldfunctie kunnen vervullen voor andere vaders. We hebben daarom een zo divers mogelijk team samengesteld van bijzondere vaders.



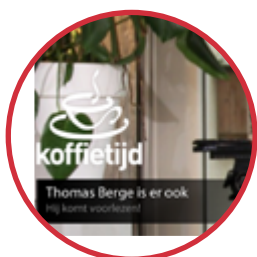
Wie zitten er in het Vaders Voor Lezen-elftal?

- Ronald Giphart
- Beau van Erven Dorens
- Jeffrey Spalburg
- Dennis van der Geest
- Thomas Berge
- Job Cohen
- Eric Corton
- Leo Blokhuis
- Ruben Nicolai
- Bastiaan Ragas
- Bram van der Vlugt



Wat heeft het elftal gedaan?

De vaders uit het elftal zijn het gezicht van de campagne en hebben vanuit hun voorbeeldfunctie alle vaders van Nederland aangemoedigd om (meer) voor te lezen. Ze hebben laten zien dat voorlezen leuk en nuttig is, iets om tijd voor vrij te maken. De bekende vaders hebben voorgelezen in bibliotheken en op scholen en zijn door diverse media (*RTL Late Night*, *De Wereld Draait Door*, *Shownieuws* (SBS), *Koffietijd*, *Studio Max Live*, *RTL Nieuws*, *De Taalstaat* (Radio 1), *De Heer Ontwaakt* (Radio 2), AT5, *NRC Handelsblad*, *Algemeen Dagblad*, diverse lokale kranten) geïnterviewd over voorlezen. Ook hebben ze, bijvoorbeeld, meegewerkt aan een digitale voorleescursus en een cadeauboekje voor vaders over voorlezen en kwamen zij in actie tijdens een de *Vaders Voor Lezen*-voetbalwedstrijd bij Ajax.



Welke activiteiten hebben plaatsgevonden binnen de campagne?

Het officiële startschot voor de campagne werd op 8 december 2013 gegeven door H.K.H. Prinses Laurentien der Nederlanden en haar vader Laurens Jan Brinkhorst, door het logo van de campagne te onthullen in het bijzijn van diverse media. Vervolgens is er binnen de campagne van alles gebeurd:



- Diverse vaders uit het elftal lazen in 2014 en 2015 voor op scholen en kinderdagverblijven tijdens *Het Nationale Voorleesontbijt*.
- In 2014 kregen mannelijke Tweede Kamerleden een workshop voorlezen door schrijver Jacques Vriens.
- In april 2014 was het jaarlijkse congres *Lezen Centraal*, dat dat jaar in het teken stond van *Vaders Voor Lezen*, met als thema 'jongens scoren met lezen'. Op dit congres werd ook het *Vaders Voor Lezen*-elftal onder veel belangstelling gelanceerd.
- In september 2014 is een voorleesservice voor bedrijven gestart, waarbij werkgevers maandelijks een voorleesverhaal krijgen toegestuurd, dat ze aan hun mannelijke werknemers kunnen meegeven met de aanmoediging om thuis voor te lezen. In totaal deden 122 organisaties mee. De service kreeg een ruime 7 van de deelnemers. Met de service zijn veel medewerkers en vaders bereikt. *MT Magazine* was mediapartner.
- In het najaar van 2014 vonden drie tournees langs bibliotheken plaats: een tournee richtte zich door middel van 'Vader Voorleesrecord' op vaders met baby's, een tournee richtte zich op vaders met kinderen in de basisschoolleeftijd, en een tournee richtte zich specifiek op vaders en zonen. Met deze tournees werden vaders opgeroepen om met hun kinderen naar de bibliotheek te komen, en werden ze geholpen bij het kiezen van de juiste boeken.
- Najaar 2014 konden geïnteresseerden via de HEMA-Academy een digitale voorlees cursus met Ruben Nicolai volgen.
- Gedurende de campagne is veel kennis vergaard over de rol van de vader in de leesopvoeding. Halverwege de campagne, in december 2014, hebben we tijdens een expertmeeting een eerste balans opgemaakt. Vragen die centraal stonden: Hoe groot zijn de (lees)opvoedingsverschillen tussen vaders en moeders precies? Waarom blijven vaders achter, en hoe kunnen we de betrokkenheid van vaders vergroten? En wat is precies het belang van een grotere vaderbetrokkenheid bij het lezen? Aan de hand van zowel recent onderzoek als ervaringen uit de praktijk werden deze kwesties tijdens de expertmeeting ter discussie gesteld.
- In 2015 werd de campagne genomineerd voor de Movisie Participatieprijs en won de campagne de *Vaderdagtrofee*, de prijs voor de persoon of organisatie die zich het afgelopen jaar het meest verdienstelijk maakte voor het verbinden van kinderen met hun vaders.
- In het najaar van 2015 werden vaders middels een wedstrijd opgeroepen om zelfverzonnen verhalen in te sturen. Het winnende verhaal werd bekendgemaakt in de Vaderweek, op 19 november 2015. Van het winnende verhaal maakt Jacques Vriens een voorleesverhaal.
- Op 15 november vond de grote *Vaders Voor Lezen*-voetbalwedstrijd plaats bij Sportcomplex de Toekomst in Amsterdam. Het *Vaders Voor Lezen*-elftal kwam nog een keer in actie om aandacht te vragen voor het belang van voorlezen door vaders.





- Net als in november 2014 vond in 2015 de Vaderweek plaats, met op 19 november 't Heerlijk Voorleesavondje, waarbij vaders opgeroepen werden die avond op tijd naar huis te gaan om voor te lezen. Vaders die een boek kochten tijdens de Vaderweek kregen er een gratis *Schoenboekje* met een voorleesverhaal bij. In 2014 schreef Kinderboekenambassadeur Jacques Vriens het verhaal. In 2015 viel de beurt ten deel aan Jan Paul Schutten, die inmiddels het Kinderboekenambassadeurstokje van Jacques Vriens had overgenomen. Ook in de bibliotheek was aandacht voor de Vaderweek: kinderen konden hier een zogenaamde vouwschoen zetten.

Online activiteiten

De website vadersvoorlezen.nl bracht het hele jaar door nieuws over de campagne. Naast algemene informatie werden er ook onderzoeksresultaten gedeeld omtrent leesopvoeding en voorlezen. Bezoekers van de site kunnen voorleestips vinden, filmpjes kijken en op de activiteitenkalender voorleesactiviteiten voor vaders en kinderen vinden. Ook was *Vaders Voor Lezen* op Twitter (ruim 1.400 volgers), en Facebook (bijna 850 vrienden) te volgen.



De Nationale Voorleeslunch

Een van de initiatieven van de Leescoalitie uit 2013 heeft in de jaren erop een vervolg gekregen: *De Nationale Voorleeslunch*. De opzet ontleent elementen aan *Het Nationale Voorleesontbijt*, het openingsevenement van *De Nationale Voorleesdagen*; alleen gaat het bij de lunch om voorlezen aan ouderen.

Het nut van voorlezen aan ouderen is evident, vooral in relatie tot slechte ogen en roestige geheugens. Voorlezen heft het isolement op waartoe veel ouderen zijn veroordeeld, en kan herinneringen tevoorschijn brengen.

De Nationale Voorleeslunch is voor anker gegaan op de Internationale Dag voor de Ouderen, 1 oktober. De bibliotheken hebben zich er achter gezet, terwijl ook ouderencentra uitgezochte locaties voor voorleeslunches kunnen opleveren. Voorlezers kunnen net zo goed bekende als onbekende Nederlanders zijn, met dien verstande dat de bekende weer andere deelnemers en voorlezers over de brug kunnen trekken. Willeke Alberti, Dieuwertje Blok, Eva Jinek, Johnny Kraaijkamp, Ruben Nicolai, Jan Siebelink en Merel Westrik gingen er al een of meer malen voor de *De Nationale Voorleeslunch* op uit. Met in hun spoor een hele stoet wethouders, voorleeskampioenen en andere vrijwilligers.

Nieuw in 2015 was *Het Nationale Voorleeslunch-verhaal Mijn oma*, speciaal geschreven door Marjan Berk en toegevoegd aan de digitale toolkit die via de bibliotheken voor de lokale organisatoren beschikbaar kwam. Ook was voor het eerst alle informatie over *De Nationale Voorleeslunch* bij elkaar te vinden op een website. Op www.nationale-voorleeslunch.nl kon men tevens zien waar de meer dan 100 voorleeslunches in 2015, verspreid over het gehele land, plaatsvonden.

Lezen



STICHTING LEZEN

lezen.nl